

פסיקתא פרשת אחרי מות יזוּמרתא

פס' . כי את כל התועבות האל . אל בכל מקום קשה . וכן הוא אומר (יחזקאל יז) ואת אילי הארץ לקח :

פס' . ולא תקיא הארץ אתכם . מלמד שהארץ מתחייבת גלות ע"י הדברים הללו :

פס' . כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה . אפילו ממקצתן . ונכרתו הנפשות העושות . לרבות הנשים לכת . (עו) העושות . ולא הקריבות . מקרב עמם . ועמם שלום :

פס' . ושמרתם את משמרת . עשו משמרת למשמרתי . אלו השניות שגזרו עליהן חכמים . ד"א ושמרתם את משמרת . להזהיר בית דין על כך . לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו וגו' . מלמד שכל העריות נקראו מוסאה . אני ה' אלהיכם . הוא שאמרנו שהעריות (עו) פתח בהם ביו"ד ה"א וחתם ביו"ד ה"א :

פרשת קדושים

כחונ סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו : (מסליס ל"ד)

שלא יאמר אדם הואיל ונצרתני לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה אלך ואינרה בשינה . ת"ל ועשה טוב אין טוב אלא תורה שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורת אלהי תעזובו . בקש שלום אין שלום אלא תורה שנאמר (שסג) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום . ואומר (שסג) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה . ורדפהו . במקום אחר . כדתנן הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריו שחביריך יקיימוה בידך (שסג) ואל בינתך אל תשען . ד"א סור מרע ועשה טוב סור מרע אלו עריות שנקראו רע שנאמר (שס"ו) יד ליד לא ינקה רע . וכו' . (א) אמרו רבותינו כל המרצה מעות מידו ליד אשה כדי להסתכל בה לא ינקה מדינה של גיהנם . ומנין שהפסוק הזה מדבר בזונה שנאמר אחריו (שס) נזם זהב באף הזור אשה יפה וסרת טעם . ולפי שלמעלה מן הענין אמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו' ונאמר אל תטמאו בכל אלה לכך אמר דוד סור מרע ועשה טוב . ואומר (שס"ו) למען סור משאול ממה . ואין שאול אלא זונה . שנאמר (שס"ו) בעמקי שאול קרואיה . ועשה טוב . לקדש עצמך אפילו במותר לך שנאמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם . שהרי הנמלט מן הזונה נקרא טוב שנאמר (קהלת ז) טוב לפני האלהים ימלט ממנה . בקש שלום . בקש להתקדש להביא עליך שלום שהרי הרשע אין לו שלום שנאמר (ישעיה כ) אין שלום אמר (אלהים) [אלהי] לרשעים . ורדפהו . שתהא כובש את יצרך וכן הוא אומר (מסליס ק"ג) אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד . אשרי איש ולא אשרי אשה (ג) אמר רבי אלעזר אשרי איש שמתגבר ביצרו כשהוא איש כלומר בבחירתו . וכן הוא אומר (קהלת יג) וזכור את בוראיך בימי בחורותיך . במצותיו חפץ מאד . ולא בשביל שיקבל שכר המצות . הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו' עד ויהי מורא שמים עליכם :

וידבר ה' אל משה לאמר . דבר אל כל עדת בני ישראל . מלמד שהפרשה נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלוין בה . ואמרת אליהם אזוהרה לבית דין . קדושים תהיו . פרושים תהיו . כי קדוש אני ה' אלהיכם . שאם מקדשים אתם . עצמכם מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי . ואע"פ כי קדוש אני ה' אלהיכם בין מקדשים אתם בין שאין מקדשים :

פס' . איש . אין לי אלא איש אשה מנין . ת"ל תיראו שנים . אלא מה ת"ל איש לפי שהאיש יש בידו יכולת והאשה אינה מספקת מפני שרשות אחרים עליה . אמו

באור הרא"ם

(עו) העושות ולא הקריבות . עי"מ"ל לפי שנאמר לא תקרבו לגלות ערוה יכול יהיו מיינים כרת על ההקדשה כו' . וכן הכוונה בכל : (עו) פתח בהם ביו"ד . שהחלת הפרשה בשם הוי"ה וכן בסופו שהוא נחמן : (א) אמרו רבותינו . (נרכות ס"א) : (ג) אמר ר"א אשרי איש בו' . (ע"א י"ח) :

פסיקתא פרשת קדושים זמרתא נג

ואביו גלוי וידוע לפני הקב"ה שהבן סתירא מן האב יותר מן האם לפיכך הקדים הכתוב מורא האם למורא האב תיראו אי זה הוא מורא לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו (ג) ולא מכריעו את שבתותי תשמרו מלמד שאם אמר לו אביו ואמו חלל את השבת יכול ישמע להן ת"ל ואת שבתותי תשמרו כלכם חייבין בכבודי ובמוראי מוראי קודם לאב ולאם מכאן אתה למד לכל המצות שלא ישמע אדם לאביו ולאמו לעבור על אחת מכל המצות:

פס' אל תפנו אל האלילים עשרה שמות כנונים לעבודת כוכבים אלילים לשון חלולים. פסל שנפסלין מסכה לפי שנמכת מצכות על שעומדים ולא זזים עציבים שנעשים פרקים תרפים על שמתרקבין גלולים על שהם געולים שקוצים שהן משוקצים חמנים על שהן עומדין בחסה (ד) אשרין שהן מתאשרין מאחרים אל תפנו אפילו להביט אליהם להסתכל בדמותם אסור:

פס' וכי תזבחו זבח שלמים לה' (ה) מה בא ללמדנו והלא תורת השלמים נאמרה בפרשת צו (ויקרא ו) זאת תורת זבח השלמים אלא ללמד לרצונכם על דעתכם זבוחו תזבחו לשם אותו הזבח:

פס' ביום זבחכם יאכל וממחרת בא ללמד שתחלת הזבחה לא תהא אלא על מנת לאכל לשני ימים:

פס' ואם האכול יאכל אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח שהכל מפגל בה שאם שחטו על מנת לאכלו חוץ לזמנו או חוץ למקומו שפוגל:

פס' ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל (ו) זה בנין אב בכל שהוא קודש ועשהו (פיגול) חייבין עליו כרת:

פס' ובקצרכם את קציר ארצכם פרט לשקצרוהו לסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח מכאן אמרו עובד כוכבים שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט ומן השכחה והפאה רבי יהודה מחייב בשכחה שאין שכחה אלא בשעת העימור כדמפורש במסכת זרעים לא תכלה פאת שדך (ז) אין פאה אלא מחמת הכלוי אין פאה אלא מחמת בכור (ח) שדך לא שדה אחרים שדך להיב על כל שדה מכאן אמרו אלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית וכו' ולקט קצירך לא תלקט (ט) לא תסייע את העני:

פס' וכרמך לא תעולל אפילו כולו עוללות ופרט כרמך לא תלקט שלא יגיד כלכלה תחת הנפץ בשעה שהוא בוצר (י) וכן הוא אומר (משלי כג) אל תסג גבול עולם אשר וגו' לעני ולגר מה עני מחוסר ובן ברית אף כולן חסרין ובני ברית (יא) הנח לפניהם והם יבזבזו ואפילו תשעים ותשעה אומר לחלק ואחרי אומר יבזבזו ואפילו ידע רפות לזה שומעין שאמר כהלכה שנאמר תעזוב אני ה' אלהיכם אמר הקב"ה איני גובה מכם אלא נפשות שנאמר (סס) אל תגזל דל וכתוב (סס) כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש:

באורי הרא"ם

(ג) ולא מכריעו אם אביו והאב חלוקין בדבר הלכה לא יאמר נראה דברי פלוני: (ד) אשרים שהם מתאשרין מאחרים פי' שאין להם כוח חיבור מהמח עומן רק הפחלים העובדים מאחרים לזה נאמר וקראים אחרים בריבוי י"ס ולא חסר לשון יחיד: (ה) מה בא זה ללמדנו ככלן נאמר קצת ב' פסקוה וכו' מה זה בא ללמדנו והלא תורת השלמים וכו' אלא ביום זבחכם וממחרת בא ללמד שתחילת הזבחה היינו שחיתים לא חסדי' אלא ע"מ לאכול לשני ימים וכו' ב"כ וברש"י בחומש: ואל"כ ל"ל לרצונכם על דעתכם זבוחו וכו' והוא דרשה בפ"ע והיא כהונה (זכרים מ"ז) וכן בכור מנחת מנין למחעטק זקדשים שהוא ככול פי' שלא נמכרן לשם שחיטה ח"ל לרצונכם תזבחו לדעתכם זבוחו וזיינו שימכרן לשם שחיטה וכן הוא כוונת המחבר הכא: (ו) זה בנין אב כל שהוא קודש ונעשה נזהר חייבין עליו כרת כנ"ל כי הלא קרא נזהר קמיירי וכו' (זכרים כח) (כריהוס ה') וכן פכש"י בחומש: (ז) אין פאה אלא מחמת הכלוי וכו' פי' אין להקרא פאה סיפסור ממעשר עד שכבר קצר וכילה לשדה וקרא שם להנחה פאה ומעמו של דבר עיין ב"כ: (ח) שדך ולא שדה של אחרים היינו של כנעני: (ט) לא תסייע את העני עיין (ניסין י"ב): (י) וכה"א אל הסיג גבול עולם בירושלמי פאה אי' עולים אלו שירדו מנכסיהם בן לכמיה קורין בני נהורא: (יא) הנח לפניהם קאי על סיפא דקרא העזוב לזה ע"ז אמר הנח לפניהם

פסיקתא פרשת קדושים זמרתא

פס' : לא תגנבו. (יג) אזהרה לגנב. לא תגנבו. על מנת למיקם. פירו"ש. לצערו לפי שראהו שאינו משמר כליו שלא כהוגן וזה גונבו לצערו ולהחזירו לו אמר. בג. בג. אמר לא תגנב את שלך מאחר הגנב (יג) שלא תראה גנב. ולא תבחושו ולא תשקרו. (יד) אפילו כל שהוא. איש בעמיתו. לרבות אפילו איש באשה. או אשה באיש. מלמד שאם גנב סופו להשבע בשקר. וחללת את שם אלהיך. מלמד ששבועת שוא היא חלול השם. ד"א וחללת אתה נעשה חולין לחיה ולבהמה וכן הוא אמר (ישעיה כד) על כן (פו) אלה (אבלה) [אכלה] ארץ וגו' [א] :

פס' : לא תעשוק את רעך. זה הכובש שכר שכיר. ולא תגזול כמשמעו. לא תלין פעולת שכיר. אפילו שכר בהמה ושכר הכלים. (פז) אתך. בזמן שתבעו. לא תבעו אינו עובר. עד בקר. שכיר יום גובה כל הלילה. שכיר לילה גובה כל היום :

פס' : לא תקלל חרש. מרבה אפילו בר ישראל שאינו שומעך. ק"ו לפניו. ולפני עור לא תתן מכשול. למי שהוא עור בדבר שלא להאכיל את חבירך דבר האמור ושלא להורות לו דבר שלא כהוגן. (יז) ושלא ליתן כוס יין לנוזר והוא סבור שכר תמרים ותפוחים הוא וכן כיוצא בהם. היה נוטל עמך עצה לא תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. ויראת מאלהיך אני ה' :

פס' : לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין שמקלקל את הדין (יח) נקרא עול וגורם למטא את האדם ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם. לא תשא פני דל. רבותינו אמרו שלא תאמר הואיל וזה עני יש לו דין עם העשיר אזכנו כדי שיהא מתפרנס בכבוד ת"ל לא תשא פני דל. ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר היאך אביישנו בדין לחייבו ת"ל לא תהדר פני גדול. בצדק תשפוט עמיתך שלא יהא אחד אומר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ושלא יהא אחד יושב ואחד עומד. ד"א בצדק תשפוט עמיתך. מכאן אמרו הוי דן את כל האדם לכף זכות :

פס' : לא תלך רכיר. (יט) שלא תהא רך לזה וקשה לזה. ד"א לא תהיה כרוכל המטעים דברים והולך. וכן אמר שלמה (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד. ולא תעמוד על דם רעך. שלא תראה את חבירך שחיה גוררתו או לסטים באין עליו ועומד לפי שאתה חייב להצילו. אני ה'. בדבר שבלב נאמר בו אני ה' :

פס' : לא תשנא את אחיך בלבבך. יכול לא תכנו ולא תסמרינו ולא תקללנו. ת"ל בלבבך (כ) בשנאה שבלב הכתוב מדבר. הוכח תוכיח. אפילו ד' או ה' פעמים ומנין שאתה מוכיחו ופניו משתנות ת"ל לא תשא עליו חטא. תניא אמר רבי טרפון (כא) תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח טול קיסם מבין שיניך אומר לו טול קורה מבין עיניך. (כג) אמר רבי יוחנן בן גורי מעיד אני עלי שמים וארץ שכמה פעמים לקה עקיבא בן יוסף על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל בי רבי וכל שכן שהוסיף בו אהבה שנאמר (משלי ט) הוכח לחכם ויאהבך. (כד) עד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה. ושמואל אמר עד קללה. ורבי יוחנן אמר עד נזיפה. ושולשתן [א] פ' שנת ל"ג ע"א

באור הרא"ם

וכו' : (יג) אזהרה לגנב. עיין ח"כ לפי שגמאר גבי גנבה שנים יסלם למדנו עונש אזהרה מנין ח"ל לא תגנבו וקרא דלא תגנבו גבי עשרת הדברות קאי על גונב נפשות : (יג) שלא תראה גונב כז"ל. וכ"ה בח"כ. וסייגו אם חסד לגנוב את שלך מגנב כל העשה כן שלא תקנה לך מדת הגנבה רק קח את שלך ביד חזקה : (יד) אפילו כ"ש. בח"כ ליחא דרשה זו. ועיין ח"מ שם"ח חסור לגנוב אפילו כ"ש דבר חורה. וע"ש בסור כי דין פחות מזה כרוסה כמו הני שיעור גליסורין : (פו) אלה אבלה הארץ. וסיפא דקרא ונשאר לנוש מזער כי המיות יתנו אותם : (פז) אתך בזמן שתבעו. עיין (כ"מ קי"ב). דורש אהך לדעתך : (יז) ושלא ליתן כוס יין לנוזר. עיין (פסחים כ"ב) : (יח) ונקרא עול. עיין ח"כ שם' שמו' יש לו וחד מנייהו עול : (יט) שלא תהא רך וכו'. דורש ג"כ לגבי דין מסמיכת הקרא אחר בצדק השפוט וכו' : (כ) בשנאה שבלב וכו'. עיין לקמן בפ' נזכים בפסוק ונתן ה' את האלות האלה על לוייך החילוק ששונה סוף במהר. ולוי' הוא בגלוי. פ"כ אומר כאן על חשנה בשנאה שבלב שיינו בסתר : (כא) תמה אני בו. דורש סוכה מוכיח הוכח לעמך ואח"כ מוכיח לאחרים : (כג) אמר ריב"ז וכו' (עירובין פז) : (כד) עד

פסיקתא פרשת קדושים זוטרתא נד

מקרא אחד דרשו (ט"ז כ) ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות וכתיב (ט"ז) ויטל שאול את החנית עליו להכותו למאן דאמר עד הכאה דכתיב להכותו. ומאן דאמר עד קללה דכתיב לבשתך. ומאן דאמר עד נזיפה דכתיב ויחר אף שאול:

פס' לא תקום. אמר לו השאילני מנלך ולא השאילו למחר אמר לו הלא השאילני קרדומך ואמר לו איני משאילך בדרך שלא השאלתני זו היא נפירה שהרי נטר בלבו. והלא תטור את בני עמך. (כז) אבל (נוקם) אתה לאחרים. ואהבת לרעך כמוך. (כח) מכאן אמרו הלל הזקן דעלך סאני לחברך לא תעביד. אני ה'. כל דבר המסור ללב נאמר בו. אני ה'.

פס' את הקותי תשמרו. רבנן אמרי (כו) חקים שנחקקו כבר היכן נחקקו את הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינהו. מכאן שנאמרו בני נח בכלאים. בהמתך לא תרביע כלאים. [א] אבל להעמיד בהמה לפני הזכר מין במינו מותר. שדך לא תזרע כלאים. מנין אפילו אם היו לא יקיים ת"ל לא. כלאים. לא אמרתי אלא משום כלאים. ובגד כלאים. לרבות הלבדין. שעטנו. שוע טווי ונוו. ד"א שעטנו זה הצמר שמעטה את הצאן ונוו זה נוץ של פשתן שהוא גץ מן הארץ. ר' ישמעאל אומר הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהם צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים. דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים. לא יעלה עליך. יכול לא יפשילו במקל אחוריו ת"ל לא תלבש. אין לי אלא שלא ילבש מנין שלא יכסה. ת"ל לא יעלה עליך [אבל] מותר אתה להציעו תחתיו אבל אמרו חכמים לא יעשה כן. שלא תעלה גימא על בשרו:

פס' ואיש. (כו) פרט לקטן. כי ישכב את אשה. פרט לקטנה. שכבת זרע. פרט למערה. והיא שפחה. יכול בשפחה כנענית הכתוב מדבר ת"ל והפדה. אי והפדה יכול כולה ת"ל לא נפדתה. הא כיצד פדויה ושאינה פדויה שחציה שפחה וחציה בת חורין במאורסת לבן חורין הכתוב מדבר. ה"א והפדה לא נפדתה. בכסף. או תופשה לא ניתן לה. ולהלן הוא אומר וכתב לה ספר כריתות מה להלן בשטר אף כאן בשטר. בקורת תהיה. מלמד שהיא לוקה יכול אף הוא ילקה ת"ל תהיה. היא לוקה והוא אינו לוקה. ד"א בקורת תהיה (ב' קראי) [בקראי] תהא דתנו רבנן במסכת סכות גדול שבדיינין קורא והשני מכה והשלישי אומר הכהו. מאי קורא אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת וגו'. ואמרי לה בקורת ברצועות של בקר כדתנן ורצועה של ענל בידו כפולה אחת לשתיים ושתיים לארבעה ושתי רצועות עולות ויורדות בה. לא יומתו כי לא חופשה. הא אם חופשה הרי אלו חייבין מיתה. כל העריות עושה בהם מערה כגומר ובשפחה חרופה לא עשה בה מערה כגומר. כל העריות האיש והאשה שוין בקרבן ובמכות. ובשפחה היא לוקה והוא אינו לוקה. הוא מביא קרבן והיא אינה מביאה קרבן. כל העריות בחטאת והשפחה באשם כל העריות בנקבה והשפחה בזכר. פירוש בפרשת ויקרא שעירת עזים נקבה או כשבה. בשפחה איל זכר. ובשפחה המזיד כשונג. והביא את אשמו לה. נאמר כאן איל אשם ונאמר להלן אשם בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם. מה איל אשם אמור להלן בכסף שקלים אף כאן בכסף שקלים:

פס' וכפר עליו הכהן באיל האשם וגו'. מלמד שהוא מביא אחת על דברים הרבה. ונסלח לו מחטאתו. לעשות את המזיד כשונג. (כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן. ובשפחה חרופה היא לוקה והוא אינו לוקה. הוא מביא קרבן והיא אינה מביאה קרבן. כל העריות לא עשה בהן את המזיד כשונג [א] ט"ז כ"ח י"א) ובשפחה חרופה עשה בה את המזיד כשונג:

היכן תוכחה. ט"ז. (כז) אבל נוקם אתה ונטור לאחרים כנ"ל. וקאי על לא תקום ולא תטור. וכ"ס נח"כ: (כח) מכאן אמר הלל הזקן כנ"ל (שנת לא). ט"ז: (כו) חקים שנחקקו כבר (מנהגין ט"ז). וע"ס בפרט"י ומוס': (כז) ואיש פרט לקטן. היינו מחוץ מן השע שאין ביאמו בילה. פיין ט"ז: כמיוחדת

פסיקתא פרשת קדושים זוהרתא

פס' . וכי תבאו אל הארץ. (כח) המיוחדת, ונטעתם, פרט לשנטעו עובדי כוכבים עד שלא באו ישראל. ונטעתם. פרט לעולה מאליו. כל עץ מאכל. ולא עץ סרק. עץ מאכל. פרט לנוטע לסייג ולקורות. מאימתי הוא מונה משעת נטיעתו. וערלתם ערלתו. ערלה בכל מקום מאוסה. ערלה. שהכנענים נתנו בה שנאמר (ירמיה ס) כי כל הגוים ערלים (וכאן הוא אומר וערלתם ותרחקו) עיקר ערלה טאוס. את פדיו. פרט לעלין ולולבין. שלש שנים יהיה לכם ערלים. לרבות את שלאחר ג' שנים שבאו מתוך שלש שנים שהן אסורין. (כט) לא יאכל. אפילו בהנאה :

פס' . ובשנה הרביעית יהיה כל פדיו קדש. (ל) להביא שלשים יום לפני ראש השנה שהוא בכלל שנה. קדש הלולים. מלמד שהוא טעון ברכה לפניו ולאחריו. מכאן א"ר עקיבא במסכת ברכות לא יטעום אדם כלום קודם שיברך :

פס' . ובשנה החמישית, פעמים שבהמישית וחייבין עליו משום (רביעית) [רבעי]. להוסיף לכם תבואתו. אומר ר' עקיבא שלא יאמר אדם ארבע שנים אני מצטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו. מלמד שאינו נפדה אלא תבואה. מכאן אמרו אין פודין את (הרביעי) [הרבעי] עד שיבא לעונת המעשרות :

פס' . לא תאכלו על הדם. מכאן לאוכל מן הבהמה עד שלא תצא נפשה (לא) עובר בלא תעשה. ד"א לא תאכלו על הדם. מכאן שאין מברין על הרוני בית דין. וחכמים אומרים לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. ד"א לא תאכלו על הדם כענין שנא' בשאול (ש"ל יד) הנה העם חוטאים לה' לאכל על הדם. לא תנחשו. כגון אלו שמנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים וכן כיוצא בהם. לא תעוננו. אלו אותי העינים. רבי עקיבא אומר לא תעוננו אלו מחשבי העתים. היום יפה ליקח. למחר יפה ליתן. אל תתחיל בי. שחרית הוא. ראש חודש הוא. מוצאי שבת הוא. כל אלו וכיוצא בהן :

פס' . לא תקיפו. אחד המקיף ואחד הניקף. פאת ראשכם. סוף הראש אלו הצדעין מיכן ומיכן. ולא תשחית את פאת זקניך. אין השחתה אלא בתער האם גלח במספרים פטור. פאת זקניך. סוף זקניך מכאן אמרו חייב על הראש שתים אחת מכאן ואחת מכאן. ועל הזקן שנים מכאן ושנים מכאן ואחת באמצע מלמטן. ואלו הם פירושם שתי שבולי הזקן התלויים על מדותיו ושני ראשי השפתים באמצע מלמטן שתחת השפה על סנטרו :

פס' . ושרט לנפש. יכול אם שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים יהא חייב ת"ל לנפש. לא אמרתי אלא סריטה על מת. (לג) לנפש. על כל מת ומת. וכתבת קעקע. עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכתול ובכל דבר שהוא רושם. אני ה'. אומר רבי שמעון (לג) אינו חייב עד שיכתוב את השם. אל תחלל את בתך להזנותה. זה המוסר את בתו פנויה שלא לשם אישות. וכן המוסרת עצמה שלא לשום אישות. ולא תזנה הארץ. שמלמדין זנות לעולם. ומלאה הארץ זמה. (לד) אין מעשה יחידי כלום אלא על שמחטיאין את הרבים כגון ירבעם בן נבט. ר' אליעזר בן יעקב אומר (לה) מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואין ידוע על איזה מהן בא מלאה הארץ זמה. וכן היא שקבלה מאנשים הרבה ואין ידוע מאי זה מהן קבלה ושגג והשיא לבנו את בתו או הוא עצמו בא על בתו נמצא נשוי לבתו ובנו נשוי לאחותו נמצא ממלא את

באור הרא"ם

(כח) המיוחדת פי' ח"י ולהוציא ענר הירדן ועיין ס"כ : (כט) לא יאכל. ג"ל ערלים לא יאכל חס"י בהגלה וכ"ה צח"כ (שסחים כ"ב) כי ממלת וערלתם ערלים לא יאכל קדושים ע"ש : (ל) להביא ל' יום לפני ר"ה. דריש ובשנה מן ו' הנוסף כן פי' הגר"א ז"ל בחדרת אליהו : (לא) עובר בל"ת (מנהדרין ס"ג) והעפ"כ לא היה לוקין דהוי לאו שכללות ע"ש : (לג) לנפש על כל מת ומת. כייט חס פדס מריפה אחת על הרצה מתים חייב על כל מת ומת וזה דריש מלפס על כל נפש ועיין צח"כ : (לג) אינו חייב עד שיכתוב את השם. (מכות כ"א) ע"ש : (לד) אין מעשה יחידי כלום. עיין ס"כ. ופי' שכול גם על פצירות משה יחידי מונה הארץ לסירות ח"ל ומלאה הארץ זמה. ועיין ברמב"ן על החזקה : (לס) מתוך שהוא בא וכו'. עיין (יבמות ל:) :

פסיקתא פרשת קדושים : זוטרתא נה

כל העולם ממזרין ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה מאי זמה זו מה [א] : כלומר זו מה תקנה יש בה שמעות לא יוכל לתקן. ד"א ומלאה הארץ זמה : מלמד שהבא על נשים הרבה כאלו בא על אשה ובתה או על אשה ואמה. נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה היא. את שבתותי תשמרו. מה שבת לא כן השבת אתה מתירא אלא ממי שפיקד (את) [על] השבת אף המקדש לא מן המקדש אתה מתירא אלא ממי שפיקד על המקדש. איזו הוא מורא לא יכנס אדם להר הבית ב מקלו ובמגעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו. קפנדריא ורקיקה מק"ו : ומה לפני מלך בשר ודם אינו רשאי לרוק. לפני מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמה. ולמה הכמין שמירת שבת למורא מקדש ולמדך מה שבת בין בזמן שבית המקדש קיים בין בזמן שאין בית המקדש קיים. אף מקדש בין בזמן שהוא קיים בין בזמן שאין קיים. וכן הוא אומר (ויקרא כו) והשמותי את מקדשיכם - אע"פ ששממו קדושתם עליהם : פס' אל תפנו אל האובות ואל הידעונים. אוב זה פיתוס המדבר משחיו וכה"א (ישעיה נט) והיה כאוב מארץ קולך : ידעוני זה המדבר בפיו שמניה עצם ידוע בפיו ומדבר מאליו ידועי מין חיה הרי אלו : במקילה (לו) והנשאל בהן באזהרה. אל תבקשו לטמאה בהם. מלמד שאין באין על האדם אלא אם כן הפנה דעתו אלן ונטמא להן :

פס' מפני שיבה תקום. יכול מפני אשמי ת"ל זקן. ואין זקן אלא חכם שנאמר (נמזכר יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. (לו) רבי יוסי הגלילי אומר זקן זה שקנה חכמה. מלמד שצריך אדם לעמוד בפני רבו מובהק כמלוא עיניו. והדרת פני זקן. יכול יהדרנו בממונו ת"ל תקום והדרת : מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים. איזה הוא הידור תוך ד' אמות. ויראת מאלהיך. (לח) שלא יעצים עיניו כאלו לא ראהו והדבר הזה מסור ללב דר' שמעון בן אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת מאלהיך ואי מקיף שלא להטריח מאריך חיי : פס' וכי יגור אתך גר. אם בא ואמר לך גר אני (לס) יכול תקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך. לא תונו אותו. באונאת דברים הכתוב מדבר שלא תאמר לו אתמול היית עובד עבודה כוכבים ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה : הפה שאכל נבילות וטרפות היאך יקרא ק"ש :

פס' כאזרח מכם. מה אזרח שקיבל עליו כל דברי תורה אף גר שקיבל עליו כל דברי תורה שאם קיבל עליו כל דברי תורה כולה חוץ מדקדוק סופרים (מ) אינו גר. יהיה לכם הגר הנגר אתכם ואהבת לו כמוך : כשם שנאמר בישראל ואהבת לרעך כמוך כך נאמר בגרים. כי גרים הייתם בארץ מצרים. (מא) מנפשכם : דעו את נפש הגר : פס' לא תעשו עול במשפט. אינו אומר לדיין שכבר נאמר למעלה לא תעשו עול : במשפט (לא תשא פני דל). אלא מלמד שהמודד נקרא דיין. שאם שקר במדה במשקל ובמשורה נקרא על שנאוי משוקץ חרם ותועבה וגורם לו דברים שאמורים למעלה בדיין. במדה. זו מדת הארץ. (מב) פירשו רבותינו בתלמוד שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים לפי שהחבל שהוא מודד בו פעמים נמשך ופעמים נקפץ. במשקל. זו טרמני. פירשו חכמים בבבא בתרא בפרק המוכר את הספינה. תנו רבנן נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וזהו לשון המאזנים וגבוה מן הארץ ג' טפחים וקנה ומתנה שלה י"ב טפח (מג) של צמרים (ווג) היא טורמני גדולה. וקטנות אינן תלוים אלא ב' טפחים וגבוה מן הארץ טפח וקנה ומתנה שלה [א] ע' מדיס נ"א ע"א

ב אור הרא"ם

(לו) ותנשאל בהם וכו' (סנהדרין ס"ג). ע"ס בתוס' ד"ה והנשאל : (לו) ריה"ג אומר כו'. זה שקנה חכמה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו כל"ל (קדושין לב:) ופי' שסליג אפילו יניק וחכם חייב לעמוד מפניו : (לח) שלא יעצים עיניו ת"ל הקום ויראת מאלהיך והוא דבר המכור ללב כל"ל : (לס) יכול יקבלנו פי' ליתן לו נה ישראל לחסה : ת"ל אתך במוחזק לך. עיין ת"כ בארוכה : (מ) אינו גר. היינו חין מקבלים אותם : (מא) מנפשכם : שגם אחס הייתם גרים במצרים : (מב) פירשו רבותינו בתלמוד (ב"ב פס:) : (מג) של צמרים וכו' ככלן משוכס

פסיקתא פרשת קדושים וזוהרתא

הוא החבל וכו'. ע"א במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח כדי שיכבדו. ובמשורה. זו מדת הלח שמוכה בו יין ומהו עול שלה שלא ירתיח. שאם מלא את הכלי בזריזות הרי הוא מתמלא קצף וכתחסר מקחו של חבירו. בוא וראה כמה גדול עונשו של גולן ומה משורה ששיערו חכמים אחד משלשים וג' בלוג הקפידה עליו התורה ק"ו להין וחצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין וכו'. ע"א ובמשורה זו המחק. פירוש העץ שהוא מוליך ומביא על האיפה להשוותו. (מד) ת"ר אין עושין את המחק לא של דלעת מפני שהוא מיקל וצף על האיפה ולא של מתכת מפני שהוא מכביר ומוריד את התבואה אבל עושה הוא של זית ושל אנוז ושל שקמה. ת"ר אין עושים את המחק צדה אחת עבה וצדה אחת קצר מפני שהוא מרמה בה ולא ימחוק בבת אחת שהמחוק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחוק מעט מפני שרע ללוקח ויפה למוכר. ועל כולן א"ר יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר. אוי לי אם אומר שמא ילמדו הרמאים אוי לי אם לא אומר שלא יאמרו הרמאים אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו ואעפ"כ אמרה משום שנאמר (סו"ע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. תניא לא יעשה אדם (מס) מדה חסרה בתוך ביתו ואפילו הוא עביט של מימי רגלים :

פס'. מאזני צדק. צדק את המאזנים יפה. אבני צדק. צדק את המשקולות יפה. איפת צדק. צדק את האיפות יפה. הין צדק. צדק את ההינים יפה. מכאן אמרו הסיטון מקנה את מדותיו אחת לשלשים יום ובעל הבית ל"ב חודש. החנוני מקנה את מדותיו פעמים בשבת וממחה את משקלותיו פעם אחת בשבת וחייב להכריע לו טפה שנאמר מאזני צדק. צדק משלך ותן לו :

מדרש מכיון שאמר איפת צדק למה לי הין צדק אלא שיהא הין שלך צדק ולא שלך צדק כלומר אם תאמר הין או לאו קיים דבריד. יהיה לך. (מו) מלמד שיעמיד אנדרמים על המדות (מו) ולא על השערים. ד"א יהיה לך אם יהיה לך איפת צדק והין צדק יהיה לך ממון. אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. על מנת שתקבלו עליכם המצות :

פס'. ושמרתם את כל הקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם. ליתן שמירה ועשיה לחקים ושמירה ועשיה למשפטים. אני ה'. נאמן לשלם שכר. את כל. שלא יאמר אדם הואיל ושמרתי ועשיתי מצות הרבה דיי ת"ל את כל הקותי ואת [כל] משפטי. אני ה'. נאמן ליתן שכר על כל אחת ואחת וכן הוא אומר (ישעיה מנ) ה' חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר :

פס'. ואל בני ישראל תדבר. ואל בני ישראל תאמר. אמור אל בני ישראל. דבר אל בני ישראל. צו את בני ישראל. ואתה תצוה את בני ישראל. ר' יוסי אומר דברה תורה כלשונות הרבה וכולן צריכין לידרש. תדבר על עשיית המצוה ההיא לאלתר. אמור אל בני ישראל על אזהרת מצוה. אמור כנון אמור אליהם לדורותיכם. דבר אל בני ישראל לשון זרוז מיד. ואתה תצוה לשון (מס) נופל במקום חסרון כים. ואל בני ישראל תאמר. לשון עונש ואזהרה. איש איש. להביא את הנשים. מבני ישראל ומן הגר. להביא דין הגר כדין ישראל. הגר בישראל. לרבות נשי הגרים. אשר יתן מזרעו למולך. (מס) כל שהמליכו עליו נקראת עבוקת כוכבים לפי שהזהיר למעלה ומזרעך לא תתן להעביר למולך לפיכך בא להענישו שאם סכר את בנו לכומרים והעבירוהו באש חייב שנא' כאן העברה ונאמר להלן לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש. מות יומת. בבית דין. ומנין שאם אין כח בבית דין שעם הארץ מסייעין

באור הרא"ם

מסוכס. ועיין (כ"ז פ"ט) וכו' קלן : (מד) ת"ר אין עושים. כ"ז טס : (מה) מדה חסרה או יחירה בתוך ביתו כנ"ל וכו' טס : (מו) מלמד שיעמיד אנדרמים (כ"ז טס) פ' ממונה להלקות למי שעושה מדות מקרים : (מו) ולא על השערים. פ' שלא יומכר ציוקר. כי חס ירעה למכור ציוקר ממילא לא יקנו מאלו. לא נלך ממונים ע"ז. (רש"י טס) : (מח) נופל במקום שיש ח"ב. עיין לעיל פ' לו זו זירות מיד ולדורות במקום שיש ח"ב : (מס) כל שהמליכו עליו וכו' (כנהדרין ט"ז). כל שהמליכו עליהם חסי' נרוד

פסיקתא פרשת קדושים זוטרותא

נו

אותם ת"ל עם הארץ ירגמיהו באבן ולמה נקראו ישראל עם הארץ עם שבגינן נברא הארץ: פס' ואני אתן את פני פונה אני מכל עסקי ועוסק בו (נ) באיש ולא בצבור (נא) ההוא לא אנוס ולא שונג ולא מוטעה והכרתי אותו מקרב עמי ועמו שלום כי מורעו אפי' מורע זרעו למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי להודיע מה גרם:

פס' ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מלמד (נב) שאם העלימו בדבר סוף שהם מעלימים דברים אחרים הרבה ואם העלם יעלימו שאם העלים בית דין אחד סוף שמעלימין בתי דינין הרבה בתתו מורעו למולך כל זרע שיש לו בין כשר בין פסול לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו:

פס' ושמתי אני את פני באיש ההוא פונה אני מכל עסק ועוסק בו ובאיש ההוא ובמשפחתו א"ר שמעון וכי"מ חטאת המשפחה אלא ללמדך שאין משפחה שיש בה מוכס שאין כולן מוכסין שיש בה לסטים שאין כלם לסטים מפני שמחפין עליו (נ) וכן מתרגם ובסעודה ואעפ"כ והכרתי אותו אותו בהכרת ואין משפחתו בהכרת אלא ביסורין ואת כל הזונים אחריו בטעות ההוא לזנות אחרי המולך לדבות שאר עבודת כוכבים בהכרת מקרב עמם ועמם שלום:

פס' והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים העושה מעשה ולא האוחז את העינים ואעפ"כ שהוא אכזר לעשות להתלמד מותר שנאמר לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות:

פס' והתקדשתם והייתם קדושים אם מקדשים אתם עצמיכם מעט אני מקדש אתכם הרבה מלמד ששאלת אוב וידעוני נקראו מוטאה מפני שרוח המוטאה שורה עליו וכן הוא אומר (זכריה י) ואת רוח המוטאה אעביר מן הארץ:

פס' ושמרתם את חקותי ועשיתם אותם מלמד שדחלמוד מביא לידי מעשה שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם:

פס' כי איש איש לרבות את האשה אשר יקלל שקיללם בשם ה' את אביו ולא אבי אביו ואת אמו ולא אם אמו (נד) אביו הודאי ולא הספק (נ) אמו הודאי ולא הספק אביו ואמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו ואמו בלא אביו כנין ת"ל אביו קלל אמו קלל אפילו אחד מהן דמיו בו בסקילה ד"א אביו ואמו קלל מלמד שהייב על הקללה אפילו לאחר מיתה זה חומר במקלל יותר מבמכה:

פס' ואיש אשר ינאף את אשת איש לרבות (נו) העוקף (נא) אחר המנאף את אשת איש זו (נו) שנכנסה לחופה שהיא בדין הזה במיתת חנק שנאמר מות יומת נאמרה מיתה בידי אדם סתם ונאמרה מיתה בידי שמים סתם (נב) מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין בה רשע אף מיתה האמורה בידי אדם מיתה שאין בה רשע ואיזו זו זו חנק כדתנן מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרכה זה מושך אצלו זה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה לכך נאמר את אשת איש שהרי הארוסה יצאת לידון בסקילה שנאמר (דברים כג) והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה וגו' ד"א את אשת איש פרט לאשת קטן [א] מ' שנוסח מ"ז ט"ז

באור הרא"ם

נדר אפילו קיסם וכן כלומר הכא (נ) באיש ולא בצבור שאין כרח בצבור (נא) ההוא ולא אנוס וכו' נראה דדורש האיש ההוא היינו שיוצא בשם עשה הדבר הזה בלעז ולא חטא ושונג ומוטעה כי לא האיש ההוא בדעתו עשה (נב) שאם העלימו בדבר אחר דורש מלות כפולות העלם יעלימו (נ) וכן מתרגם וכו' מ' על ובמשפחתו תרגם לונקלוס ובסעודה (נד) אביו הודאי ולא הספק כגון שנשאל במוך ג' חדשים למיתת או לגירושין הצעל וילדה לו' שהולך ספק בן מ' לראשון או בן ז' לאחרון (נ) אמו הודאי ולא הספק כגון שתי נשים שילדו במחבא ולא ידוע האמת (נו) העוקף אחר המנאף שמרגיל לו נשים לעזירה (נ) שנכנסה לחופה ולא גבעלה דינה ג"כ בחנק ולא כהרומס שהיא בסקילה כדמסיים (נא) מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין בה רשע עיין (פסוקין נב) דילף מיתה בידי שמים מכלי אהרן או מעדת קרח שהיה מיתה שאין בה רשע מ"ז

פסיקתא בפרשת קדושים זמרתא

מלמד שאין קדושיו כלום. אשר ינאף את אשת רעהו (נ) פרט לאשת אחרים שהרי הבא על הגויה אינו בכרת שנאמר (מלאכי ב) בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' וגו' ובעל בת אל נכר... וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על הכנענית ונעשה חתן - לע"ז וכתיב בתריה (ס) "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומניש מנחה לה". אם תלמיד חכם הוא לא יהא לו ער בחכמים ועונה בתלמידים. ואם כהן עם הארץ לא יהא לו בן מניש מנחה. וכן אמרו רבותינו הבא על הכנענית חייב עליה משום נשג"ז נדה שפחה גויה זונה. וכן אמר לו פנחס למשה רבינו אחי אבי אבא לא כך למדתנו כדרכתך אל הר סיני הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. לכך נאמר את אשת רעהו בחנק האשת אחרים בהיכרת כדאמרינן. הנואף והנואפת. לפי שאמר למעלה ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה זו אזהרה. הוצרך לומר עונש דינם במה. מות יומת הנואף והנואפת לרבות את העובר וכה"א במשנה תורה ומתו גם שניהם לרבות העובר:

פס'. ואיש אשר ישכב את אשת אביו. משמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו. מות יומתו שניהם דמיהם בם. בסקילה. כל מקום שנאמר דמיהם בם דמיו בו בסקילה. ואיש אשר ישכב את כלתו. זו אשת בנו בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו. תכל עשו. שתיבלו את ההוט (ס) ודומה לו (יע"ס) על תבליתם. והיא תועבותם לשון בלכול. דמיהם בם. בסקילה:

פס'. ואיש אשר ישכב את זכר. בין קטן בין גדול. משכב אשה. זה בא ללמד ונמצא למד מגיד ששני משכבות לאשה להיב על העריות מיתה בשני משכבות בין כדרכה בין שלא כדרכה תועבה עשו. שלא נהנו אפילו מנהג הבהמות שהבהמות אין הזכר בא על הזכר וזה התעיב אתו דרכו יותר מן הבהמות. דמיהם בם. בסקילה:

פס'. ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא. נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה שארה הנה זמה. היא מה באזהרה ג' דורות למטה לבתה ובת בתה ובת בנה אף בעונש ג' דורות למעלה חמותו ואם חמותו ואם חמותו מה! כאן בשריפה שנאמר באש ישרפו אותו. ואתה אף להלן. בשריפה זו היא ששנינו במסכת סנהדרין אלו הן הנשרפין חמותו ואם חמותו ואם חמותו. בתו ובת בתו. ובת בנו. בת אשתו. בת בתה. ובת בנה. באש ישרפו. יכול שריפה ממש כשריפת פרים הגשדפים. נאמר כאן שריפה ונאמר בעדת קרח שריפה שנאמר (נמלצר יז) אשר הקריבו השרופים. מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים דכתיב בנפשותם שנפשותם נשרפים. וגופם קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים זו היא ששנינו במסכת סנהדרין מצות הנשרפים שוקעים אותו בזבל עד ארכובותיו. ומסקנא מדליק את הפתילה של אבר ופותח את פיו בצבת וזורקה לתוך פיו וזורדת לתוך מעיו וחומר את בני מעיו. אותו ואתה. את אחת מהן שהרי אם בא על חמותו (סא) לא נתחייבה אשתו שריפה. ואם בא על בת אשתו לא נתחייבה אשתו שריפה. ולמה הוציאו הכתוב בלשון אתהן שמשמע את שתיהן כדי ללמד על שתיהן דין אחד באשה ובאמה ובבתה והוא הדין לדורות שניתוספו עליהן בת בתה ובת בנה זו:

פס'. ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה. בין גדולה בין קטנה. מות יומת ואת הבהמה תהרגו. כדין הבהמה כן דין הנרבע נאמת כאן תהרגו ונאמר להלן (דנ"ס) כי הרג תהרגו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו מה להלן. בסקילה אף כאן בסקילה. ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה והרגת את (האיש) (האשה) ואת הבהמה. מפני מה אמרה תורה להרוג את הבהמה שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו בהמה זו נסקל פלוגי על ידיה. דמיהם בם. בסקילה:

באור הרא"ם

(נ) פרט לאשת אחרים: היינו כנעני שנ"כ אין קידושין תופסין: (ס) ודומה לו עד תבליתם בו. לשון בלכול שנלכלו זרע הכן זרע האב: (סא) לא נתחייבה אשתו שריפה. כי ענין זה מה חסאס:

פס' . ואיש אשר יקח את אחותו . (סג) אמו בראיה תליא מלתא אלא עד שיתארו בו שיראודו מעכו של דבר. מכאן בנין אב לכל המוסתין שצריכין התראה . חסד הוא . שהרי קין נשא אחותו שנא' (תהלים פג) כי אמרתי עולם חסד יבנה . ואעפ"כ חסד הוא . מתרגם קלנא הוא . ודומה לו (יונה ג) משמרים הבלי שוא חסדם יעזובו . כלומר חרפתם עבודת כוכבים שלהם ועבודת כוכבים נקראת בושת שנאמר (ס"ב יא) הלא בן ירובשת והוא היה ירובעל . ונכרתו . אחותו בכלל כל העריות היתה דכתיב ונכרתו הנפשות העושות (כג) ולמה יצאת לדונה בכרת ולא במלקות . עוננו ישא . למדנו שכל מקום שנאמר עוננו ישא הרי הוא בכרת : **פס' . ואיש אשר ישכב את אשה דוה .** ממשמע את הנדה ואת הזבה ואת היוולדת (סד) ואת שומרת יום כנגד יום שנאמר דוה כל שהוא . וגלה את ערותה את מקורה הערה . למדנו חומרה על כל העריות שהרי גלה בה שהמירה בה כנוסר ואי זו היא העראה זו נשיקת האבר לפי שאי אפשר לה בלא מיעוך ומכאן אתה למד לכל העריות שהעראה כנוסר ביאה . ונכרתו שניהם מקרב עמם . ועמם שלום : **פס' . וערות אחות אכך ואחות אביך .** יצאו אלו בכרת דכתיב עונם ישאו :

פס' . ואיש אשר ישכב את דודתו . זו אשת אחי אביו . ערות דודו גלה עשה נקרות בזכרים . ערירים ימותו . שאם יש להם בנים קוברין אותם כענין (יחזקאל כג) כתבו את האיש הזה ערירי :

פס' . ואיש אשר יקח את אשת אחיו . בזמן שיש לו בן . נדה היא . למה יצאת בלשון נדה . לומר לך מה נדה יש לה היתר . אף אשת אחיו יש לה היתר . כגון שמת ובן אין לו שמקיים בה מצוה יבום . (סז) ערירים יהיו . שאינן זוכין לבנים :

פס' . ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי . ליתן שמירה ועשיה לחקים ושמירה ועשיה למשפטים . ולא תקיא אתכם הארץ . (סו) אני . איני מביא אתכם על מנת לירש . ולא תלכו בחקות הגוים . אלו המצרים וכה"א (דברים ז) או הנסה . אלהים לבוא לקחת לו נוי וגו' . אשר אני משלח בפניכם אלו הכנענים . כי את כל אלה עשו . למד שהיו הכנענים שטופים במעשה זמה . ואקוץ בם כאדם שהוא קץ ממונו :

פס' . ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם . אתם נאים שתרשו אותה ואני אתננת לכם לרשת אותה לפי שהיא לכם ירושה משם בן נח שהרי היא היתה חלקו של שם בן נח . שנאמר (בראשית יד) ופלכי צדק מלך שלם . ואלו הכנענים הם ביניהם ולא היו יושבין בה אלא כדי לטייבה עד שתבאו ותירשו . אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים . ראו כמה ביניכם ולעובדי כוכבים . שהבדלתי אתכם לשם קדשי :

פס' . והבדלתם בין הבהמה הטמאה לטהורה . לא בין חמורה לפרה אלא בין טהורה לטמאה לך בין שנשחט רובו של קנה בין שנשחט חציו . וכמה בין חציו לרובו מלא שעה . ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' . (סז) מצוה זו עליכם לטמא ולאסור :

פס' . והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם וגו' . אם מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי ואם לאו הרי אתם לכנענים . ד"א להיות לי שלא לחבר

באורא דה"א פס' . ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם . (סז) אומר עולא מנין להתראה מן החורה כו' . (סג) ולמה יצאת כו' (יבמות ל"ה) : (סד) ואת שומרת יום כנגד יום . נח"ל ליחא וכלן הכוונה כי שומרת יום עובלת כעלות החמה ולאח"כ אם לא ראתה כל סיום מותרת לבעלה לערב . אם בעל אותה אחר עבילתה ולאח"כ ראתה כו' כיום אזי חייב כרת על הבעילה למפרע . עיין בפ"י הלמכ"ס סוף נדה וכן בגמרא שם : (סס) ערירים יהיו שאין זוכין לבנים . ולעיל פ' ערירים ימותו שאם יש לו בנים קובצין . עיין (יבמות ל"ה) כתיב ערירים יהיו וכתיב ערירים ימותו הא כיצד יש לו בנים קובצין . אין לו בנים הולך ערירי ואנפריך למכתב חרווייהו ע"ס : (סו) אני איני מביא אתכם אלא ע"פ לירש . לא ככנענים שהיו שומרי סמקום עד שתכלו כנעל . וכ"ה נח"ל וכלן חסר ומשובש : (סז) מצוה זו עליכם לטמא ולאסור . סייע פ"י שחיסה (פסיקתא) חית

פסיקתא פרשת קדושים וזוהר

עמדי אחר שנאמר (סמות כג) בלתי לה' לבדו. ד"א [להיות לי] להיות עוסקים בתורת הנתונה (סח) מנין ל"י ימים. ד"א להיות לי שתקבלו עול מלכותי עליכם : פס'. ואיש או אשה. לרבות פומטום ואנדרונינוס. כי יהיה בהם אוב. העושה מעשה : ולא הנשאל בהם. מכאן אמרו העושה מעשה במיתה והנשאל בהם באזהרה. אוב. זה פיתוס המדבר משחיו וכן הוא אומר (יפסיס כט) והיה כאוב סארץ קולך וגו'. ידעוני. המניח (סט) עצם ידוע בפיו ומדבר מאליו. מות יוסתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם. זה בנין אב לכל דמיהם בם דמיו בו שהוא במקילה. ולמה נכמכה פרשת אוב וידעוני לטומאת מת לפרשה הסמוכה כגון לנפש לא יטמא בעמיו. לפי שרוח אוב וידעוני ודורש אל המתים דומים זה לזה והלא דברים ק"ו ומה המרעיב עצמו שתשרה עליו רוח פומטא הרי היא שורה עליו. המרעיב עצמו שתשרה עליו רוח פתרה על אחת כמה וכמה שתהא רוח הקדש שורה עליו. מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי מעשים טובים וכו' חסידות מביאה לידי רוח הקדש :

פרשת אמור אל הכהנים

כמו כן מי אשר יבחר אל כל החיים יש בטחון כי לכלב חי טוב מן האריה המת : (קלמ ס')

כי מי אשר יחבר קרי כלומר מי הוא אשר בחר בו הקב"ה ונתחבר לו החיות ודומה לו אמר דוד (תהלים סט) מי גבר יחיה ולא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול סלה. ד"א כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון פירושו כל זמן שהאדם בחיים יש בטחון לחזור בתשובה ומשמת אין לו דרך לעשות תשובה ומעשים טובים שנאמר (סס סח) בסתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. ואומר (סס קמו) לא המתים יחללו יה. ואומר (סס קמו) אהללה ה' בחיי אומרה לאלהי בעודי. כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת. (קלמ ס) (ה) רבותינו אמרו תנוק בן יוסו חי מחללין עליו את השבת חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. מן האריה המת. דוד מלך ישראל סת אין מחללין עליו את השבת. תנו התם במסכת ידים אמרו צדוקין קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים (ג) וספרי המוכסים אין מטמאין את הידים. אמר רבן יוחנן בן זכאי וכי אין לנו מן הפרושים אלא זו בלבד הרי הן אומרים עצמות חמור טהורין שנאמר (ויקרא יא) ובנבלתם לא תגעו פרט לעצמות שאינן קרוין נבלה. ועצמות יוחנן כהן גדול טמאים שנאמר (במדבר יט) או בכת או בעצם אדם או בקבר. אמרו לו כפי חיבתן הן מטמאין שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרודות. אמר להן אף כתבי הקדש לפי חיבתן היא מטמאין. וספרי המוכסים אינן חביבין ואין מטמאים את הידים. והקב"ה קידש את ישראל במצותיו ואמר לחן קדושים תהיו אבל לא הזהיר מליטמא למתים אלא הכהנים שנאמר ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן. בני אהרן הוזהרו ולא שאר ישראל הוזהרו. בני אהרן הוזהרו ולא בנות אהרן. הכהנים. להוציא את החללים. בני אהרן. להביא את הקטנים. ואמרת אליהם. להזהיר הגדולים על הקטנים. לנפש לא יטמא. להביא רביעית דם שתצא מן המת שהוא כל יטמא לו. לפי (ג) שישראל מיטמאין למתים הזהיר הקב"ה לכהנים שלא ליטמא בהם שהם קרובין

באור הרא"ם

מחיה. פיין צמ"כ ונק"ח : (סח) מנין ל"י ימים. כי התורה נחמה צמ' יוס שהיה משפ כהן : (סט) עצם ידוע. מחיה ששמה ידוע :

(ה) רבותינו אמרו. (שנח קג"ח) : (ג) וספרי המוכסים. למינו במשנה שס הא' וספרי מירוס חונס מיטמאין. ופי' האב ספרי מירוס ספרי מינס והוא מירס היוני הידוע בספריהם : (ג) לפי שישראל מטמאין למתים. פי' כי מנה הוא על ישראל לממא למתים כי זה ג"ח על חמת :

פסיקתא פרשת אמור זוטרתא נח

לעבודת הקדש. בעמיו. (ד) בזמן שעמיו שם. כלומר בזמן שיש לו למת קוברין. בעמיו. שעושין מעשה עמיו. ומתעכקין בו מלמד שמיטמא הכהן למת מצוה. ואי זה הוא מת מצוה שהכהן מיטמא לו כל שקורא ואין מי עונהו. ומת מצוה קנה מקומו ואין אדם רשאי לפנותו. כהן שמיטמא במזיד לוקה משום דכתיב לא יטמא (ס) יש שנמטא ואינו לוקה:

פס'. כי אם לשאר הקרוב אליו. שארו זו אשתו וכן הוא אומר (משלי יא) גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי. וכתיב (שם) עוכר ביתו ינחל רוח מה זה באשתו מדבר אף זה באשתו מדבר. ד"א שארו בשרו דכתיב (נחלשים ב) והיו לבשר אחד לכך אמרו רבותינו שארו זו אשתו (ו) וכן הוא אומר שאר אביך אחות אביך. הקרוב אליו. אליו שבעה קרובים שבפסוק. ד"א הקרוב ולא הארוסה. מכאן אמרו אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה מתה אינה יורשה. מת הוא גובה כתובתה מנכסי הבעל. אליו. ולא הגרושה. לבנו. מי שיש לו בן מכל מקום ואפילו ממזר הרי בנו לכל דבר חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הנכרית. שהבן הולך אחר האם בשפחה ובנכרית. (ז) ואם תאמר הקרוב לשון זכר הארוסה נקבה היא והיאך אתה דורש ולא ארוסה תשובתו משום שארו שהוא לשון זכר אמר הקרוב (ח) ודומה לו אותו ואת בנו משום אותו אמר בנו הוא) פירושו שפחה ונכרית הבנים הולכין אחריהם. שפחה דכתיב (שמות כה) האשה וילדיה תהיה לאדוניה. נכרית דכתיב (דברים ז) כי יסיר את בנך מאחרי. בנך. הבא מאיש קרוי בנך ואין בנך מן הכנענית קרוי בנך אלא בנה. כל שמיטמא להם קורע עליהם (ט) וחולץ ומתאבל. לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו פתח הכתב באמו לפי שהיא ודאי אבל אביו שהוא מחמת חזקה שהבנים בחזקת שהן מן אביהם תאמר לא יטמא לו לפיכך נאמר לאמו ולאביו. ולבנו ולבתו. לפי שיש בבן מה שאין בבת. שהבן האב מחויב בו מצות הרבה למולו ולפדותו אם בכור הוא. וללמדו תורה ואומנות. (י) לפיכך הקדים הבן לבת. והקדים האב לאב לבן ולבת לפי שהאב חייב בכבודם מה שאין כן לא בבן ולא בבת. ולאחיו ולאחותו. הקדים את הבן ואת הבת לאחיו ולאחותו שהרי הבן חייב בו האב במצות שאמרנו והבת האב זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה. מה שאין כן לא באחיו ולא באחותו. והקדים הכתוב אחיו לאחותו שהרי הבן שאחיו מת מיטמא לו בין שהוא נשוי בין שאינו נשוי אבל אחותו לפנויה מיטמא. ולא לנשואה. שנאמר הבתולת הפנויה ולא הנשואה. ד"א ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו מה בנו ובתו שהם יורשיו אף אחיו ואחותו שהם יורשיו יצא אחיו ואחותו מאמו שאינן יורשין אותו:

פס'. ולאחותו הבתולה. פרט לאנוסה ומפוחה. הקרובה. לרבות את הארוסה (יא) שהיא עדיין קרובה לו שהרי אין הבעל מיטמא לה ואינו יורשה לפיכך היא קרובה לאח. אליו. לרבות את הבוגרת שהוא מיטמא לה. הואיל ולא נבעלה מאיש אחיה כהן מיטמא לה. לה יטמא. מצוה. לא רצה מיטמאים אותו בעל כרחו. מעשה

ב א ו ר : ה ר א " ס
(ד) בזמן שעמיו שם. היינו שיש לו קוברין ואינו מת מצוה כדמסיים: (ה) יש שנמטא ואינו לוקה. היינו בשוגג: (ו) וכה"א שאר אביך וכו'. וזה דליה כי שאר קאי על הנקבות וכן הכא שארו זו אשתו: (ז) וא"ת הקרוב לשון זכר וכו'. כל המאמר הזה המוסגר נכתב שלא במקומו שדורש הקרוב ולא הארוסה. וע"ז שייך הקושיא וה"ל: (ח) ודומה לו אותו ולא בנו משום חובה ולא בנה כנ"ל. מי כי האיסור הוא רק הנקבה וזנה ובחורה כתוב. וזנו. וכן הכא משום שארו שהוא לשון זכר שקאי על הבעל שהאשה קרובה אליו אמר ג"כ הקרוב לשון זכר: (ט) וחולץ. היינו חליצת כהפיו שנוהגין גבי מת משום חבילות: (י) לפיכך הקדים הבן לבת. דה"ל מוכיף עוד לפי שיש צד מה שאין צדן שהבת חביבה זכאי במציאתה במעשה ידיה ובהפרת נדריה (כמו שמסיים המחבר לקמן) לפיכך צריך לומר לבנו ולבתי לומר ולבתו: (יא) שהיא עדיין קרובה לו וכו'. כוונתו כמו שהוא בירושלמי פרק הבא על יצמחו שמקשה חמן אמרין (היינו גבי קרא כי אם לשאר הקרוב אליו) למעט את הארוסה והכא (גבי ולאחותו הקרובה) מרבינן ארוסה ח"ל הילל כל מדרש בענינו אחותו לעולם היא בפנים עד שהיא לחוץ. ארוסהו לעולם היא בחוץ עד שהכנס לפנים. וזה כוונת המחבר הכא גבי אחותו הקרובה מרבינן ארוסהו שהרי היא עדיין קרובה לו ע"כ אין הבעל מיטמא לה ואינו יורשה. לפיכך היא קרובה עדיין לאח אבל לגבי בעל ממעטין ארוסה

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בעל כרחו. ד"א לה יטמא. מטמא הוא על הודאי (יב) ואינו מטמא על הספק. ד"א לה יטמא. שלא יאמר הואיל ונטמאתי לה יטמא גם באחרים ת"ל לה יטמא. ד"א לה יטמא (יג) ואינו מטמא לאבריה:

פס'. לא יטמא בעל בעמיו. מה ת"ל לפי שמצאנו שהוא מטמא לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו בין שהן כשרין בין שהן פסולין יכול אף לאשתו יטמא לה בין שהיא כשרה בין שהיא פסולה ת"ל לא יטמא בעל. יש בעל שמטמא ויש בעל שאינו מטמא הא כיצד מטמא הוא לאשתו כשרה ואין מטמא לאשתו פסולה (יד) בעמיו. של בעל שלמעלה - שאמר מטמא הוא לכשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה. ומניין שנאמר בעמיו בזמן שהן עושין מעשה עמיו ולא בזמן שפירשו מדרכי צבור. שני פעמים כתובים בעמיו. הראשון בזמן שעמיו שם. כלומר בזמן שיש לו קוברים לא יטמא הא אם אין עמיו שם (טו) יטמא כהן גדול. והשני בעמיו יטמא לקרוביו שאם עושין מעשה עמיו מטמא להן בין כשרין בין פסולין הא פירשו אבותיו מדרכי צבור אין מטמא להן. להחלו. מלמד שאם לא נזהג במצוה הזאת הרי הוא חולין. ד"א לא יטמא בעל בעמיו (טז) שאינו מטמא לנשיא. להחלו. (יז) בזמן שהוא מתעסק בו הרי הוא חולין. (יח) פירש וטבל והזה הרי הוא בקדושתו:

פס'. לא יקרח בה"א כתיב מלמד (יט) שאם סך בה' אצבעות או בדבר המסיר את השער ועשה חמש קרחות בבת אחת חייב על כל קרחה וקרחה. בראשם. מה ת"ל (כ) לפי שנאמר (דברים יד) לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד ת"ל בראשם לרבות את כל הראש. והוא הדין לישראל שהרי נאמר כאן קרחה לא יקרח קרחה בראשם. (כא) ונאמר להלן לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. מה כאן חייב על כל הראש אף להלן חייב על כל הראש. ופאת זקנם לא יגלחו. ולהלן כתיב (ויקרא יט) ולא תשחית את פאת זקניך. איזה הוא גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער ומה להלן על חמש פאות אף כאן

באור הרא"ם

ארוסה שעדיין בחוץ היא נגד הנעל שהרי אינו יורשה ועדיין אינה קרויה כ"כ עם הארוס שלה עד אשר נישואין: (יב) ואינו מטמא על הספק. היינו שהיא אחותו מספק כגון ספק בן ס' לראשון או בן ז' לאחרון וכדומה: (יג) ואינו מטמא לאבריה. פי' אם נחסר מהגוף אבר אינו מטמא לה. ודע דזה הדין לאו דווקא גבי אחותו רק זה גבי כל הז' מתים שהכהן מטמא. מטמא רק למת שלם ולא חסר עיין במ"כ שדורש זה ג"כ גבי אביו ועיין (נזיר מג): נקטע ראשו של אביו אינו מטמא דכתיב ולאביו בזמן שהוא שלם וכו'. ועיין (סוטה ג') תוס' ד"ה ור"ע מה שהקשו ע"ז וז"ע. ועיין בחדרתי אליהו להגר"א שמחזק קושיית החוס': (יד) בעמיו של בעל שלמעלה וכו'. כוונתו כי אם לשאר הקרוב מרבין לעיל שארזו וז' אשתו שמטמא לה. ע"ז מסיים ואינו מטמא לאשתו הפסולה. והנה כתיב כאן שני פעמים בעמיו ויש ע"ז ג' דרשות (ה) בעמיו להו"א מת מזה שמטמא (ב) שאינו מטמא לאשתו הפסולה (ג) שאינו מטמא לקרובין שאינם עושין מעשה עמך. וע"ז אמר המחבר בעמיו של בעל. ומניין שנאמר בעמיו בזמן שהוא עושה מעשה עמך ע"כ אינו מטמא לה. והוא בכלל דרשא הא אם פירשו מדרכי צבור אינו מטמא להם. ואף שלא הוזכרו פסולות להנשא לכשרים עיין (יבמות) חע"כ אין עושין מעשה עמך קריין ליה. ועיין במ"כ. חולס רש"י ז"ל כהנ' ובח"מ שאר אמרתי בזהו שהיא להחלו להחלל הוא מכהונתו עכ"ל. ומשמע מלשון להחלו קדרים שאינו מטמא לאשתו הפסולה. וכבר עמד בזה המורח"י ע"ש: (טו) יטמא בה"ג. היינו אפילו כ"ג - ופשיטא כהן הדיוס: (טז) שאינו מטמא לנשיא. במ"כ ליחא ולא ידעמי רמז לדרשא זו מקרא. ואולי יפרש כמו שהיה כחוב לבעל בעמיו. והיינו הנשיא שהוא גדול בעמו. וכעין זה עיין ברמב"ן בפירושו שפי' לענין דבר אחר. כי בעל בעמיו קאי על הגדולים ע"ש: (יז) בזמן שהוא מתעסק בו וכו'. עיין במ"כ הגי' להחלו נהג מנהג כזה (וקאי על שפירשו מדרכי צבור) הרי הם חולין יכול יהיו חולין לעולם ח"ל בעמיו בזמן שהוא עמו היינו שעדיין העבירה בידו פירש הרי הוא בקדושתו. ואולי כנ"ל הכא: (יח) פירש וטבל והזה. הלשון אינו מדויקדק ובמ"כ ליחא רק הכוונה שפירש מעבירה שגידו: (יט) שאם סך וכו'. עי' (מכות כ): והיינו התרשע אחת וחייב ס' מלקות: (כ) לפי שנאמר לא תתגודדו. היינו גבי ישראל: (כא) ונאמר. להלן לא תתגודדו וכו' למת אף כאן לא יקרחו קרחה גבי כהנים למת כנ"ל. וכ"ה במ"כ:

פסיקתא - פרשת אמור - זוהרתא - נט

כיצא בהם שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת באמצע. ובבשרם לא ישרפו שרפת. חייב על כל שריפה:

פס' קדושים יהיו לאלהיהם. (כא) על כרחן. ולא יחללו את שם אלהיהם כי את אשי ה' וגו' הם מקריבים. ולא הלויים. והיו קדש. לרבות בעלי מומין:

פס' אשה זונה. רבנן אמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחזרת לפי שלא היתה בחזקת שימור ושנבעלה בעילת זנות. וחללה. זו שנתחללה שבא אביה על אחת מן הפסולות לו. כהן שנשא גרושה או חלוצה בנה חלל ובתו חללה. לא יקחו ואשה גרושה מאישה. לרבות את החלוצה. את זו דרש ר' אלעזר בן מתיה מאישה שתהא גרושה מאישה ולא שתהא גרושה מאיש שאינו אישה שאם הלך בעלה למדינת הים ואמרו לה סת בעליך ונתקדשה לאחר (כב) ואח"כ בא בעלה קודם שנבעלה אע"פ שמעונה גט מאחרון הואיל ואינה גרושה מאישה לא נפסלה. לא יקחו. שתי פעמים מלמד (כג) שאף האשה מוזהרת ע"י האיש. כי קדוש הוא לאלהיו. להגיד מה גרם:

פס' וקדשתו. בעל כרחו ואם אינו רוצה דפנו כלומר הכריחהו. וכן אמרו רבותינו ז"ל במסכת כתובות אין מעשים אלא לפסולות כגון מאן אמר רב יהודה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל למסור ולנתין. וכל הפוסל את עצמו ומחלל את זרעו ראוי לגדותו ולשמתו שנאמר וקדשתו בעל כרחו. קדוש יהיה לך. אע"פ שאין קרבנות להקריב. ד"א קדוש יהיה לך אפי' בעלי מומין. כי קדוש. להזהיר בית דין על כך. אני ה' מקדשכם:

פס' ובת איש כהן כי תחל לזנות. יכול אם חללה שבת או אם חללה שבועה תשרף ת"ל לזנות שחללתה זנות ולא דבר אחר. ד"א כל תחל שתחלת ביאתה בזנות כגון גערה ארוסה ומנין לרבות גערה והיא נשואה בגורת והיא ארוסה בגורת והיא נשואה ואפילו הזקנה ת"ל ובת איש כהן מכל מקום. את אביה היא מחללת (כד) שאם היו נוהגין בו קדש נוהגין בו חול. אומדין ארור שזה ילד ארור שזה גידל ארור שזו יצאת מחלציו. אמר רב אשי כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא לרשיעא בר צדיקא כמאן כי האי תנא. באש תשרף. היא בשריפה ואין בועלה בשריפה ואין זוממיה בשריפה אלא זוממיה בכלל מיתת בועלה הן במיתת חנק:

פס' והכהן הגדול. זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה. הגדול מאחיו. שיהא גדול מאחיו. בנוי בכבוד בעושר ובחכמה. ד"א מאחיו אין לו סמון גדלו מאחיו כמעשה (כה) דר' פנחס איש(הבינ') [הבנאי] שמצאוהו חוצב ומילו עליו את המחצב זהב. אשר יוצק על ראשו שמן המשחה. אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת. (כו) ומלא את ידו. אפילו (נמיבה) יום אחד ואפילו שעה אחת. את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. כדרך שבני אדם פורעין ופורמים על מיתיהן. (כז) כיצד כהן גדול פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה:

פס' ועל כל נפש. (כח) חסר וי"ו מלמד שאפילו רביעית דם שיצא משני מתים מטמא באהל. (כט) לא יבא. חייב בכל יבא. ובל יטמא. לאביו ולאמו לא יטמא. אבל מטמא הוא למת מצוה:

פס' וסן המקדש לא יצא. מקדשתו לא יצא הא כיצד הן נכסין והוא נגלה.

באור הרא"ם

(כא) על כרחן. דוכס מדכמיב קדושים יהיו ולא כתיב קדושים הם ע"כ יהיו קאי על כ"ד שיקדישו אותם בע"כ: (כב) ואח"כ בא בעלה. אע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הסכומה שנאמר אשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינו אשה כנ"ל. וכ"ה בה"כ וכן (יצמות ז"ב). כסס ר' אליעזר ז"ר מהיה ע"ס: (כג) שאף האשה מוזהרת ע"י האיש. פי' שאף שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים (יצמות פה): אע"כ היא מוזהרת שהעבירה עליו ועיין בה"כ ובק"א שהאריך בזה: (כד) שאם היו נוהגין וכו'. (מסכדיין ז"ב). ע"ס: (כה) דר' פנחס. עיין ויקרא רבה פ' כ"ו הני' פנחס הסתח. ופי' שהיה חונק אבנים. ובת"כ גי' אהרן: (כו) ומלא את ידו לגזש את הבגדים אפילו יום אחד אפילו שעה אחת כנ"ל. ועיין בה"כ והוא ג"כ כה"ג אחר שנגזש שמן המשחה: (כז) כיצד בה"ג וכו'. עיין (הוריות יב): פלוגמא בזה: (כח) חסר ו' וכו'. בה"כ גירסא אחרת שנאמר ועל כל נפשות (הוא לשון רבים) מה (הוא לשון יחיד) מכאן לרביעית דם שיצא מב' מתים שהוא קמא: (כט) לא יבא. וכתיב אח"כ לא יטמא. מכלן שהוא

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

ויוצא עמהן עד פתח העיר (ל) דברי ר' מאיר. (לא) ולא יחלל את אלהיו. מלמד שהכהן אונן מחלל. (לב) כי שמן משחת אלהיו עליו. לרבות מרובה בגדים שהיה בבית שני משנגנוו שמן המשחה. עליו אני ה'. להגיד מה גרם:

באור הרא"ם

שואל חייב צבל ינא וצבל יפמא והייט ב' לאוין ועיין במ"כ: (ל) דברי ר"ם. ועיין במ"כ שר"י פליג פ"א וז"ל (מסכדין י"ח). ע"ס: (לא) ולא יחלל את אלהיו. ומנין שאלו ענדו כשרה מ"ל ולא יחלל את מקדש אלהיו הא כהן הדיוט שענד אין ענדו פסולה כ"ל וז"ל במ"כ. (לב) כי שמן וכו' לרבות מרובה בגדים. ככהן חן הגי' מכוונת. וגם במ"כ ג"כ קשה בגי' עיין בק"ל ויזהר נכון הנדרש עיין (הוריות י"ב:) והבין כגדול מחלו זה כ"ג. אשר יונק על ראשו שמן המשחה זכ משוח מלחמה. ומלא את ידו ללבוש את הבגדים זה מרובה בגדים. על כולן הוא אומר את ראשו לא יפרע וכו' וכו' יכול יהיו כולם מקריבים חוגים ת"ל כי נא שמן משחת אלהיו עליו ולא על מצירו ומעשין רק משוח מלחמה שאינו מקריב לוק ע"ס בפירש"י. אבל כ"ג הן נמשח בשמן המשחה הן מרובה בגדים מקריבים חוגים. וכן הוא מוכח בממנר הכא: (לג) והוא לרבות כהן משוח מלחמה. שמנוה על הכהונה. עיין הוריות ט"ז: (לד) ואיוו הוא. זו יתירה על י"ב שנה שלא אמר בתולה אלא בבתולה כ"ל ועיין (יבמות כ"ט.) שדורש מ"ל יתירה ע"ס: (לה) ולפי שהותרה וכו'. עיין כ"ל במ"כ בלחמה: (לו) אין זרעו מן הגדה חולין. עיין (יבמות ס'). ובהוס' שם מה שמקשה ע"ז: (לז) להביא בת גיורת עמונית שהיא כשרה לכהונה כ"ל דרשין עמוני ולא עמונית: (לה) יקח אשה ולא יבמה. אלא כה"ג מוג' ולא מינס: (לס) להביא האשה שמתחללת וכו'. שאלו נשאה אח"כ כהן הדיוט לוק: (מ) תינוק פסול. דכתיב חם מרע אהבן עד שיהיה גדול כ"ל וז"ל במ"כ: (מא) עד שיהיה בן כ'. ק הוא ג"כ במ"כ והוא כדברי רבי (חולין כ"ד) ע"ס: (מג) ומנין לרבות שאר הקרבנות ת"ל שוב לחם. פי' שני פעמים כתיב לחם צפרשה לא יקרב להקריב לחם אלהיו. וכפשוטו את לחם הדם כ"ל הרי שם נקרא הקרבה: (מד) מה לחם שהוא מיוחד וכו'. חסר כאן כל הדקדוק ועיין במ"כ וז"ל מנין הקומן והלבוש והקשורה ומנחת כהנים וכו' פ"ל לא יגש להקריב. יכול יהיו חייבים על כולם מ"ל לחם מה לחם מיוחד שהוא משום עבודה ילאו אלו

פסיקתא פרשת אמור זוטרותא

פס'. כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. בין מום קבוע בין מום עובר. איש עור. בין כומא בשתי עינים בין סומא באחת מעיניו. חורור הקבוע כעין המים הקבועין בעין כדמפורש במסכת בכורות. הכל בכלל עור. או פסח. בין בשתי רגליו בין ברגלו אחת. רגלו חלולה עקומה דומה למגל הכל בכלל פסח. או חרום. שחוטמו שקע (מה) חוטמו בלום (מו) חוטמו סולד (מו) חוטמו נוטף. הכל בכלל חרום. או שרוע. שעקביו יוצא לאחוריו. **פס'.** או איש אשר יהיה בו שבר רגל. לרבות שנתעקל רגלו. או שבר יד. לרבות שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו.

פס'. או גבן או שנבינים שוכבים ר' חנניה בן אנטיגנוס אומר כל שיש לו שני גבונין (מח) ושתי שורות (מט) (הקצת) דוק שבעין. או תבלול בעינו זה לבן הנכנס בשחור. בעינו. את שעינו אחת למעלה ואחת למטה ורואה את החדר ואת העליה כאחת. או גרב. זה החרס. ילפת זה חזוית. או מרוח אשך. זה (ג) שרוח באשכיו. ר' חנניה בן אנטיגנוס אומר (נח) זה שמראיו חשוכים.

פס'. (נג) כל איש. לרבות שאר המוסין (ני) מום פרט לשעבר מומו. (נד) לא יגש. לא יגש. ג' פעמים לעבור עליו בג' לאוין על ההגשה ובשני לאוין על ההקרבה שנאמר לא יקרב לא יקרב שני פעמים.

פס'. לחם אלהיו מקדשי הקדשים זמן הקדשים יאכל. למה נאמר מקדשי הקדשים זמן הקדשים שאילולי כן הייתי אומר בקדשים קלים יאכל ולא בקדשי קדשים. לכך נאמר זמן הקדשים ומקדשי הקדשים.

פס'. אך אל הפרכת. זה לפני ולפנים. ואל המזבח. אע"פ שהוא מבחוץ. לא יגש כי מום בו. הרי ג' פעמים לא יגש וב' פעמים לא יקרב כנגד ה' מקומות שנאמרו בעלי מוסין ליכנס. כדתנן במסכת טהרות. עשר קדושות הן וכו' בין האולם למזבח מקודש סמנו שאין בעלי מוסין ופרועי ראש נכנסין לשם בין האולם ולמזבח וההיכל והפרוכת ובית קדש הקדשים הרי אלו ה' קדושות שמוכרלין מהן בעלי מוסין. וה' של מעלה הרי עשר קדושות. (נה) ולא יחלל את מקדשי. מלמד שאם עבר ועבד עבודתו כשרה אלא שחילל.

פס'. וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל. הזהיר את אהרן ע"י הבנים. וינזרו. זו הפרשה. וכן הוא אומר. (נשה) נזורו אחור. מקדשי בני ישראל. ולא מקדשי עובדי כוכבים. (נו) מלמד שאין חייבין על קדשי עובדי כוכבים משום פיגול. וגו' וטמא. ולא יחללו את שם קדשי. (נז) מלמד שהשם מתקדש בקדשי בני.

באור הרא"ם
שאינו משום עבודה וכו' הכא : (מה) חוטמו בלום. סי' שנסחמו נקבי האף : (מו) חוטמו סולד. שהוא קצור בארכו שנדמה שניסל ראש החוטם עיין (בכורות מ"ד). וכרש"י שם : (מז) חוטמו נוטף. ארוך וחלוי למטה משפתו : (מח) ושתי שורות. היינו כעין שתי שדרות עיין (בכורות מ"ג) כי שתי שדרות ממש אינו חי : (מט) הקצת ע"ס וכו' לו דק זו דוק שבעין עיין רש"י. בכורות שם דוק כמו הנוטה כדוק שמים : (ג) שרוח באשכיו. היינו שניצו נפוחים : (נח) זה שמראיו חשוכים. היינו שמראות הפנים שלו שחורים ולא קאי חנינים : (נג) כל איש אשר בו מום לרבות שארי מוסין. וכו' למד מדכתיב ב' פעמים מום ע"ס : (נז) מום בו פרט לשעבר מומו. מבו קדשים רק בשעה שהמום בו : (נד) לא יגש כו' ג' פעמים וכו' כו' : (נה) ולא יחלל וכו'. שאם עבר ועבד עבודתו כשרה אלא שחילל. ופליאה היא שכתב הגי' עבודתו כפולה. וכן הדין בעל מום פוסל עבודה. ואפשר קצת לדחוק. דהמחבר קאי על מומי עובדין עיין (בכורות מ"ג) מאי איכא בין מומא. ולשאינו שום בזרעו של אהרן (דהיינו כילון וליפתן) איכא משום אהולי עבודה מומא מחיל עבודה דכתיב מום בו ולא יחלל. שאינו שום בזרעו של אהרן לא מחיל עבודה. מאי איכא בין שאינו שום בזרעו של אהרן ומשום מראית העין ח"כ עשה שאינו שום עובר בעשה. ויהיה כוונת המחבר על מומין עובדין אף שעבודתו כשרה הע"כ חילל היינו שעבר בעשה. כנ"ל לפרש. ועדיין לא הוצא לי והכוהן יבחר : (נו) מלמד שאין חייבין על קדשי עבודה כוכבים. כ"ס ג"כ כ"כ. ועיין (זכחים ט"ו) אלא למעט עובד כוכבים השתא צ"ל לא מרצה וכו' היסוד כמו שאמר הכא ע"ס בהוס' : (נז) מלמד שהשם מתקדש וכו'. אולי הכוונה כי אצל קרבן נכה רק שם הוי"ה וכאשר מהלל הקרבן נביכול

פסיקתא פרשת אמור זוהרתא

- ישראל** . (נח) אשר הם מקדישים . להביא את קדשי הכהנים עצמם . לי אני ה' . לרבות את כלם . אני ה' . משלם גמול לרשעים : **פס'** . אמור אליהם . אלו העומדים בפני . הר סיני לדורותיכם . שינהוג הדבר הזה לדורות . כל איש . אלו הזכרים . אשר יקרב מכל זרעכם . לרבות הנקבות . אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה . ללמדך כרת עם הקדשים . ד"א אשר יקרב . הכשר ליקרב . את שיש לו מתירין (נח) עד שיקרבו מתירין ואת שאין לו מתירין עד שקדש בכלי . וטמאתו עליו . בטומאת הגוף הכתוב מדבר ולא בטומאת בשר . ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' . (ס) מכל מקום שילך שם ידי תשיגהו . מלפני . שכל העולם כלו שלי :
- פס'** . (סא) איש איש . בין גדול בין קטן בין איש בין אשה . מורע אתרן . בין בשר בין פסול . והוא צרוע או זכ . למדנו שטומאתו . האמורה בתורה בפסוק של מעלה בטומאת גופו הכתוב מדבר . בקדש לא יאכל עד אשר יטהר . (סו) אוכלין הן במעשר . עד אשר יטהר . זה הערב שמש . וכן הוא אומר ובא השמש וטהר . מכאן אמרו שכל ועלה אוכל במעשר . הערב שמשו אוכל בתרומה . הביא כפרתו אוכל בקדשים . והנוגע בכל טמא נפש . אין טמא נפש (סג) אלא מנע :
- פס'** . או איש אשר יגע בכל שרץ . (סד) לרבות את הנבלה . או באדם אשר יטמא לו . לרבות כל טומאת האדם . טומאת מת וטומאת זבין וזבות ונדות ויולדות . לכל טומאתו . בועל נדה :
- פס'** . נפש אשר תגע בו (ולא במסעה) . וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים . אלו קדשי תרומה . מן הקדשים . פרט למעורבים לפחות טמאה . כי אם רחץ בשרו במים . (סה) ולא אבר אבר :
- פס'** . ובא השמש וטהר . ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה :
- פס'** . נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה . את שאין לה טומאה אלא אכילתה יצאת נבלת בהמה (סו) שהיא מטמאה עד שלא יאכלנה . מכאן לנבלת עוף טהור שהיא מטמא בגדים אבית הבליעה :
- פס'** . וכל זר . אחד ממזר ואחד ישראל ואחד לוי . לא יאכל קדש . אין אכילה פחותה מכוית . קדש . (סז) בקדשי הגבול הכתוב מדבר . תושב . זה קנוי קנין עולם . שכיר . זה קנוי קנין שנים . ואם תאמר יאמר תושב ואל יאמר שכיר . ואני אומר קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כל שכן אלא לגזירה שוה הוא (סח) נאמר כאן תושב שכיר ונאמר (שמות יב) תושב שכיר בפסח מה תושב שכיר אמור בפסח פסל בו את הערל אף תושב ושכיר האמור כאן פסל בו את הערל דברי ישמעאל :
- פס'** . וכהן כי יקנה נפש קנין כספו . שאם נשא אשה או קנה עבדים אוכלין בתרומה . ומנין לעבד עברי שלא יאכל בתרומה ת"ל קנין כספו יצא עבד עברי (סס) שאינו שוה כסף . ד"א קנין כספו (ט) פרט לשחציו עבד ושחציו בן חורין . ויליד

באור הרא"ם

כניכול שם הקדוש מתחלל : (נח) אשר הם מקדישים . להביא קדשי כהנים עצמם מלכת הס' דרים : (נח) עד שיקריבו מתיריו . מלישגא דקרא אשר יקרב שאינו חייב כרת בטומאת הגוף עד שיקרבו מתיריו : (ס) מכל מקום שילך . הכוונה כמו שהוא בח"כ יכול מלד זה לזד זה ח"ל מלפני כו' : (סא) איש איש בין גדול בין קטן . בח"כ ליהא דרשה זו הן אחת כי קטן זה לא זרוע אסור לאכול בתרומה אבל לא מלאנו דרשה זו . ועיין (יבמות ע') . מרבה מלישגא איש ישראל ערל : (סב) אוכלין הם במעשר . פי' מעשר שני בירושלים : (סג) אלא מנע . היינו שנגע באדם שנטמא במה הוא ראשון לטומאה : (סד) לרבות את הנבלה . בכל שכן רבויא הוא : (סה) ולא אבר אבר . בח"כ יליף ובה השמש מה ביאת שמשו כולן כאלה אף מים כולן כאלה : (סו) שהיא מטמאה עד שלא יאכלנה . ולא שייך בה טומאה . בבית הבליעה דהרי כיון שנגע בה נטמא . ועיין בח"כ הגי' יומר מכוונת : (סז) בקדשי הגבול . היינו תרומה ותרומת מעשר : (סח) נאמר כאן תושב שכיר . הוא דרשה בפני עצמה : (סס) שאינו שוה כסף . שהרי יולד בשם ואינו קרוי קנין כספו : (ט) פרט לחציו עבד וחציו בן חורין . כי החצי שהוא בן חורין אינו

פסיקתא פרשת אמור וזמרתא סא

ביתו. (פא) אע"פ שאינו שוה כלום ומנין לבן שיאכיל את אמו בתרומה ודין הוא אם עשה את הזרע כאב לפכול לא נעשה את הזרע כאב להאכיל כגון בת ישראל שנשאת לכהן ונתאלמנה ולה זרע ממנו אוכלת בעד הבן. הם יאכלו בלחמו. לרבות את הבהמה (עג) בלחמו לא תאכל הבהמה (עג) אבל היא תאכל (כיום שני) תרומה:

פס'. ובת כהן כי תהיה לאיש זר: אחד ממזר אחד ישראל אחד לוי. ד"א לאיש זר פרט לאלמנה לכהן גדול גרושה וחללה לכהן הדיוט שאע"פ שהיא כהנת לא תאכל בתרומה (עד) מפני שהוא זר (בקדשים) שאינו מאכיל. היא בתרומת הקדשים לא תאכל. אבל אמה אוכלת. כיצד בת ישראל שנשאת לכהן וילדה ממנו בת נישאת הבת לאחד מן הפכולין היא אינה אוכלת (עג) אבל אמה אוכלת:

פס'. ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה. כיון שנשאת בת כהן לישראל או אלמנה וגרושה או זרע אין לה מפני שיצאת מקדושתה להיות חולין. וזרע אין לה. לא זרע ולא זרע זרע. (עו) מכאן אמרו בת כהן שנשאת לישראל וילדה הימנו בת הלכה הבת ונשאת לכהן וילדה הימנו בן הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח ומאכיל את אמו ופוסל את אמו וזו אומרת לא כבן בתי שפוכלני מן התרומה. וזרע אין לה. בין בשר בין פסול. ושבה אל בית אביה. פרט לשומרת יבם. כנעוריה. פרט למעוברת. מלחם אביה תאכל. (עו) בקדשי הגבול:

פס'. ואיש כי יאכל קדש בשגגה. איש פרט לקטן. כי יאכל. אין אכילה פחותה מכזית. קדש. בקדשי הגבול. בשגגה. פרט למזיד. ויסקף חמישיתו עליו. שיהא הוא וחומשו חמשה. ונתן לכהן את הקדש. שישלם מן היפה:

פס'. ולא יחללו את קדשי בני ישראל להביא את הסך ואת השותה. ד"א ולא יחללו את קדשי בני ישראל חייב חומש ולא קדשי הגוים. אשר ירימו לה. (עו) על המורם הן חייבין ולא חייבין על הטבל:

פס'. והשיאו אותם עון אשמה. (פ) מלמד שאף על הטבל הן חייבין מיתה. באכלם את קדשיהם. (פא) פרט לזרע ולמטמא. כי אני ה' מקדשם. להגיד מה גרם:

פס'. וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל כל בני ישראל. הזהיר אלו על אלו. איש איש מבית ישראל וזמן הגר בישראל. לרבות נשים ועבדים. ואם כן למה נאמר איש איש (פג) להביא את (הגרים) שיהיו נזדרים בנדרים ובנדבות בישראל. לכל נדריהם ולכל נדבותם. פרט לנזירות שאין נזירות לכנענים:

פס'. לרצונכם. אין כופין את הצבור על כרחן. (פג) תמים זכר. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות:

פס'. כל אשר בו מום. (פד) לרבות מום עובר. לא תקריבו (פה) אפילו לא תקדשום. כי לא לרצון. מלמד שאינן מרצין:

פס'. ואיש כי יקריב. היחיד מקריב שלמים נדבה ואין הצבור מביא שלמים נדבה. (פו) לפלא נדר. לרבות את הנזירות. תמים יהיה לרצון. זו מצות עשה. כל

באור הר"א פ"ט
כספו. ועיין בח"כ: (פא) אע"פ שאינו שוה כלום. היינו בשעה שגולד אין לו דמים: (עג) בלחמו לא האכל הבהמה. היינו משום הפסד תרומה שאין לבהמה מחלל חס: (עג) אבל היא תאכל כרשיני תרומה כג"ל כי זה מחלל בהמה. ומרביין בהמה מן כי יקנה נפש ונפש בהמה ג"כ בכלל ועיין ח"כ:

(עד) מפני שהוא זר אלזה שאינו מאכיל כג"ל לדעתי. ועי' בח"כ הגי' ח"ל כי תהיה לאיש המאכיל. והכוונה אף שהוא כהן אבל הוא זר אלזה ששאלה בעצירה ע"כ: (עג) אבל אמה אוכלת. בשביל בתה:

(עו) מכאן אמרו. (יבמות ס"ט:): (עו) בקדשי הגבול. היינו תרומה ותרומת מעשר אבל לא תאכל בתה ושוק עי' (יבמות ס"ט:): (עג) על המורם מהם חייבין. (חומש) ואינם חייבין על התרומות שנתבל:

(פ) מלמד שאף על הטבל כו'. (סנהדרין פ"ג) והדרשה הוא מקרא דלפניו ולא יחללו. וגו' חת אשר ירימו לה' קאי על הטבל אשר עמיד להרוס ממנו תרומה. וזה חת אשר ירימו לה' ועי' חת אשר וזה חתם עון אשמה היינו שחייבין על סבל מיהם. ועי' בק"א שדחוק בחס דדרשה זו: (פא) פרט לזרע ולמטמא. היינו דווקא על אכילה חייב מיתה אבל להפסיד תרומה איכא רק חיבור: (פג) להביא את הערוס כג"ל וכו' בח"כ: (פג) תמים זכר כבקר וכו' המות וזכרות בבהמה וכו' כג"ל: (פד) לרבות מום עובר. בו מום דליש כל זמן שיש בו המום פסול: (פה) אפילו לא תקדשום. כי המקדש בעל מום עובר זה' לאוין עי' ח"כ: (פו) לפלא

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

מום לא יהיה בו. זו מצות לא תעשה. דבר אחר כל מום לא יהיה בו (טו) שלא יגרום בו מום :

פס' עורה בין בשתי עיניו בין באחת מעיניו. או שבור אפילו שבר זנב או שבור צלע. חרוץ. זה ריס עין שניקב ושנפגם ושנסדק. וכן שפה שנקבת ושנפגמה ושנסדקה חוטין של שנים שנפגמו ושננסמו ולכך נאמר חרוץ. יבלת. זו בעל יבולת. גרב. זה החרס. ילפת. זה חזוית מצרית נאמר כאן גרב ילפת ונאמר באדם גרב ילפת לנזויה שזה מה להלן דק או תבלול אף כאן דק או תבלול. לא תקריבו. לא תשחטו. לא תקריבו אלה אבל אתה מקריב (פס) את שנתעבדה בה עבודה. ואשה לא תתנו מהם. אלו החלבים. מהם. אפילו מקצתם. על המזבח. זה הדם. לה'.

(פס) לרבות שעיר המשתלח : **פס'** (י) ושור ושה שרוע וקלוט. שנשטטה ירכו. וקלוט. שפרסות רגליו דומות על סוס ושל חמור שאינן סדוקות. נדבה תעשה אותו. לבדק הבית. ולגדר לא ירצה. זה קידוש מזבח. שנאמר בו ונרצה לו לכפר עליו :

פס' ומעוך וכתות ונתוק וזרות. בגיד. לא תקריבו לה'. שלא יקבל הדם. ובארצכם לא תעשו. כל שבארצכם לא תעשו. (נא) אפילו-התרנגול. אפילו הכלב (נב) מכאן שאין מקבלין שקלים מן הכנענים. שמהן היו מקריבין תמידין : **פס'** ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם וגו'. (ע) (לא) שהמום פוסל בו דבר. ערוה (ועבודה זו) פוסלת בו. לא ירצו לכם. מלמד שאינן מרצין :

פס' וידבר ה' אל משה לאמר. שור או כשב או עז כי יולד. (נד) פרט לכלאים. כי יולד. פרט ליוצא דופן. והיה שבעת ימים. פרט למחוסר זמן. תחת אמו.

(נה) פרט ליתום. ומיום השמיני והלאה. מנין שביום שמיני עצמו מותר. נאמר כאן תחת אמו ונאמר להלן בבכור (שמות כג) שבעת ימים יהיה עם אמו וביום השמיני תתנו לו. מה להלן יום שמיני מותר אף כאן יום שמיני מותר. ומה כאן משמיני והלאה אף בבכור משמיני והלאה (נז) ומצאנו או למידין קדשים מבכור ובכור מקדשים :

פס' ושור או שה או שה או שה או שה. את שבנו כרוך עליו יצא הזכר שאין בנו כרוך עליו. אותו ואת בנו. (נז) ואותו ואת אמו מנין ת"ל לא תשחטו ביום אחד. (ד"א לא תשחטו). להביא שנים ששחטו. כיצד בא אחד ושחט את הפרה ובא אחר ושחט את אמה ובא אחר ושחט את בתה שנים האחרונים חייבין. אותו ואת בנו. לא אותה ואת האחים. אם שחט חמשה אחים ואח"כ שחט את האם אינו חייב (אינו) אלא אחת. אותו ואת בנו. לא אותה ואת אמה. ולא אותה ואת בת בתה שחטה את בת בתה שכן רשאי ואח"כ שחט את האמצעי כופג ארבעים. סומכוס אומר משום ר"ם סופג שמונים. שור או שה. יש בכלל שור פרה. בכלל שה נקבה וכן הוא

באור הרא"ם

גדר לרבות את הנזירות. כי גבי נזיר. כתיב. ג"כ לשון כי יפליא : (פז) שלא יגרום בו מום. סייעו בבכור ובמקדשין : (פח) את שנתעבדה בה עבודה. עיין (סוטה מ"ו) דה"ל לילף מענלה ערופה. ואפי' עבודה חיסור כנון עשה אמה מלאכה בשבת או הנהיגה כלאים בשור וממנו אינו פוסל נקדשים : (פט) לרבות שעיר המשתלח. שפסל כמס : (ס) ושור ושה שרוע וקלוט. שרוע שנשמה ירכו וקלוט ששפסחו וכו' כנ"ל : (נא) אפילו תרנגול. שאינו ראוי למזבח. ואפילו כלב שגם חליטיו חסורים למזבח (עיין חגיגה י"ד) ובמס' שם חטפ"כ חסורים בסירוס : (נב) מכאן שאין מקבלין וכו'. חסר הקרא וכו' ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכאן שאין מקבלין שקלים מן הכנענים שמהם היו מקריבין תמידין וחמדין נקרא לחם דכתיב את קרבני לחמי : (נג) לא שהמום וכו'. פ"ס וכו' וקאי על הקרא כי משחתם כהם מום כס כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ושכודח כוכבים פוסלת בו וכל שאין בו. וכו' מ' להבא מעשר שאין מום פוסל בו עיין (בכורות נ"א) ע"ש : (נד) פרט לכלאים. חסר וכו' שור או כשב פרט לכלאים (פי' שדורש שור או כשב שיהיה לו ממין שור או ממין כשב. וכלאים הוא משור וכשב) או עז פרט לגדמה (גדמה שאמו רחל והוא דומה לעז) כי יולד פרט ליוצא דופן. וכו' (בכורות נ"א) : (נז) פרט ליתום. פי' כל שמהם או שנשחטה אמו קודם שילדו ע"ש בבכורות : (נז) ומצאנו אלו למדין וכו' כנ"ל. (נז) אותו ואת אמו מנין ת"ל לא תשחטו ביום אחד להביא שנים ששחטו כו' כנ"ל

פסיקתא פרשת אמור זמרתא סב

אומר (שמות כח) כי יגנוב איש שור או שה וסבחו או סברו וכן כיוצא בו לכך נאמר אותו ואת בנו. תנן התם אותו ואת בנו נודה בארץ ובחוצה לארץ בחולין ובסודשין וכו' אותו ואת בנו הנולד ויצא לאור העולם שנאמר לא תשחטו דבר הנוהג שחיטה ולא שמת בחמת שחיטת אמו. שהרי אמרה תורה (ויקרא כ) מות יומת הנואף והנואפת ואפילו היא מעוברת ואין העובר בכלל נפש אלא מת אנב אמו. לא תשחטו. (נח) להביא השוחט למי שאינו מצווה ולכלבים. ביום אחד. היום הולך אחר הלילה נאמר. כאן יום אחד ונאמר במעשה בראשית יום אחד מה. להלן היום הולך אחר הלילה אף כאן היום הולך אחר הלילה :

פס'. וכי תזבחו זבח תודה לה' - לרצונכם תזבחו. מלבד (כג) שאף תחלת זבחתן לא יהא על מנת לאכול ביום אחד. ואע"פ שאותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה לענין אכילת קדשים בין שנאכלין לשני ימים בין שנאכלין ליום אחד הלילה הולך אחר היום היינו דתנן התודה ואיל נזיר וכו' נאכלין ליום אחד ולילה עד חצות. וכן הוא אומר לא תותירו מסנו עד בקר. (ק) אני ה'. דברים שכלב בן אני ה' מעיד עליו :

פס'. ושכרתם מצותי. אלו נזירותי שאין אתה רשאי להרהר עליה. ועשיתם אותם. ליתן שמירה ועשיה למצותי. אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב. ולא תחללו את שם קדשי. זה יהוד השם. ונקדשתי בתוך בני ישראל. מכור אתה עצמך למיתה להקדיש את שמי בתוך בני ישראל (קא) במרובין. מכאן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו גס אין עושין לו גס. ושלא לעשות לו גס עושין לו גס (קג) שכך מצאנו בחגניה מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר (דניאל ג) לא השחין אנחנו על דגה פתגם להתבותך :

פס'. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות. על מנת כן הוצאתי אתכם ממצרים שתכפרו עצמכם לקדש את שמי. להיות לכם לאלהים. על כרחכם. אני ה'. אני ה' נאמן לשלם שכר. רבותינו ז"ל כתבו מעשה בפפוס ולוליינוס אחיו שהרנם מראיינום בלודקיא. אמר להם אם מעמם של דניאל חנניה מישאל ועזריה אתם יבוא אלהיכם ויצילכם מידי וכו' ואני כותב להיות זכרון מעשה שעשו קדושי עליון קהל מנצ"א שמכרו עצמם ואת נשיהם ובניהם ובנותיהם ביום אחד בפרס תג שבועות ונשחטו כאיש אחד על קידוש שם אלהי ישראל בשנת דתתנ"ו לבריית העולם (ק) בשנתנ"ד יושבי הארץ לעלות לרשת משכנות עליון. ועליהם ועל כיוצא בהם הכתוב אומר (יזאל ד) ונקיתי דמם לא נקיתי (ישעיה ס) תחת הנחשת אביא זהב ונר תחת דם הצדיקים מה יביא. אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב :

פס'. וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל. (קד) שיהיו ישראל מקדשין את המועדות. ואמרת אליהם. להזהיר בית דין על כך. מועדי יי. מלמד שהקדוש ברוך הוא תפין לקדשם. אשר תקראו אותם בקראי קדש. מלמד שמכר להם קידוש ימים טובים שנאמר מקראי קדש אשר תקראו אותם. אלה מועדי ה'. שמעברין את השנה מפני כך הוצרך. תנן התם במסכת סנהדרין עיבור החדש בג' עיבור שנה בשלשה דברי רבי מאיר רבי שמעון אומר בג' סתתילין ובחמשה נושאין ונותנין וכו' :

באורה הרא"ם

סכומה כי מה מוכח דגס אותו ולא אמו אסורה. כי אחרי שמרבינן שנים ששחטו והנה כדלשון ששחט שחם כהימר. והנה אחרי שמרבינן שנים ששחטו מוכרחין לנו לומר ששחט שחם חמה והשני כהה כרי שגס אותו ולא אמו אסור : (נח) להביא השוחט לעבודת טכנים ולכלבים כנ"ל. והיינו כדלשון ששחט לעבודת טכנים או לכלבים חייב על השני משום אותו ולא בנו עי' (חולין פ"א ע"ג) : (נח) שאף תחלת זבחתן היינו שחיטתו. ועיין כדש"י בחומש : (ק) אני ה' דברים שכלב. היינו ה' היודע נסתרות הוא יעיד עליו שלא חשב בשעת התלה זכייתו להטיל ביום פחד כמו שלומר מקודם : (קא) במרובין. היינו בעשרה מיראל : (קג) שכן מצאנו בהסו"ע וכו'. דבר זה מנאמר היכא כשה"ש דעה פסוק זאת קומתך כי כס מחלו ליחזקאל הנביא חס יחסו פתח על קידוש השם ע"ש בהריכות ואחרי שחמד להס יחזקאל כי כס"ס אמר לו כי לא יחל לחס אמרו לנבוכדנצר וכן להוי ידיע לך מלכא בין מלכא בין לא מלכא ע"ש בהריכות חס כטומה ג"כ כחן : (קג) בשנתנו יד יושבי הארץ. הוא מלחמת הלל הידוע (קריין ליגע) : (קד) שיהיו ישראל

פסיקתא פרשת אמור וזמרתא

בשבעה וכו' (קה) תניא כיצד א"ר שמעון בן גמליאל בנ' מתחילין וכו' תנו רבנן על ג' סימנין מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה. (קו) פירוש על האביב שאם ראו ישראל שאין אביב בא ליקרב הימנו את העומר בט"ז בניסן מעברין את השנה ועושין את אדר השני כדי שיבא האביב בעתו. ועל פירות האילן שצריך להביא מהן בכורים בעצרת. ועל התקופה כגון שראו בית דין שהתקופה הבאה בתשרי נמשכת עד אחר חג הסוכות והתורה אמרה (שמות לד) וחג האסיף תקופת השנה. (קי) והיינו פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי במסכת סנהדרין. וכן מצאנו בשלמח שנאמר (מ"ד) ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ביתו חדש בשנה יהיה על האחד לכלכל (סז) ונציב אחד [אשר] בארץ כנגד חדש העבור ולא יהיו ישראל כצאן אשר אין להם רועה זה עושה פסח בחדש זה וזה עושה פסח בחדש זה. אלא אמר הכתוב אשר תקראו אותם מקראי קדש בכם הדבר תלוי לקרוא מועדי ה'. אלה הם מועדי. לא שיהיו כל ישראל עולים וחוגגים בירח אדר פרט לשבדא ירבעם מלכו לכך כתיב מלבד מועדי ה' אבל על צורך תקון ישראל מעברין ומקדשין. ועכשיו אין מעברין לא על האביב ולא על פירות האילן לפי שבטלו מנחת העומר והבכורים אבל מעברין ישראל על תקון השנים שנת החמה על שנת הלבנה כמשפט גז"ח י"א י"ד י"ז י"ט אלו שבעה שני עכורים בכל מחזור של י"ט שנים שאילולי כן אתה מוצא הפסח בא מכוּבב כל חדשי השנה (קה) כדרך דת הישמעאלים שאין להם פסח קבוע בדתם אלא מכוּבב. והתורה אמרה (דברים עז) שמור את חדש האביב עשה לו שמירה שיבא עשיית זמן הפסח בזמנו וזהו על תקון העבור. ואם יבא אדם לשנות ולעשות שני חג המצות אם כן חייב הוא לקיים דברי שניהם גם עצרת וכוכה כל השנים כדרך שמתחיל ואם לא עשה כן א"כ מראה הוא לעולם שאין במעשיו כלום. וכל מי שעושה מעשה בלא עילה אינו נקרא חכם ואין דתו דת לפיכך אין לך לשנות על דברי חכמים ז"ל :

פס'. ששת ימים תעשה מלאכה. ומה ענין השבת אצל המועדות ללמדך שכל המחלל את המועדות כאלו מחלל השבת. וכיום השביעי שבת שבתון מקרא קדש. מהו שבת שבתון ללמדך שכל המועדות נקראו שבתון. יום טוב ראשון של פסח נקרא שבת שנאמר וקפרתם לכם ממחרת השבת. יום טוב של עצרת נקרא שבת שנאמר עד ממחרת השבת השביעית. זה יום טוב של עצרת שמתקדש מן הלילה ומחרתו יום חמישים. ראש השנה נקרא שבתון שנאמר באחד לחדש יהיה לכם שבתון. יום הכפורים שבת שבתון. סוכות ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. לכך נקראת השבת שבת שבתון ללמוד הימנו. כל המועדים מהם נקראו שבת ומהם שבתון ומהם נקראו שבת שבתון. פירוש שבות לפי שיש דברים שאינה מלאכה והזהירה תורה בהם משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ואמירה לעובד כוכבים שבות היא ולא דחי שבת זהו שבת שבתון. שהרי אמר הכתוב כל מלאכה לרבות אמירה לכנעני. שבת היא לה. מכלל ששבת שבתון האמור למעלה לדרשה הוא בא. בכל מושבותיכם. (קה) אפילו בחוצה לארץ :

פס'. אלה מועדי ה' מקראי קדש. למעלה הוא מדבר בעבור השנה וכאן הוא אומר בקדוש החדש. אשר תקראו אותם במועדם. שאין מעברין את החדש אחר שנראה בזמנו. אשר תקראו אותם. בבית דין הדבר תלוי לקדשו שאם היה מולדו קודם לכאן אינו מקודש לישראל אלא בקידוש בית דין. שנאמר אשר תקראו אותם מכאן סמכו רבותינו ז"ל לומר לא אד"ו ראש השנה. ולא בד"ו פסח לא נה"ו עצרת לא זב"ד פורים שנאמר אשר תקראו אותם במועדם שהרי בשבת כתיב שבת שבתון

באור הרא"ם

ישראל מקדשין וכו'. כי זה תלוי בג"ד : (קה) תניא כיצד ארשב"ג. (סנהדרין י"ז) ע"ס : (קו) פי' על האביב שאם ראו ישראל וכו' (סס י"א) וע"ס בפירוש סדחה פירוש זה : (קו) והיינו כלוגתא דר' יהודה ור' יוסי. ע"ס (סנהדרין י"א) פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה. (קה) כדרך דת הישמעאלים. שאין להם פסח קבוע. (קה) אפילו בח"ל. אסור בעשיית מלאכה

פסיקתא פרשת אמור זמרתא סג

פס' מקרא קדש. ובמועדים כתיב אשר תקראו אותם בקידוש בית דין הדבר תלוי:
פס' בחדש הראשון זה ניסן שהוא ראשון לכל החדשים (קס) וראשון לרגלים.
 בארבעה עשר יום בין הערבים משיפנה היום לערוב משש שעות ולמעלן אע"פ
 שאין ראיה לדבר זכר לדבר (ירמיהו) או לנו כי פנה היום (לערוב) כי ינטו צללי ערב.
 שמש שעות ולמעלן צללי הכתלים נוטים כלפי מזרח וחמשה עשר יום לחדש הזה חג
 המצות זה טעון מצה (קי) ואין חג הסוכות טעון מצה:
פס' והקרבתם אשה לה' שבעת ימים. כענין האמור בפרשת פנחס:
פס' וידבר ה'. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ. אל הארץ
 המיוחדת. ולא ארץ בני עמון ומואב. וקצרתם את קצירה (קיא) אין מצות
 קצירה בכהן. (קיג) והבאתם את עומר. מצוה לקצור ולהביא. (קיג) קצירכם ולא
 (קצירנו) [א]. קצירכם (קיל) ולא של בית השלחים ולא של בית העמקים. (קמז) קצירכם.
 ולא הקטניות. והבאתם את עומר. הוא שלש סאין. (קמז) שלשה שמות יש לו עומר
 קמה עומר שבלים עומר תנופה:
פס' והניף את העומר לפני ה' לרצונכם. אין כוּפִין את הצבור על כרחן. ממחרת
 השבת. ממחרת יום טוב שהוא ט"ו בניסן. יניפנו הכהן. בנין אב לכל
 התנופות שיהו בכהן:

פס' ועשיתם ביום הניפכם את העומר. מלמד ששלוחו של אדם כמותו שתרי הכהן
 מניף (קיו) וכתיב הניפכם. ועשיתם ביום הניפכם. אין תנופה אלא ביום. כבש
 תמים בן שנתו. שנתו של כבש (קיא) ולא שנה למנין עולם. לעולה לה'. שיהא כליל:
פס' ומנחתו שני עשרונים. אע"פ שהכבשים מנחתם עשרון אחד לכבש אחד יצא זה
 בשני עשרונים. יכול כשם שנכפלה סולתו כך יכפיל יינו ת"ל ונסכו יין רביעית
 ההין. (קיס) יכול לא יכפיל יינו. שאין (ההין בכלל) עם הסלת ת"ל ונסכו יין רביעית כל
 נסכו יהיו רביעית (קכ) לכך כתוב בה"א וקרי בוא"ו שיהו כל נסוכי מצות העומר שוין.
 וצריכין אנו לידע תקון מנחת העומר כיצד ובאיזה חדש ובכמה בחדש והיאך קצירה
 העומר. והיאך הנפתו והקרבתו. אם חטים ואם שעורים אם קטניות ואם היה כלו
 נשרף או כלו נאכל. ואם הקומץ נשרף. והשירים נאכלין לכהנים. ואם היה נבלל
 בשמן. ואם היה לו לבונה. ואם גדיש היה קרב. ואם סולת לקיים מה שנאמר
 (תהלים קיס) גל עיני ואביטת נפלאות וגו'. וכבר מודעת זאת בכל הארץ כי תורת אלהינו
 תמימה אין להוסיף ואין לגרוע הימנה והכתובין מתקנין זה את זה בענין (שס"ט) משפטי ח'
 [א] כוונתו ששם מלא קצור קורא ועי' מכות דף ט' ע"ב וברש"י שם

באור הרא"ם
 מלאכה בקידוש כ"ד. אשר תקראו אותם כמו אחס וקאי על כ"ד: (קס) וראשון לרגלים. לענין כל חמשה
 עין (כ"ה ד'): (קי) ואין חג הסוכות טעון מצה. עי' בת"כ דה"ל לילף מק"ו מססח: (קיא) אין מצות
 קצירה בכהן. דריש ליה מסיפא דקרא והבאתם את עומר רחשים קצירכם אל הכהן דמלוא כהונה רק מהבאה
 וחילך: (קיג) והבאתם את עומר מצוה לקצור ולהביא. דורש רחשים קצירכם שיהיה נקצר לשם
 העומר (מנחות ע"א). דרשה אחרת בזה: (קיג) קצירכם ולא קצירנו. לא ידעתי לכוון כוונתו בזה
 ובת"כ ליחא. וידידי הר"מ סינקלשטיין מנריסק רצה להגיה קצירכם ולא קציר כנעני. והנה (בר"ה י"ג.) חס
 חלמר דעיייל ציד כנעני קצירכם חמר רחמנא ולא קציר כנעני (ע"ש בתוס' ד"ה ולא קציר כנעני). חס"כ
 משפחות לשון הגמרא גרסה שאין זה דרשה הת"כ או תוספתא ואל"ל כי המחבר העתיק משם. ומה גם אין קצין
 לכנעני בל"ל להפקיע מחומ"ע וז"ע (וחולי היה כתוב כאן קצירכם ולא קציר של מלוא עין (מנחות ע"ב).
 קוצרין מפני הגטעוה ומפני בית האכל ומפני בית המדרש. ודריש זה קצירכם ולא קציר של מלוא ע"ש):
 (קיד) ולא של בית השלחין. מפני שהם מססדין מהר. ועוד דרעוה הם ואין בהם חיבור בקצירה:
 (קמז) קצירכם ולא הקטניות. שאין קציר רק בה' מיני מלואה: (קמז) שלשה שמות יש לו עומר
 סבלים עומר תנופה עומר שמו (פי' סחם עומר) כ"ה הגי' בה"כ וגי' דהכא לא ידעתי למדשו הרי הכל
 אחד: (קיו) וכתיב הניפכם. לשון רבים וקאי על כל ישראל: (קיא) ולא שנה למנין עולם. סיינו
 שהכבש נלקך להיות בן שנה מיום ליום: (קיס) יכול לא יכפול יינו. שאין היין נבלל עם הסולת אבל יכול
 שמונה שהרי השמן נבלל עם הסולת ח"ל ונסכו יין רביעית ההין כל נסכו רביעית. כנ"ל. וכ"ה בת"כ:
 (קכ) לכך כתיב בה"א וכו'. פי' כתיב ונסכ"ה יין וקרינן ונסכו:

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

אמת צדקו יחדו. וכבר אמר לנו משה רבינו (דברים ל) לא בשמים היא ולא מעבר לים היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו וגו'. בזמן שבפיו ובלבבך לעשותו (שם לב) כי לא דבר רק הוא ואם רק הוא ככם. שאין דעת להבין. ותימה גדולה על אנשים אשר לא ראו תקון הקרבנות וההקדשות ומנחת העומר ומנחת נסכים ומנחת כהן וכהנת ומנחת נזיר ומנחת סוטה ומנחת חריבה ובלולה והיאך היו היציקות והבלילות והקטירות והתנופות ולא נתעסקו בהן ולא בספר תקונייהן ולא היה דעתם כי אם להפוך דברי אלהים חיים ומלך עולם להעמיד דבריהם על תהו ולומר כי כן התורה ואם חכמים המה ואם תורת אלהינו היתה כמו שאומר למה לא דרשו התורה על מתכונתה כדרך חכמי ישראל שקבלו מאבותיהם ומרבניהם דור אחר דור חכם ששמע מרבו ורבו מרבו עד הנביאים חגי זכריה ומלאכי שקבלו מן הנביאים הראשונים שקבלו מן הזקנים שקבלו מן יהושע בן נון שקבל מפי משה רבינו שקבל מהר סיני. והלא מצות העומר אחת משש מאות. ושלוש עשרה מצות. והדבר צריך דרשה לחקור ולהודיע לישראל התקון שהיה נקצר בלילה של ששה עשר בניסן וקרב ביום ט"ז בניסן. כדתנן במסכת מנחות מצות העומר להביא מן הקרוב לירושלים לא בכר הקרוב מביאין אותו מכל מקום וכו' פי' מפני מה אמרו מצות העומר להביא מן הקרוב למה משום שנא' בפרשת ויקרא (ויקרא ז) ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב. וצריך להיות רק מל (קנא) היה מביא אותו מן הקרוב לירושלים אבל אם לא בכר הקרוב לירושלים היו מביאין מכל מקום. (קנא) ותנן כיצד היו עושין שלוחי בית דין יוצאין מבעוד יום ועושין אותן כרוכות במחומר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור. כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסת לשם כדי שיהא נקצר בעסק גדול כמו שנאמר (משלי יד) ברב עם הדרת מלך וגו' ואומר (מלכים ב) אשר יחדו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברנש. ותנן כיון שהשכה יו"ט של ט"ז בניסן אמר להן הממונה לקצור בא השמש אמרו לו הין שלשה פעמים. (קנא) מנל זו אמר הין. קופה זו אמר הין. קופה זו אמר הין. קופה זו אמר הין. אקצור והן אומרים לו קצור ג' פעמים על כל דבר ודבר. אומרים לו הין הין על כל דבר ודבר. כך למה על כל דבר ודבר הן אומרים הין. מפני הביתוסין שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום טוב שחל שבת להיות אחריו. אבל לאחר שבת בראשית. לפיכך היו אומרים שלש פעמים הין הין הין על כל דבר ודבר להודיע לכל שאחר יום טוב הוא נקצר ואפי' הוא שבת קצרוהו ונתנוהו בקופות הביאוהו לעזרה שנאמר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. היו מהבהבין אותו באור. כדי לקיים בו מצות קלי שנאמר אביב קלוי באש. (קנא) נתנוהו באבוב והאבוב היה מנוקב כדי שיהא האור שולט בכולן. שמתוהו בעזרה והרוח מנשבת בו. נתנוהו לריחים של גרושות שנאמר גרש כרמל. והוציאו ממנו עשרון שמנופה ב"ג נפה. שנאמר את עמר. אין עומר פחות מעשרון. שנאמר (שמות טז) והעומר עשירית האיפה הוא. והשאר נפדה ונאכל לכל אדם בא לו לעשרון. ונותן שמנו ולבונתו שנאמר (ויקרא ז) ונתתה עליה שמן ושמת עליה לבונה מנחה היא. יצק ובלל. הניף והגיש. שנאמר והניף את העומר לפני ה'. משקרב העומר יוצאין ומוצאין שווקי ירושלים שמלאים קמח סלת קלי משקרב העומר הותר החדש מיד לפי שאין בית דין מתעצלין בו לפיכך היו מותרין בחדש. והיה מתיר במדינה לעם הארץ לאכל בחדש. ושתי הלחם של עצרת היו מותרין במקדש להביא מנחה מתבואה חדשה. והעומר היה בא שעורין שנאמר אביב למדנו אביב שהוא שעורין דכתיב (שמות ט) כי השעורה אביב ולפי שהוא צורך נכוח היה בשבת שנאמר ועשיתם ביום הניפכם את העומר. וכתיב (ויקרא יב) וביום השמיני ימול מה להלן אפילו בשבת אף כאן אפילו בשבת. זה הכלל כל דבר שהוא בא מחובה צורך גבוה דוחה שבת כגון התמידין והמוספין

באור הרא"ם

(קנא) היה מביא אותו מן הקרוב. פי' כדי שיהיה רך ומל מלא נחייצנו מדיין כמללים: (קנא) ותנן כיצד וכו' פי' כ"ז (מנחות ט"ב): (קנא) מנל זו אמר הן. ג"כ ג' פעמים: (קנא) נתנוהו באבוב. כלי של נחושת וכך שמו:

פסיקתא פרשת אמור וזרתא סד

והפסח. סידור לחם הפנים. שכתוב בו (ויקרא כד) ביום השבת ביום השבת יערכנו שזה הוא יום לפני ה' תמיד לפי שאמר הכתוב מצות העומר אחר מצות חג הפסח עד ממחרת השבת. ידענו שזה יום ראשון מקרא קדש של חג המצות שמחרתו הוא יום ט"ו. והנפתו היתה ביום. שנאמר ביום הניפכם. אבל קצירתו בלילה כדי לזרז להיות מתוקן מן הבקר להתיר לעם לאכל בחדש שנאמר ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. היתה המנחה הזו נקמצת ונקטר הקומץ. והשאר לכהנים שנאמר (שס ב) (והקריב) [והקטיר] הבהן את אזכרתה מנרשה ומשמנה וגו'. וכתוב במקום אחר. (שס) והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו למדנו לכל המנחות ששיריהם לכהנים. (קכ) דתנן ואלו מנחות נקמצות ושיריהם לכהנים מנחת הסלת והמחבת והמרחשת והחלות והרקיקים וכו' :

פס' ולחם וקלי וקרמל. אין לי אלא חטים שהן קריות לחם כענין שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. מנין לרבות את השעורין ואת הכוסמין ושבולת שועל ושיפון. (קכו) ת"ל (ולחם) וקלי וקרמל לא תאכלו. ושם תאמר היום גורם. ת"ל עד הביאכם את קרבן אלהיכם. זה העומר. מלמד שבהבאת העומר הדבר תלוי ולא ביום. (קכז) חקת עולם. לבית עולמים ובחוצה לארץ. אמר רבי שמעון שלשה דברים תלוין בארץ ובחוצה לארץ. החדש והערלה והכלאים. החדש אסור מן התורה בכל מקום הערלה והכלאים מדברי סופרים :

פס' וספרתם לכם. (קכח) כל אחד ואחד. ממחרת השבת. ממחרת יום טוב. שאם אתה אומר שבת בראשית. אם שבת שלפני החג ואם שבת שבתון בהוצא ואם שבת שאחר החג והתורה אמרה. תספרו חמשים יום ולא אחד וחמשים יום ולא ב' וגו' ולא ג' וגו' ולא ד' וגו' ולא ה' וגו' ולא ו' וגו'. הא מה אני מקיים ממחרת השבת. ממחרת יום טוב. שכן מצאנו ליום טוב נקרא שבתון. ואין הפרש בין שבת שבתון לשבתון שנאמר ביום הראשון שבתון [א] וביום השביעי שבתון ואומר וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש רבי יהודה בן בתירה אומר ממחרת השבת ממחרת יום טוב שנאמר שבעה שבועות תספר לך. ספירה התלויה בבית דין. יצאת שבת בראשית שכפירתה בכל אדם. ר' יוסי אומר נאמר כאן ממחרת השבת. ונאמר להלן עד ממחרת השבת השביעית. מה להלן רגל ותחלת רגל. (קכט) אף כאן תחלת רגל. רבי אלעזר אומר כתוב אחד אומר (דנניס פי) ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר (שמות יב) שבעת ימים מצות תאכלו. (קל) הא כיצד מצא שאין אתה יכול לאכלה כל שבעה מן החדש תאכלה. ששה מן החדש ויום הראשון של פסח תאכלנה מן הישן. מיום הביאכם תספרו. יכול יקצור ויביא ויספור אימתי שירצה. (קלא) ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לכפור. שבעה שבועות. (קלב) מיום הביאכם. מלמד שקצירתו מבערב והבאתו ביום. שבע שבתות תמימות תהיינה. (קלג) זו תשובה השיב רבי יוחנן בן זכאי לאותו ביתוסי. כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום. וכתוב אחד אומר שבע שבתות. תמימות תהיינה. הא כיצד כאן ביום טוב שחל להיות באמצע השבת שאם חל להיות ביום טוב הראשון של פסח הרי שבע שבתות תמימות תהיינה. ואם חל להיות שבת בחולו של מועד מכל מקום [א] זה לא נמצא במקרא ופי' שמות ל"א ט"ו וכן כחמשים משכשים ומנוס להקנס ולכוין אל הדרכ.

ב א ו ר ה ר א ם

(קכ) דתנן ואלו מנחות. (מנחות ע"ב:) : (קכו) ת"ל וקלי וקרמל כנ"ל וכ"ה במ"ב. ופי' דדריש סיפא דקרא וקלי וקרמל להוסיף עוד ב' מינין והיינו כוסמין מין חטים וש"ס ושיסין מין שעורים : (קכז) חוקת עולם לבית עולמים. לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות בכל מושבותיכם בלחץ ובח"ל כנ"ל וכ"ה במ"ב : (קכח) כל או"א מחוייב לספור בפ"ע. לא כשמיטה ויוכלות שחלוי כנ"ד : (קכט) אף כאן רגל ותחלת רגל כנ"ל. וכ"ה במ"ב פי' אמר יוס ט"ו שהוא רגל של פסח מחמיל ספירת העומר שהוא תחלת ספירה רגל לשנושם : (קל) הא כיצד מצה וכו'. הרי שמתחיל למנות מיום י"ו בניסן ויחלל ששה ימים מלה מן סחש : (קלא) ת"ל מהחל חרמש וכו'. דהיינו קודם הבאה החל לספור וזה ב"י בניסן : (קלב) מיום הביאכם חסר וכנ"ל אי מהחל חרמש החל לכפור יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא ת"ל מיום הביאכם. ופי' (מנחות פ"ו.) : (קלג) זו תשובה וכו'. (מנחות פ"ה) :

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

תספרו חמשים יום ממחרת יום טוב. וכן מצאנו בראש השנה כתוב אחד אומר (במדבר כט) יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה כאן שחל להיות באמצע השבוע יום תרועה בשופר. חל להיות בשבת זכרון תרועה. שבע שבתות תמימות תהיינה. אימתי הן תמימות בזמן שמתחיל מבערב יכול יקצור בלילה ויביא בלילה ת"ל מיום הביאכם. אין הבאה אלא ביום הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום:

פס'. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום. (קלד) והוא שאמר רבי יוסי בר' יהודה כל ספירתך לא תהא אלא נ' יום. תספרו נ' יום. יכול יספור נ' ואחד ת"ל שבע שבתות תמימות תהיינה יכול יספור מ"ח ויקדש מ"ט ת"ל תספרו חמשים יום הא כיצד מונה ארבעים ותשע ומקדש יום נ' כיובל:

מוביהו בנו של רבי אליעזר הרב זכרנו לברכה אמר מצאנו לשבת שנקראת שבוע של יוצאי השבת עם באי השבת והם המשמרות המתחדשות בכל שבוע וכן לענין יובלות אומר (ויקרא כה) וספרת לך שבע שבתות שנים כל שבעה שנים נקרא שבת. וכן כל שבעה ימים נקראים שבת. ונקראים שבוע. שנאמר (בראשית כט) מלא שבוע זאת. והם שבעת ימי המשתה של לאה. לפי שאין מערבין שמחה בשמחה. אמר לו לבן מלא שבוע זאת. שהרי י"א שבטים ודינה אחותה נולדו בשבע שנים השניים. כמו שמפורש בפרשת ויצא יעקב. אמר הכתוב כאן שבע שבתות ולהלן הוא אומר שבעה שבועות תספור לך. ללמדך זהו שבת זהו שבוע. אלא בזמן שמזכיר לשון שבועות מוציאו בלשון זכר שבעה. ובזמן שמזכיר לשון שבת מוציאה בלשון נקבה שבע ללמדך שאינן שבתות ממש הנקדשים אלא שבועות כל ז' ימים הן שבת והן שבוע וכן המתרגם אומר שבע-שבוען. עד ממחרת השבת השביעית. עד מבתר שבועתא שביעתא. לפיכך אמר הכתוב שבע שבתות. מיום שהתחיל למנות הן שבע שבתות. שבע שבועות. כדי לאמת שני המקראות ולא יהו שני הכתובין מכחישין זה את זה משפטי ה' אמת צדקו יחדו. ואומר עד ממחרת השבת השביעית. היא השלמת השבוע השביעי. ולפי שזכר למעלה שבע שבתות לשון נקבה. אבל הדעת נותן שאינו מדבר אלא בסוף שבוע שביעי למנין העומר. כי אי אפשר לומר שמחרת השבת הוא שבת בראשית למה שאם חל יום י"ד של ג' ימים להיות בשבת אי אפשר להביא העומר ביום ראשון של פסח שאין השבת בחג המצות אלא קודם חג המצות. וקצירת העומר אימתי היתה אם קודם לשבת הרי הוא ב"ז בניסן ואחר שתדחוהו מתוך חג המצות הריני מדחה אותו לכל התורה כולה. ואם תאמר יביא העומר ליום ראשון הבא שהוא קרוב יום כ"ב כבר יצא חג המצות. ואם תדחוהו מן חג המצות אני אדחהו לכל מחרת השבת של כל השנה כולה. עוד קצירת העומר אימתי. אם בחולו של מועד ביום עשרים בניסן וקרוב באחד בשבת שהוא יום עשרים ושנים אם בן מה נעשה על מהחל חרמש בקמה תחל לספור לפיכך אמרתי אין לך אלא מה שאמרו רבותינו ז"ל ממחרת השבת ממחרת יום טוב. ועוד מה שנאמר ביהושע (יהושע ה) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח. היאך לא אמר ממחרת השבת. אלא ללמדך שהוא מחרת יום טוב ב"ז בניסן. שאם תאמר ממחרת הפסח הוא ב"ז בניסן. והיתה השבת ב"ד בניסן ביום ששי בשבוע והתורה אמרה מהחל תחל הא אין לך לומר אלא ממחרת הפסח וממחרת השבת שהוא מחרת יום טוב ב"ז בניסן. ואל תתמה על מחרתו של פסח שלפי שהפסח נאכל ליל ט"ו נקרא יום ט"ו מחרתו לפי שיש מחרת יום השני לו והוא מחרת ללילה ויום. כגון (במדבר יד) כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויש מחרת לשני ימים כגון (ש"ל) ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם ואין דומה ספירת שבעה שבועות לספירת שבע שבתות שנים שהרי שבע שבתות השנים אין לפנייהן קדושה אלא מונה שבע שבתות השנים ומקדש השמטה והיובל שנת מ"ט. ויום נ' אלא יום נ' בלבד. ומהו ממחרת השבת השביעית ממחרת השבוע

באור הרא"ם

(קלד) והוא שאמר ר' יוסי בר' יהודה. עיין (מנחות ט"ה:) והוא כמו שאומר בפסוק שלמעלה והמורה אמרה חמשים ולא אחד וחמשים וכו' ע"ס:

פסיקתא פרשת אמור וזרתא סה

השביעית. וספירת השמטה מסורה לבית דין שנאמר וספרת לך אבל ספירת שבעה שבעות על כל ישראל שנאמר וספרתם לכם. לכם בעמידה שנאמר מהחל חרמש בקמה כלומר בקומה וממנו אנו למדין על כל מצוה שנאמר בה לכם (קלס) כגון מילה וציצית. המול לכם כל זכר. והיה לכם לציצית שכולם מצותם בקומה וקופה וזה מדרשו זה הלכה. נחזור לענין הפסוק והקרבנות מנחה חדשה לה' שתהא חדשה. לה' (קלס) שתהא ראשונה לכל המנחות:

פס'. ממושבותיכם. ולא בחוצה לארץ. תביאו לחם תנופה. אלו שתי הלחם הבאים בעצרת שהן באין מן החטים. (קלס) שתיים. שני עשורונים שיהיו (שנים). כלת תהיינה הסך תאפינה. (קלס) השאור בודה להן ומחמץ דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר מביא את השאור ונותן המדה וממלא את המדות וכו' כדמפורש במסכת מנחות בכורים לה' משל צבור:

פס'. והקרבנות על הלחם. חובה ללחם שבעת כבשים תמימים. יהיו עולה כליל לה'. לשם. שישחטו לשמן. ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת. שבעת כבשים ושעירים האמורין כאן אינן שבעת כבשים ושעיר האמור בפרשת פינחס. פרים ואילים האמורין כאן אינן האמורין בפרשת פינחס. שהרי כאן פר אחד ואילים שנים להלן איל אחד ופרים שנים. ללמדך שאלו באין בגלל הלחם ואלו באין בגלל היום במסכת מנחות. ת"ר והקרבנות על הלחם חובה על הלחם יכול הן הן שבעת כבשים האמורין כאן הן הן כבשים האמורין בחומש הפקודים ומסקאנא מדאשתני סדרן שמע מיניה אחריני נינהו הללו באין בגלל הלחם והללו באין בגלל עצמן. ומזה אנו למדין כשם שלא הזכיר בחומש הפקודים שני כבשי עצרת של זבחי שלמים ופר ושני אילים ושבעה כבשים ושעירים הבאים בגלל לחם כך נשתנו הו' כבשים. (קלס) וכך אמרו במנחות הקרבנות האמורין בפרשת אמור אל הכהנים אין האמורות בפרשת פינחס שאילו לא קרבו במדבר כל אותן מ' שנה משום שנאמר כי תבואו אל הארץ. של פרשת פינחס קרבו במדבר כל אותן ארבעים שנה. ועוד כי לא זכר אחד מכל קרבנות המועדות כגון של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל חג הסוכות אלא כבש הבא עם העומר וכבשים הבאים עם הלחם ללמדך שאינן מן הקרבנות הנזכרות בפינחס ואין בהן משום סלבוד עולת הבקר אשר לעולת התמיד כי זהו מפורש מהו עולת הבקר כלומר אשר לעולת התמיד מלמד שלא יקדים דבר לעולת התמיד. ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. אמר רבי שמעון על מה שני כבשי עצרת מכפרין על פומאת מקדש וקדשיו. ואם כיפר הראשון על מה השני בא על פומאת שאירעה בין זה לזה:

פס'. והניף הכהן. (קמ) תנו רבנן והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה'. יכול יניח כבשים על גבי הלחם ת"ל על שני כבשים. יכול לחם על גבי כבשים ת"ל על לחם הבכורים (קמא) (ישתקל) הכתוב ואיני יודע אם לחם על גבי כבשים ואם כבשים על גבי הלחם מה מצאנו בכל מקום לחם למעלה אף כאן לחם למעלה כי הא אמר רב פפא במילואים. רבי יוסי בן המשולם אומר כבשים למעלה. ומה אני מקיים על שני כבשים (קמא) להוציא ז' רבי אומר מניח זה בצד זה ומניף ונמצא מקיים שני מקראות ומאי. על בסמוך. וכן הוא אומר (שמות מ) וסכות על הארון את הפרוכת. תנופה לפני ה'. מוליך ומביא מעלה ומוריד. אמר רבי חייא

באור הרא"ם

(קלס) כגון מילה וציצית. עיין יו"ד סי' רס"ה ס"א האב והבן כשמנכרים זריכים לעמוד. וליין הגר"א ז"ל דכתיב ימול לכם כמ"ס בל"ח רס"ח בהלכות זיית ע"ס: (קלס) שתהא ראשונה לכל המנחות. כי עד עתה חסור להקריב למזבח חבולת חדשה: (קלס) שתיים שני עשורונים שיהיו שוות כז"ל וכ"ה במ"כ פי' החלות יהיו גדלן שוות: (קלס) השאור בודה להן. פי' בודה מוסיף מלשון אשר בדה מלכו. והיינו שמוסיף הקמח מהוך העשרון ועושהו שאור ומחזירו לחובו: (קלס) וכך אמרו. (מנחות מ"ה): (קמ) ח"ר והניף. (שם ס"ג): (קמא) נשתקל הכתוב כז"ל. ופי' השווה שני דינים בפסוק זה דתחתי שמעין מיניה ולא ידעין צמר כי אזלין (רש"י מנחות ס"ג): (קמא) להוציא ז' היינו הו' כבשים של חובת היום האמורין

(פסיקתא) בית

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

בר אבא מוליך ומביא למי שהרוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. וכן הלולב. העומר היה בא עשרון מנ' סאין לפי שהיה שעורים. שתי הלחם שני עשרונים משלש סאין לפי שהיו מן החטים ואין בהן סובין ומורסן. קדש יהיה לה' לכהן. מכאן אמרו שתי הלחם ולחם הפנים לכהנים ואין בהם למזבח בזה יפה כח לכהנים מכח המזבח. שתי הלחם אין בהם (קמנ) לא שמן (אלא) לבונה כדין מנחת חוטא. (קמד) ת"ר זבחי שלמי צבור (לכהן מתנה) :

פס'. וקראתם בעצם היום הזה. זה יום נ' זה יום עמידת ישראל לפני הר סיני לקבל התורה לפי שקבלו אבותינו התורה לסוף נ' יום לצאתם ממצרים נתן להם יום הבכורים לסוף נ' יום ליום טוב הראשון של חג המצות לכך נקראו ישראל בכורה (השע"ט) כענבים במדבר מצאתי ישראל וגו'. ואומר (ס"ג נ) כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים. כשם שהתפוח הזה (קמס) מוציא פרי לחסשים יום משויצא כן ישראל קבלו את התורה לקץ נ' יום לצאתם ממצרים שהרי כל המועדים על שום יציאת מצרים. הפסח על שם שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים. יום תרועה הוא זכרון שתוקעין בו ישראל להודיע יום שמתכפרין בו עונותיהם זה יום הכפורים יום שניתנו לווחות אחרונים שהרי מו' בסיון עד יום הכפורים קב"ב יום חוץ מיום שעלה בו ויום שירד בו ק"כ מ' ימים כראשונים ומ' יום בתפלה דכתיב (דברים ט) ואתנפל לפני [את] ארבעים יום [ואת] (ו) ארבעים לילה. ומ' אחרונים דכתיב (ש"י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים לפיכך הוקבע יוה"כ בעשור לחדש השביעי יום מחילה ומליחה וכפרה לישראל. והם זכר ליציאת מצרים של סוף נ' יום ליציאת מצרים נתנו עשר הדברות. וזהו ז' בסיון. שנאמר בשבועותיכם בחומש הפקודים מלא בו' על זכר ו' בחדש. מקרא קדש יהיה לכם. קדשהו בב"ד :

פס'. ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך וגו'. אמר רבי אורדמוס בר' יוסי ולמה נקרא שמו אורדמוס שהיו פניו דומין לזרד אמר מה ראה הכתוב ליתנה (קמו) למצוה הזאת באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן. ראש השנה ויום הכפורים מכאן. אלא ללמד שכל מי שהוציא לקט ושכחה ופאה ומעשרות עניים מעלה עליו הכתוב כאלו בית המקדש קיים (קמו) והוא מקריב קרבנותיו לתוכו. לעני ולגר תעזוב אותם. (קמח) הנח לפניהם. אני ה' אלהיכם. שמשלם לכם שכר טוב :

פס'. וידבר ה' אל משה לאמר. למה לא נאמר וידבר ה' אל משה לאמר על יום חג הבכורים אלא על קצירת העומר והבאתו ללמדך שהוא סמוך עליהם יום טוב הראשון של פסח שביום שמתחיל ספירת העומר בו ביום יום הבכורים (קמט) וסימנך ב"ש לפיכך הוצרך לומר בו וידבר ה' אל משה לאמר :

פס'. דבר אל בני ישראל לאמר. להזהיר את ישראל בכל דור ודור להיות דורשין בכל דור ודור בהלכות המועדים בכל שנה ושנה. בחדש השביעי. הוא תשרי שביעי לניסן. יהיה לכם שבתון זכרון. רבי אליעזר אומר שבתון זה קדושת היום. זכרון. אלו הזכרונות. תרועה. אלו השופרות. מקרא קדש. קדשהו מכל מקום שהוא זקק לומר זכרונות צריך לומר מלכיות לפני הזכרונות שנאמר והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם. כיצד סדר התקיעות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהם ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים ומנין שהתרועה הזאת כשופר שנא' (ויקרא כה) והעברת שופר תרועה מה להלן

באור הרא"ם

האמורין גמ' פנחס חין מענין חנופה עם הלחם : (קמנ) לא שמן ולא לבונה כדין מנחת חוטא כנ"ל : (קמד) ת"ר זבחי שלמי צבור. מענין חנופה לאחר שמיסה (מנחות ט"ז). שם מאמר ארוך ונכאן הביא רק ההחלטה ונ"כ בשיבוש : (קמה) מוציא פרי לנ' יום משויצא נינו כנ"ל נ' לו סי' פרחו עיין (שבת פ"ח). למה נמשלו ישראל לתפוח : (קמו) למצוה הזאת. לקט שכחה ופאה : (קמז) והוא מקריב קרבנותיו לתוכו. וכל מי חלינו מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלה עליו כאלו כהמ"ק קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו כ"ה הגירסא בר"כ ונכאן חסר : (קמח) הגח לפניהם. סי' והם ילקטו ואין לך לסייע ח' מהם : (קמט) יסימנך ב"ש. סי' יוס' ב' של פסח נאחשו יוס' נוש' הג' הגנועות :

פסיקתא פרשת אמור זוטרותא כו

בשופר. אף כאן תרועה בשופר. ושלשה כתובין הן. והעברת שופר תרועה. זכרון תרועה. יום תרועה. ונלמדין זה מזה. מכאן אמרו סדר תקיעות שלש של שלש כלומר שלש תרועות וכל א' פשוטה לפנייה ולאחריה הרי שלש של שלש שלש. ומפני שאמיתת התרועה אנחנו למדין אותה מן התרגום שתרגם תרועה יבבא ונאמר (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב. לפיכך נהגו ישראל לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת ג' פעמים כדאתקין ר' אבהו במסכת ראש השנה ואע"פ שיש תרועה בפה כמו (שמואל א י') ויריעו כל העם ויאמרו יחי המלך והואיל וכתוב והעברת שופר תרועה בענין היוכל בחדש השביעי ביום הכפורים. אנו למדין כל תרועות של חודש השביעי שיהו בשופר. וילמד סתום ממפורש והוא יכוד לזכרון על יום הכפורים להחזיר את ישראל בתשובה. ימים קודם יום הכפורים ולהזכיר עקידת יצחק אבינו כדי שזכור לפני אבינו שבשמים לטוב. שיעור השופר שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח. כשם שתוקעין ומריעין מיושב כך תוקעים ומריעין מעומד. והלכה כרבן שמעון שאמר בחבר עיר כשהוא שומען שומען אפילו שלא על סדר ברכות. כלומר בשעה ששליח צבור יורד ואין צריך לתקוע בשעת תפלת לחש. ומה שנהגו לתקוע בלחש על אלה המצות ועל כיוצא בהם. ועל כאלה שלא בתורה שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך. שהם קבלה בישראל דור אחר דור היאך היו ישראל נוהגין בתקיעות השופר ובנענוע הלולב ובשחיטה ובבדיקה ובניקוי הבשר ובתיקון שטרות ובהליצה ויבוסין וגטין וציצית ומזוזות ותפלין ותפלה. ועל עופות שלא כתובין שמן בתורה ואנחנו אוכלין אותן כל אלה קבלה הן בישראל שלא נחלקו חכמי ישראל עליהן ומי שאינו חס על כבוד קונו ורוצה לדבר תהפוכות הרי הוא הומס נפשו ועליו נאמר (משלי יא) עוכר ביתו ינחל רוח. ואומר (סס כח) נוזל אביו ואמו ונז' חבר הוא לאיש משחית חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל. ואין אלו המצות כמצות אנשים מלומדה אלא קבלה משה רבינו מפי הגבורה שאין לכור מהן ימין ושמאל שהרי חכמים הראשונים מכרזם לחכמים האחרונים. רבי דוסא ראה את חגי הנביא ואמר מעיד אני עלי שמים וארץ וכו'.

כדאיתא במסכת יבמות. והקרבתם אשה לה'. כענין האמור בחומש הפקודים:

פס' אך. כל מקום שנאמר אך רק מיעוט. מה מיעוט מיעוט אכילה ושתייה משאר ימים טובים כדאמרי רבנן (יטעיה נח) וקראת לשבת עונג זו שבת בראשית. לקדוש ה' מכובד. זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתייה. כבדהו. בכסות נקיה. בעשור לחדש השביעי הזה. תלאו על חדש השביעי האמור למעלה. (קג) יום כפורים הוא. אע"פ שאין קרבנות. מקרא קדש יהיה לכם. בין בארץ בין בחוצה לארץ. ועניתם את נפשותיכם. זו אזהרת עינוי. והקרבתם אשה לה'. כענין האמור בפרשת פינחס:

פס' וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה. זו אזהרה למלאכה.

פס' כי כל הנפש אשר לא תעונה. זה עונש עינוי:

פס' וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה והאבדתי. זה עונש מלאכה. למדנו אזהרה ועונש למלאכה. ואזהרה ועונש לענוי. הרי זו עונש. והאבדתי את הנפש. והיא מקרב עמה. למדנו לכרת בכל מקום שאינו אלא אבדן:

פס' כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורותיכם. מה בא למדנו אם לאזהרה למלאכה כבר נאמר וכל מלאכה לא תעשו. אלא ההוא נאמר בעצם היום. ומסקו זה נאמר על תוספת מלאכה. מלמד שהזהירו ישראל על תוספת מלאכה מבערב ככל היום עצמו:

פס' שבת שבתון היא לכם. מלמד שאין הפרש בין יום הכפורים לשבת על מלאכת עבודה. שנאמר כאן שבת שבתון. ונאמר להלן שבת שבתון. ועניתם את נפשותיכם. זה ענוי חמישי שהרי חמשה ענוין כתובין בפרשת יום הכפורים. שנים

באור הרא"ם

(קג) יום כפורים. אע"פ שאין קרבנות ענמו של יום מכפר:

פסיקתא - פרשת אמור - זוטרתא

בפרשה הזו, הנה בפרשת אחרי מות בעשור לחדש תענו את נפשותיכם ועניתם את נפשותיכם חקת עולם, ושלשה בפרשה זו ועניתם את נפשותיכם והקרבתם, כי כל הנפש אשר לא תעונה, ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב כנגד המשה ענוין שאמרו רבותינו במשנתנו אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ואם תאמר ששה הם, אכילה ושתיה אחד הם, (ד"א) (קנא) ריש לקיש [אמר] מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלהיך וגו', מעשר דגנך תירושך ויצהורך, תירוש חמרא הוא וקארי ליה ואכלת, מצאנו לאכילה ושתיה שאם חסרו נקראו ענוי שנאמר (שם ח) ויענך וירעיבך ויאכילך, וכתוב ברחיצה (משלי כה) מים קרים על נפש עיפה ולא כתיב בנפש אלא על נפש, מלמד שהנמנע מן הרחיצה נפשו עיפה, ובנעילת הסנדל שנאמר (ש"נ יז) כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר, ובדוד הוא אומר (שם טו) ודוד עולה במעלה הזותים עולה ובוכה וראש לו חפוי והוא הולך יחף (בנעיל הסנדל) [בנעילת הסנדל] ונקרא ענוי ת"ל (מ"א נ) (יען) [וכי] אשר התענית בכל אשר התענה אבי, רעב מלחם, וצמא ממים, ענוי מנעילת הסנדל, בניעת תשמיש המטה נקרא ענוי ואמור רבנן ויענונו זו פרישות דרך ארץ כמה שנאמר (שמות ח) כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ואע"פ שיש עוד ענויים בבקרא כגון (מל"ס קג) ענה בדרך כחי קצר ימי וכגון (שם קה) ענו בכבל רגלו, אין זה דרך יוה"כ להיות מהלך בדרך או להיות יושב בתוך הכבל, ולא ענויין שנוהגין בשאר תעניות, כמו שאמר דוד (שם לה) עניתי בצום נפשי ותפלתי על חיקי תשוב, הא אין לך למנות אלא ששה ענויים שבמשנתנו כגון המשה ענויים שבתורה, בתשעה לחדש יכול יתחיל ויתענה מתשעה ת"ל בערב אי בערב יכול משחשכה ת"ל בתשעה, הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום שכן מוסיפין מחול על הקדש, לאחריו כנין ת"ל מערב עד ערב, למדנו על מקום שנאמר שביתה מוסיפין מחול על הקדש :

פס' ויאמר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל לאמר, בחמשה עשר יום לחדש הזה, הזכור למעלה זה תשרי שביעי-לניסן, (קנא) חג הסוכות, מה חג אסור בהנאה אף סוכה אסורה בהנאה מכאן אמרו עצי סוכה אסורין כל שבעה חג הסוכות שבעת ימים לה' :

פס' ביום הראשון מקרא קדש, קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה :

פס' שבעת ימים תקריבו אשה, כענין האמור בחומש הפקודים, ביום הראשון מקרא קדש, קדשהו בדרך שקידש יום ראשון במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, וכן בעזרא אומר (נחמ"ה ח) אכלו משמנים ושתו ממתקים למדנו שאסור בתענית (קנא) שהרי זה הפסוק על אחד בחדש השביעי נאמר ומכאן את למד לכל המועדים שאסורין בתענית :

פס' והקרבתם אשה לה', כענין האמור בחומש הפקודים :

פס' אלה מועדי ה', מה בא למדנו, אם לימים טובים כבר אמורים למעלה, אשר תקראו אותם במועד, אלא להביא ימי חול של המועדים שאסורים בעשיית מלאכה כגון מלאכה שיש בה מורח אבל מלאכת עבודה שאסורה ביום טוב מותרת, וצרכי הרבים מותרין במועד, כדתנן במועד קטן ועושין כל צרכי הרבים לאתווי מאי לאתווי חפירה, להקריב אשה לה' עולה ומנחה, (קנא) מלמד שהעולה קודמת למנחה, זבח וגסכים דבר יום ביומו, שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו :

פס' מלבד שבתות ה', (קנא) מלמד שמוספי שבת קריבים עם אימורי הרגל, ומלבד

באור הרא"ם

(קנא) ר"ל אמר מנין כו', (יומא ע"ו), ע"ס : (קנא) חג הסוכות מה חג אסור בהנאה, קאי על חגיגה, ועיין דרשה זו (סוכה ט'), מנין לעני סוכה שאסורין כל שבעה וכו' : (קנא) שהרי זה הפסוק של עזרא, קאי על ר"ס : (קנא) מלמד שהעולה קודמת למנחה, נח"כ הגי' אם אין עולה אין מנחה שהקדש עולה למנחה שאם קדמה עולה למנחה פסולה, וקאי מנחה על מנחה נכזים שמזיח עם העולה : (קנא) מלמד שמוספי שבת קריבין עם אימורי הרגלים, עיין נח"כ

פסיקתא פרשת אמור זוטרתא סז

מתנותיכם ומלכד כל נדריכם, מלמד שכל קרבנות היחיד וקרבנות הצבור שהוקדשו ברנל שיבואו ברנל:

פס' אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי, אך ממעט, מה בא למעט, (קנו) בית שמאי אומרים חגיגה שיהא אדם מביא חגיגתו במועד ולא ביום טוב, ומהו אך? ביום טוב אתה חונג ואין אתה חונג בשבת, באספכם את תבואת הארץ, באסיפת כל הפירות מדבר, מלמד שכל הפירות נקראין תבואת הארץ, תחוננו את חג ה' שבעת ימים, מלמד (קנו) שיש לו (תשלומות) כל שבעה, מכאן אמרו מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חונג את כל הרנל ויום טוב האחרון, ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון, שבות בהם:

פס' ולקחתם לכם, רבי יוסי אומר נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן (שמות יג) ולקחתם אגודת אזוב, מה להלן אגודה אף כאן אגודה, מלמד שהלולב צריך אגד, לכם, משלכם פרט לגזול, לכם, שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד אם רצה נותנו לחבירו וחבירו לחבירו ואפילו הן מאה, ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו באין בספינה ולא נמצא לולב אלא ביד רבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זון להודיעך חיבת הראשונים במצות וכו', במסכת סוכה, ביום, ולא בלילה, ביום הראשון, אפילו בשבת אלא גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים ואינו ניטל בשבת בגבולין, פרי עץ הדר, פרי שמעם עצו דומה לו, הדר באילנו שעומד משנה לחברתה זה אתרוג, כפות תמרים, זה לולב, וענף עץ עבות, זה הדס, (קנו) וערבי נחל, (שיהו) דליות, ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא הלולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש, ר' תנחומא דרש, ולקחתם לכם, בשביל לזכות אתכם, פרי עץ, מה טיבן של ארבעת מינין הללו מהן עושין פירות ומהן אין עושין פירות, אמר הקב"ה יאגדו אלו עם אלו כדי שיוזכו אלו עם אלו ואין שכינה מתעלה אלא כשישראל באגודה אחת שנאמר (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אימתי הוא מתעלה בזמן שהן אגודה אחת, ולקחתם לכם ביום הראשון, לפי שמראש השנה ועד יום הכפורים כל העולם נידון וביום הכפורים נחתם דינם כיון שישראל יוצאין זכאין מנענעין לולביהן בחג הסוכות, לולב דומה לשדרו של אדם, הדס דומה לעין האדם, ערבה דומה לפה, ואתרוג דומה ללב, אלו ד' אברים שבאדם שאין בגוף גדול וחשוב מהן ואם תאמר הנה אמר עזרא (נחמיה ח) צאו ההר והביאו [עלי זית ועלי] עץ וגו', ענף עץ עבות, שהוא הדס, כך פירשו רבותינו ז"ל הדס שומה לסוכה ועץ עבות ללולב:

פס' וחגותם אותו חג לה', מלמד שאינו טעון חגיגה אלא יום אחד, שבעת ימים בשנה, לתשלומין שאם לא הביא חגיגתו ביום הראשון מביא כל שבעת הימים, חקת עולם (קנו) לדורותיכם, לבית העולם, בחדש השביעי תחוננו אותו, להביא יום טוב האחרון לתשלומין:

פס' (קס) בסוכות תשבו, מכאן אמרו בסוכות ולא בסוכה שתחת הבית ולא בסוכת שתחת האילן ולא בסוכה שעל גבי סוכה, תשבו, אין תשבו אלא כעין תדורו, מכאן אמרו אוכל ושותה בסוכה וישן בסוכה ומטייל בסוכה כלים נאים בסוכה (קכא) וקורא בסוכה, שבעת ימים, נאמר כאן שבעת ימים ונאמר במלואים (ויקרא ח) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים, מה להלן עשה לילות כימים אף

באור הרא"ם

והטונה שצריך להביא ג"כ מוספי שבת ביו"ט, ולא יפסוד עם מוספי הרנל (הנר"א בחזרה לליהו) שכל קרבנות היחיד, היינו הקבוע להם זמן: (קנו) ב"ש וכו', בכלן משום וכל"ל, וכ"ה בת"כ, יכול יחונג הדס, (היינו קרבן חגיגה) ביו"ט ח"ל אך במועד חתה חונג (היינו בחו"מ) ואי חתה חונג ביו"ט, ב"ש חומכים יכול יחונג הדס בשבת ח"ל אך ביו"ט חתה חונג ואי חתה חונג בשבת כל"ל, ובכלן הכריזו דברי ב"ש וב"ה ביחד: (קנו) שיש לו תשלומין כל שבעה כל"ל: (קנו) וערבי נחל שיהיו דליות כל"ל, ושי' דליות אפילו קטומים (סוכה ל"ד:) והיינו כר' פרקון: (קנו) לדורותיכם, לבית עולמים, ס"ל אף שנכתב לדורותיכם אעפ"כ אין נוהג דין קרבנות רק בזמן שבהמ"ק קיים: (קס) בסבת, (כל"ל) והיינו חסר ו') מכאן אמרו ולא בסוכה, שתחת הבית וכו' כל"ל: (קכא) וקורא בסוכה, היינו שלומד בסוכה: מכלו

פסיקתא פרשת אמור זושרתא

כאן עשה לילות כימים. (קכג) מכאן אמרו ארבע עשר סעודות צריך אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וצריך לברך לישיב בסוכה בכל פעם ופעם. כל האזרח. לרבות את הקטנים. בישראל. לרבות את הגרים והעבדים והמשוחררין. ישבו בסוכות. בסוכה מן כל דבר ואפילו נסרין ובלבד שלא יהו רחבין ארבעה טפחים. ישבו בסוכות. לרבות הדפנות. וכן הוא אומר (שמות מ) וסכות על הארון את (הכפורת) [הפרוכת]. דופן הוא והוא יוצא בלשון סכך אלא שהדפנות במצעות ובאבנים ובקרשים והסכך בדבר שאינו מקבל טומאה:

פס'. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי. (קכג) רבי אליעזר אומר סוכות ממש היו. רבי עקיבא אומר סוכות ענני כבוד היו. בהוציא אותם מארץ מצרים. מלמד שאף הסוכה זכר ליציאת מצרים:

פס'. וידבר משה את מועדי ה'. מלמד שהיה משה אומר להן לישראל הלכות המועדים כענינם. רבי אומר וידבר משה את מועדי ה'. מה בא ללמד לפי שלא לכדנו אלא על הפסח ועל התמיד שהן דוחין את השבת (קסד) לפי שנאמר בהן (במועדיו). עומר והקרב עמו. שתי הלחם והקרבנים עמם מניין ת"ל וידבר משה את מועדי ה' (קסה) קבע (הדבר) לכולם:

פס'. (ויאמר) [וידבר] ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל. (קסו) אין צו אלא (זרות) מיד. ויקחו אליך. (קסז) אתה גזבר לדבר. שמן זית זך. לא שמן שומשמן ולא שמן אגוזין ולא שאר שמן. זית זך. מכאן אמרו ג' זתים הן ובהן ג' שמנים וכו' כדתנן במסכת מנחות עד הראשון שבראשון אין למעלה הימנו וכן מפורש בפרשת ואתה תצוה. זך. שיהא נקי. כתית. כתיש. להעלות נר. שתהא הדלקת שלהבת נר המערבית עולה תמיד שממנו יהא מתחיל וכו' יהא מסיים ובשעה שהכהנים נכנסין להשתחות הוא היה מקדים לפניהם. כדתנן במסכת תמיד. נכנס ומצא שתי נרות מורחים דולקין מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים (קסח) מצאו שבבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה. תמיד אפילו בשבת:

פס'. מחוץ לפרכת העדות. מה תלמוד [לומר] לפי שנא' (שמות מ) וישם את המנורה באהל מועד ואיני יודע אם סמוכה לפרוכת ואם סמוכה לפתח האהל לפיכך הוצרך לומר מחוץ לפרכת העדות מלמד שהיא סמוכה לפרוכת יותר מן הפתח. העדות. (קסט) עדות לכל באי העולם שהשכינה בישראל. יערוך אותו אהרן. ובואתה תצוה אומר יערוך אותו אהרן ובניו. שלא יהא כהן א' נכנס בשבעה נרות ולא שבעה בשבעה נרות. מערב עד בקר. שיהו דולקין מערב עד בקר. ד"א מערב עד בקר (קע) שלא תהא להם עבודה מערב עד בקר אלא היא. לפני ה' תמיד. אף בשבת. חקת עולם לדורותיכם. לבית עולמים:

פס'. על המנורה המהורה יערוך את הנרות. על מהרה של מנורה שלא יסמכם (קעא) בקכמים ובצרורות. יערוך את הנרות לפני ה'. שלא יתקן מבחוץ ויכניס. תמיד. (קעב) כתוב כאן תמיד אחד אף בשבת ואחד תמיד אף בטומאה לפי שאין

באור הרא"ם

(קכג) מכאן אמרו י"ד סעודות. (סוכה כז.) : (קכג) רא"א סוכות ממש וכו' ר"ע אומר ענני הכבוד וכו' כ"ה הני' כח"כ. חולס (בסוכה י"א) להיפך ע"ש : (קכד) לפי שנאמר זהם במועדו כח"ל : (קכה) קבע מועד לכולם כח"ל. והכוונה וידבר משה את מועדי ה' לרבות העומר והקרב עמו שתי הלחם וכו' : (קסו) אין זו אלא זירוז מיד כח"ל. וכ"ה כח"כ. ומוסיף עוד שם חר"ם ביושר נריך זירוז במקום שיש חסרון כים : (קסז) אתה גזבר לדבר. ויקחו אליך דריש : (קסח) מצאו שבבה. היינו לאחר שמת שמעון הנדיק ע"ש בסוף פ"ג דתמיד : (קסט) עדות לכל באי עולם. עיין (מנחות פו:) העדות כולל נר מערבי שנותנין זה שמן כמדת חכמותיה וממנה היה מתחיל להדליק וזה היה מסיים : (קע) שלא תהא להם עבודה מערב עד בקר אלא היא. היינו שהיה כשרה מערב עד בקר. עיין (מנחות פ"ט.) וע"ש בפירש"י שהיה כשרה אחר תמיד של בין הערבים ואחר כל העבודות אלא זו בלבד. וכן חזרין ופזרים שמלותן בלילה מתחיל המלוא מן המזבח אחר שקיעת החמה דוקא : (קעא) בקכמים ובצרורות. פי' שלא יפסק עמהם בין הגרות והמנורה : (קעב) תמיד כתיב כאן וכו'. פי' ג' פעמים תמיד.

פסיקתא פרשת אמור זמרתא סח

סומאח בצבור שהרי הציץ היה מרצה. ואחד למחתה. אם אינו ענין למנורה תנייהו ענין למחתה. תאנא דבי ר' ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא מפני שנתחדשה בה דבר ופרשה זו נאמרה מהר סיני שנאמר (שמות כ) ואתה תצו את בני ישראל ונשנית באהל מועד. ללמדנו לפני ה' תמיד שלא יתקן מבחוץ ויכניס וללמדנו על המנורה הטהורה ושלא יסמכם בכלום דבר וללמדנו תמיד במחתה. אבל צריכין אנו לידע למה נסמכה פרשת הנרות למועדים ללמדך דברי רבותינו שאמרו הדלקת הנר בשבת מצוה. לפיכך נסמכה למצות שבתות ומועדי ה' ולפי שנא' (שמות מ) ואת המנורה (אל) [באהל מועד] נבח השלחן. סמך תיקון לחם הפנים למנורה: פס'. ולקחת סלת. שתהא נלקחת מתרומת הלשכה. (קטז) סלת. מן ההטין. ואפית אותה. בתנור של מתכת אלו הן הקערות שנאפה בהן לחם הפנים (קטז) כדמפורש במסכת מנחות. שתיים עשרה חלות שיהיו שוות. (קטז) שני עשרונים. יהיה שיעור החלה האחת:

פס'. ושמת אותם. מלמד שהן נכנסין (קטז) לטיפס שלשה מפחים היו שם נותנן לטיפס כשהן בצק. ובתנור היה להן טיפוס וכשהורידן נותנן לטיפס כדי שלא יתקלקלו. שתיים מערכות. יכול ה' וארבע ת"ל שש המערכת שכל סדר שש. (קטז) יכול שש ושש ושש ת"ל שתיים עשרה חלות. יכול ד' וד' וד' ת"ל שתיים מערכות שש המערכת. שכל סדר שש. הרי שתיים מערכות משש שש שתיים עשרה חלות. על השלחן הטהור לפני ה'. על מיהורו של שלחן כלומר על גוף השלחן שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל השלחן מכאן אמרו ד' סניפין של זהב היו מופצלין מראשיהן שיהיו סומכין בהן שנים לסדר זה ושנים לסדר זה וכו' קנים חצי הקנה חלול י"ד לסדר זה וי"ד לסדר זה וכו' מפורש במסכת מנחות: פס'. (קטז) ונתת על המערכת. שתהא ברורה. והיתה ללחם. (קטז) הובה ללחם. והיתה ללחם אינה על גבי הלחם. אלא נותנה לשני בויכין הם הכפות. (קטז) בויכין שיש להם שולים כדי שלא יבצעו את הלחם. ללחם לאזכרה. מכאן למדנו שיעור הלבונה נאמר כאן לאזכרה ונאמר להלן אזכרתה לה' מה להלן מלא קומץ אף כאן מלא קומץ. מלמד שיהא נותן שם מלא קומצים (קטז) קומץ לסדר זה. אשה לה'. מלמד שהוא מקטיר את הלבונה על גבי המזבח והלחם נאכל לכהנים במותר המנחה אחר שנקמצה:

פס'. ביום השבת ביום השבת. היה עורך החדשה ומניחו בשבת היה מקטיר הישנה. יערכנו. הלחם ולא הקנים אלא מערב שבת יכנס ושומטין ונותנן לאורכו של שלחן. ואחר השבת היה נכנס ועורך שלשה תחת כל אחת ואחת שתיים תחת העליונה ושתיים תחת התחתונה אע"פ שאין עליה משוי ולמה היו כדי שלא יתעפשו החלות שהרי היו חמין וסידור הקנים לא היה דוחה את השבת ולא נטילתם.

באור הרא"ם

תמיד כתיב בפרשה זו. ודורש תמיד אף בשבת. תמיד אף בעומאח תמיד אף למחתה. והנה הדרכה תמיד אף למחתה לא נמלא ב"כ. וכוונת המחבר תמיד אף למחתה לענין קטורת שדוחה שבת וסומאח: (קטז) סולת מן החטים ס"ס וכו' סולת ואפית אותה מלמד שנקמה סולת. ומנין שאפילו מן החטים (היינו בדיעבד) ת"ל ולקחת מ"מ כ"ל. וכו' (מנחות עו:) וכו' ב"כ: (קטז) כדמפורש במס' מנחות. דף ז"ד: (קטז) שני עשרונים יהיה החלה האחת שיהיו שוות כ"ל. פי' מקודם דרים י"ב חלות שיהיו שוות. פי' שכולם יהיה סולת ואפיו בתנור. ואח"כ דרים שני עשרונים וכו' שיהיו שוות. פי' שאיכות שני עשרונים יהיה מסוג אחד לא אחד דק ביותר והשני חינו כן או בשאר שינוי האיכות. עיין אדרת אליהו להגר"א ז"ל: (קטז) לטיפס. היינו לדפוס (פארמע) שאופין בהם. ועיין שם במנחות בחוס' ד"ה ונדפוס סיה עושה. ודריש זה מלשון ושמת ולא אמר ועשית. והיינו ושמת שיעשה חמין דפוס לזה: (קטז) יכול שש ושש ושש. פי' דהוי דרשינן שתיים מערכות (סל שש) ואח"כ סיפא דקרא שש המערכת. וכו' א' ג' פעמים שש. ועיין ב"כ וכן (מנחות ז"ל). (קטז) ונתת על המערכת לבונה זכה שהיא ברורה כ"ל. ופי' הלבונה נצרך להיות ברורה וזכה: (קטז) הובה ללחם. שהלבונה היא המחרת את הלחם. והוא במקום קומץ כמו גבי שאר מנחות: (קטז) בויכין שיש להן שולים ונתן על גבי השלחן ככדי שלא יבטלו את הלחם כ"ל: (קטז) קומץ לסדר הזה וקומץ לסדר הזה כ"ל. והיינו על גבי שתי המערכות שתי קומצין:

פסיקתא פרשת אמור זמרתא

אשר יוסף בהן. אלו הקנים תמיד שני כהנים נכנסין ובידיהן (קפג) סדרין של לחם הפנים ושנים היו נוטלין ואלו נותנין לקיים תמיד. מאת בני ישראל. מרצין בני ישראל. ברית עולם. ממי שהברית שלו:

פס'. והיתה לאהרן ולבניו. (קפג) לאהרן שלא (נקמצת) במחלוקת ולבניו במחלוקת. במקום קדוש. אבל לישתן ועריכתן אפילו בבית. כי קדש קדשים הוא לו. ללמדך שכל החולקין על דין הכהונה מועל בקדשי קדשים. מאשי ה'. אין להם אלא לאחר מתנות האשים לאחר שנקמרת הלבונה. חק עולם. לבית עולמים:

פס'. ויצא בן אשה ישראלית. זה מעשה היה במדבר סיני שנאמר (במדבר ח) וחנו בני ישראל איש על מחנהו. ולמה נסמכה פרשה זו לענין שלמעלה לומר לך ומה זה שלא חלק אלא על נטיעת אהלו שבא ליטע אהלו במחנה שלא כראוי נרם לעצמו סקילה. החולק על הכהונה לא כל שכן. שהרי אמר הכתוב (קפד) קדש קדשים הוא לו וכו'. ויש אומרים ויקוב את השם ויקלל את משה. שהרי כתוב למעלה איש כי יקלל אלהיו ונשא הטאו. וכתוב ונקב שם ה' מות יומת ומשמע אלהיו דיינו. כענין שנאמר (שמות כג) אלהים לא תקלל זו אזהרה. עונש מניין ונשא הטאו. אבל הואיל וכתוב הוצא את המקלל מכלל זהו מקלל (קפה) זהו נוקב. ויצא. מניין יצא מבית דינו של משה רבינו שבא ליטע אהלו בתוך מחנה דן. אמר לו מה טיבך ליטע אהלך בתוך מחנה דן אמר להן מבית דן אני אמר לו הא כתיב (במדבר ג) איש על דגלו באותות לבית אבותם נכנס לבית דין של משה רבינו מחויב (קפו) ועמד וגדף ללמדך מה גרמה לו גאותו וללמדך שישראל היו כשרין ולא נמצא בהם פסול אלא אחד ונתפרסם סלמד שהרשעים פיהם מכשילים. בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי. שנבעלה למצרי. בתוך בני ישראל. סלמד שנתגייר. וינצו במחנה. סלמד (קפו) שסצותם על עסקי המחנה. בן הישראלית ואיש הישראלי זה שכנגדו:

פס'. ויקב בן האשה הישראלית את השם. זה שם המפורש ששמע מסיני. ויקלל. לא אמר ויברך (מ"א כח) ברך גבות (ליו"ג) ברך אלהים אלא ויקלל. מכאן אמרו חכמים אין הורגין בכנויים אלא עד שישמעו מפי העדים מפורש. ר' יהושע בן קרחה אומר בכל היום יהיו דנים את העדים בכנוי יכה יוסי את יוסי נגמר הדין לא היו הורגין. בכנוי אלא מוציאין את כל האדם לחוץ ומשיירין את הגדול שבעדים אומרים לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין. והכל מפורש במסכת כנהדרין. והשני אומר אף אני כמוהו. ויביאו אותו אל משה ושם אמו. גנאי לו גנאי לאמו גנאי לשבטו גנאי למשפחתו. (קפה) וכנגדו לשבח ואתו אהליאב בן אחיכסך למטה דן. שבח לו שבח לשבטו. שבח למשפחתו שיוצא ממנו:

פס'. ויניחהו במשמר. לא הניחו את המקושש עמו אע"פ ששניהם היו בפרק אחד יודעים היו במקושש שהוא במיתה שנאמר (שמות לא) מחלליה מות יומת אבל לא היו יודעין אי זו מיתה שנאמר כי לא פורש מה יעשה לו. אבל במקלל כתוב לפרוש להם על פי ה' שלא היו יודעין אם חייב מיתה הוא או דינו בידי שמים לכך נאמר לפרוש להם. ראויה היתה פרשה זו להכתב אלא שנתגלגלה על ידי זה. וכן ראויה היתה פרשת נחלות ליכתב אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידיהן. מכאן

באור הרא"ם

(קפג) סדרין של לחם הפנים החדש. ושנים היו נוטלין הישנים משבת שעברה וזהו תמיד וכו'. (קפג) לאהרן שלא במחלוקת וכו' כ"ל. כי כה"ג נוטל חלק בראש ולבניו כהנים הדיוטות במחלוקת לכא"ל חלקו: (קפד) קדש קדשים וכו'. וכמו שדורש למעלה שקאי על החולקין על הכהונה: (קפה) מקלל ודו נוקב. ולא המקלל אלא הדיין: (קפו) ועמד וגידף. עיין בפ' פנחס משפחה ההנוכח. ע"ש ברש"י לפי שהיו העובדי כוכבים מונין חוהם מה אלו מהייהסין על שפיהן סצורין הם שלא שלטו. המנרים בחמותיהן הם בגופן היו נוטלין ק"ו נכחותיהן לפיכך המיל הבג"ה שמו עליהם ה' מלך זה ויו"ד מלך זה (ההנוכח) מעיד אני עליהם שהם בני חצותיהם וכן אמר דוד (האליס קכ"ב) שבעי ים עדות לישראל וכו' ע"ש. והנה המקלל הזה אחרי שהיה ממזר חזי-שם הוי"ה חינו מעיד עליו לפיכך עמד וגידף. והבן: (קפו) שסצותם. פי' מחלוקתם: (קפה) וכנגדו לשבח. ג"כ מאותו שבע דן:

ואמרו

פסיקתא פרשת אמור וזרתא סט

אמרו חכמים מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב:

פס' וידבר ה' אל משה לאמר. דבור זה לשון קשה. הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. מלמד שבית דין סבפנים ובית הסקילה מבחוץ. (קפז) ואמרו רבותינו ד"ל מאי טעמא אי בעית אימא כי היכי דתהוי ליה זכותא ואי בעית אימא כי היכי דלא מתחוז בית דין רוצחין. וחוז' לשלש מחנות. הוה ואי נפיק בית דין חוץ לג' מחנות עבדי להו בית הסקילה חוץ לג' מחנות. וכמכו (קף) כל השומעים. אלו העדים. כל. אלו הדיינים. וכמכו כל השומעים את ידיהם. על. סומכין את ידיהם עליו ואומרים לו דמך בראשך אתה גרמת לכך. ירגמו אותו. (קף) ערום היה נסקל. אותו. (קפג) ולא האשה. כל העדה. במעמד כל העדה וכן נאמר בעכנ (יחזקאל) וכל ישראל עמו כדג ליראם:

פס' ואל בני ישראל תדבר לאמר. יהא מנהג לדורות. איש מה ת"ל איש (קפג) להביא כנענים. שיהו נהרגין על ברכת השם. כי יקלל אלהיו. אפילו בכנויים דברי ר' מאיר וחכמים אומרים על שם המיוחד במיתה ועל שאר הכנויים באזהרה. ונשא חטאו. ולהלן הוא אומר חטאו ישא מה להלן בכרת (קפד) אף כאן בכרת:

פס' ונוקב שם ה' מות יומת. שאם אין אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו. רגום. ירגמו בו כל העדה. (קפה) בעלי דבב לו. כגר באזרח. לרבות גשיות. בנקבו שם. למדנו לנוקב שהוא מקלף. וכן הוא אומר (נמדנר כז) מה אקוב לא קבה אל (קפו) קו"ף ובי"ת עיקר המלה:

פס' ואיש. לרבות את האשה. כי יכה כל נפש אדם. עה שיכה כל נפשו להביא את שהכה ויש לו כדי להמית ובא אחר והמית (קפו) הרי זה חייב:

פס' ומכה נפש בהמה ישלמה. (קפז) הכל לפי מה שהזיק:

פס' ואיש כי יתן מום בעמיתו. כאשר עשה בן יעשה לו. (קפז) להביא צרם אוננו. תלש שערו. רקק והגיע בו הרוק. העביר מליתו ממנו. פרע ראשה של אשה:

פס' שבר תחת שבר. יכול ממש הרי שהיה סומא וסימא איך אני כקיים בו עין תחת עין אין לי אלא ממון שנאמר כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו. נאמר כאן נתינה ונאמר להלן ונתן בפלילים. מה להלן ממון אף כאן ממון. וכן הוא אומר (נמדנר לה) ולא תקחו כפר לנפש רוצח. רוצח לא אכל לאברין אתה לוקח כופר:

פס' ומכה בהמה ישלמה ומכה אדם יומת. ולמה הוא נאמר (ר) אלא להקיש בהמת לאדם ואדם לבהמה (ואדם) [מה אדם] עד שיכוין לו שנאמר (דגריס יט) וארב לו וקם עליו והכהו אף בהמה שיכוין לה. (רל) ומה בהמה עד שיעשה בה חבורה אף אדם עד שיעשה בו חבורה כגון מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם

באור הרא"ם

(קפז) ואמרו רבותינו. (סנהדרין מ"ג:): (קפז) כל השומעים אלו העדים כל אלו הדיינים. הגר"א ז"ל מפרש הא דלריכי השומעים והדיינים סמיכה כמו גבי קרבן דנטי סמיכה כדי שישא עונו עליו וכן גבי שער המשלח וסמך להדין את שמי ידיו כו' ונשא השעיר עליו את כל עונותיהם וה"ל העדים והדיינים עשו עבירה בשבילו. העדים שאלו ג"כ (כמו שאמר למעלה שלא הרגו בכנוי) והדיינים ששמעו מהעדים. לכך סומכין עליו שישא הוא את עונותיהם. ונכון מאוד: (קפז) ערום היה נסקל. דכתיב אופו ולא כסופו עי' (סוטה כ"ג:): (קפג) ולא האשה. אופו ולא אופה: (קפג) להביא כנענים וכו'. היינו בסיף כדן בן נח: (קפד) אף כאן בכרת. והיינו על הכנויים שאומר לעיל באזהרה והיינו כרת: (קפה) בעלי דבב לו. פי' כל הפדה יהיו לו שונאים. דכתיב רגום אופו כל הפדה ואי אפשר לכל הפדה שירגמו איש א': (קפו) ק' וב' עיקר המלה. שפרשו ק"ג: (קפו) הרי זה חייב. היינו האחרון עיין (סנהדרין ע"ח). והוא כר"י בן בחירא: (קפז) הכל לפי מה שהזיק. וזה פי' נפש תחת נפש לפי שוויה ישלם: (קפז) להביא צרם אוננו וכו'. דורש מן כאשר עשה כל מה שעשה לחבירו חייב לשלם ולא מוס דווקא: (ר) אלא להקיש וכו'. כל המאמר משוכם בכלן ועיין (כתובות ל"ה): חגל דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד בין מהכוין לחייו מהכוין לפוטרו ממון חלל לחייו ממון חף מכה אדם לא מחלוק כו' לחייבו ממון חלל לפוטרו ממון: וע"ש בפירש"י דגבי בהמה לעולם חייב לאמרין (ג"ק כ"ז) פלע תחת פלע לחייב על השוגג כמזיד כו'. וכל"ל הכל: (רל) ומה בהמה עד שיעשה חבורה. היינו שזיקה כי אין צושה

פסיקתא פרשת אמור זוטרותא

חבורה. ומה מכה בהמה בחייה ולא במותה אף מכה אדם בחייו. זהו שאמרו רבותינו ו"ל חומר במקלל מבמכה שהמקלל לאחר מיתה חייב והמכה לאחר מיתה פטור: **פס'** משפט אחד יהיה לכם. למדנו דיני ממונות שהם בחקירה ובדרישה כדיני נפשות. מה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. אני ה'. המתועד בסוד בית דין שלכם וכן הוא אומר (תהלים פג) אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט. (נג) ג' שמות בפסוק זה [א] מכאן לשלשה שיושבין בדין שכינה שרויה ביניהן:

פס'. וידבר משה אל בני ישראל. הזהירם על הרבר כדי לקדש את השם. ויוציאו את המקלל. שבית הכקילה היה חוץ לבית דין. וירגמו אותו אבן. מכאן שאם מת באבן אחת יצא. ד"א אבן לשון רבים כגון (נרמשי' לג) ויהי לי שור וחמור וגו'. ד"א אבן מכאן אמרו אבן היתה שם משוי שני אנשים נוסלה ונותנה על לבו וכו' הלכתא ובני ישראל עשו. לסמיכה ולדחיה ולתליה ולבל תלין נבלתו על העין. כאשר צוה ה' את משה. (נג) אוי להם לרשעים שמאבדין את העולם על דבר קל ועליהם אמר שלמה בחכמתו (קבלת'ס) וחוטא אחד יאבד טובה הרבה. אבל הצדיקים אשריהן שקונין להם חיי העולם הבא ועליהם הכתוב אומר טובה חכמה מכלי קרב. כאשר צוה ה' את משה. לא שינו מציוויי של משה רבינו דבר:

פרשת בהר סיני

כמוי טובה חכמה מכלי קרב וחוטא אחד יאבד טובה הרבה: (קבלת'ס)

ראה שלמה בן דוד בחכמתו שהחכמה טובה לו לאדם לפיכך לא שאל מלפני בוראו אלא החכמה שנאמר (מ"א ג) ויאמר אלהים שאל מה אתן לך. וכתיב (סס) ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע (ה) כי מי יוכל לשפוט את עמך (הרב) [הכבוד] הזה. וזהו הכבוד (ג) לפי שלכות בני האדם אינן שוין מי יוכל לעשות דבר ויאמרו הכל זה טוב הוא (וגו'). וכתיב (סס) הנה עשיתי כדברך והנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד וגו'. ולא יפה אמר טובה חכמה מכלי קרב שהרי כל המלחמות שעשו ישראל למעת בואם אל ארץ כנען לא יכלו לכבוש כל העולם תחת ידם כאשר נכבש תחת שלמה בחכמתו. וכן הוא אומר (סס ה) כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה. וחוטא אחד יאבד טובה הרבה שנאמר (סס י"א) ויתאנק ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' וגו'. ויאמר ה' אל שלמה יען אשר היתה זאת עמך ולא שמרת בריתי וחקותי וגו'. בוא וראה שרצה הקב"ה ונתן להם ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים אמר הקב"ה זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי ואני נתתיה לכם מורשה שנאמר כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה. וחוטא אחד יאבד טובה הרבה והן לא עשו כן אלא חטאו ולא שבתו שמיטות ויובלות וגרמו להם גלות שנאמר כל (ג) ימי השמה תשבות. יאבד טובה הרבה כמה טובות אבדו ישראל עד שיערה עליהם רוח ממרום עד ישוב עד יבונן עד [א] ח"ה ספסע כששט הוא כי ג' שמות יש בפסוק אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט. וע' ברכות ו' ונאמרו ס"ג מ"ו.

ב א ו ר ה ר א "ם

שייך בזהמה: (נג) ג' שמות יש בפסוק זה. לא יכולתי לכוון כי בקרא יש רק שני שמות חני ס' אלהיכם ו"ע. וכדי החכם חיים נחמן ס' תירץ כי כוונתו כי חני ג"כ שם הוא עיין (סוכה מ"ה). חני והו הושיעה נא וע"ש ברש"י בארוכה. והרמב"ם בפ' המשניות שרמז לשם חני מקרא ראו עתה כי חני חני הוא שזה הפסוק בא בשמירת ישראל וישועה. וכן נראה מהמחבר שכתב חני ה' המחוועד בסוד צ"ד שלגס והוא נכון מאד: (נג) אוי להם לרשעים וכו'. בילקוט מסיים בעוה"ז. בעונות היו נמסרין למיתה חבל לעוה"ב בלע המוח לנח דכתיב ואחס הדעקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. וברוך ה' שעזרני לפרש המרשה הארוכה הזאת. כן יזכני לגמור ח"ה כתי טוב:

(ה) כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה כל"ל וע"ז קאי דברי המחבר וזהו הכבוד וכו': (ג) לפי שלכות בני האדם וכו'. הכוונה כי גם המושכלות הראשונות חנים שוים בכל אדם: (ג) כל

פסיקתא פרשת בהר זוטרותא ע

ישים את ירושלים תהלה בארץ. ויאמר ה' אל משה. ומה ענין שמיטה לענין הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולם מסיני :

פס' דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם. לדורות. כי תבואו אל הארץ. (ד) אל הארץ המיוחדת. אשר אני נותן לכם. (ה) ולא עמון ומואב. ושבתה הארץ שבת לה. להודיע כי לה' הארץ. ברא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי. נתן הארץ לחרוש ולזרע שש שנים ולשבות שביעית :

פס' שש שנים. אין מונין לשמטין וליובלות אלא לאחר י"ד שנה לאחר שכבשו וחלקו. ונטל כל אחד ואחד חלקו. שנאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרכך עד שיהא (ו) כל אחד ואחד מכיר את כרמו נמצא אתה אומר כיון שעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה ובערלה ובחדש הניע ט"ז בניסן נתחייבו בעומר לסוף ג' יום נתחייבו בשתי הלחם. לי"ד שנה נתחייבו במעשרות התחילו מונין לשמטה לעשרים ואחת שנה עשו שמטה (ז) לס"ד עשו יובל. ואספת את תבואתה. מהו את תבואתה אם תבואת השדה היה צריך לומר את תבואתם אלא לכך נאמר את תבואתה של שנה ששית שנכנסת לשביעית (ח) שאם הביא התבואה מלפני ראש השנה אתה כונסה בשביעית :

פס' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ. מהו שבת שבתון שתי שבתות להביא את שנחנטו פירותיהן בשביעית ולא נגמרו עד שנה שניה או שלישית שאתה נוהג בהן דין שביעית (ט) והן חייבין בפירות בשביעית שנאמר שנת שבתון יהיה לארץ מכאן אמרו במסכת שביעית בנות שוח שביעית שלהן שניה לשלש שנים. פירוש בנות שוח תאני חיותי ואין יפות כשאר כל התאנים. והא אם נחנטו בשביעית אין פירות להאכל עד שנה שניה לשמטה הבאה שהן עושות שלש השנים שביעית וראשונה ושניה. ולכל האילנות היא שנה שניה וחייבין פירותיהן במעשר ופטורין מן הביעור. ואלו בנות שוח נוהג בהן בשנה שניה דין שביעית פטורין הן מן המעשר וחייבין בביעור שנאמר שנת שבתון יהיה לארץ. וכן אמר רבי יהודה בפרסיות שביעית שלהם מוצאי שביעית שהן עושין לשתי שנים. שבת לה. להודיע חומר השביעית שהרי שבת בראשית נאמרה בה שבת לה' ושביעית נאמרה בה שבת לה'. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך כגון ההרישה והעדור והניכוש והכיסוח והבקוע ואין מאבקין ואין מפרקין ואין מובלין ואין מקרפמין ואין מזרדין ואין מפסלין באילן כל מלאכות שצורך השדה והכרם אסור. (י) ושאר מלאכות של (בית דין) מותרין :

פס' את ספיח קצירך לא תקצור. מלשון (ישעיה יד) ונספחו על בית יעקב אלו שעלו מאליהן. לא תקצור. והא כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכילה. אלא לא לקצור כדרך הקוצרים. ואת ענבי נזירך לא תבצור. מן השמור בארץ אבל אתה בוצר מן המופקר. לא תבצור כדרך הבוצרים. מכאן אמרו תאנים של שביעית אין

באור הרא"ם

ימי השמטה וכו'. כי ע' שמיטות קלקלו וכנגדן גלות בבל ע' שנה : (ד) אל הארץ המיוחדת. עיין ס"ז הגי' כי תבואו אל הארץ יכול משבחו לעבר הירדן (שזה נקרא החלה ביאה) ט"ל אל הארץ. המיוחדת והייט ח"י : (ה) ולא עמון ומואב. שזה לא נתן להם הש"ס כדכתיב (דברים ב') אל חגור בס מלחמה : (ו) כאו"א מביר את כרמו. וזהו שדך לא תזרע שיהיה ניכר שיהיה שדך : (ז) לס"ד שנים עשו יובל. והיינו חחר י"ד שנים שכבשו וחלקו. ובגירסא דהכא הוא ג"כ בח"כ. חולס הגאון ז"ל באדרת אליהו הביא הגי' לכ"א עשו שמטה ולס"ג עשו יובל. ומפרש דהיינו בסוף ס"ג התחילה שנת היובל. והא דאמרין לס"ג עשו שמטה היינו כוף שנת השמטה משום דשמטה משמט בסוסו ויובל בהתחלתו עכ"ל : (ח) שאם הביאה התבואה שליש מלפני ר"ה חתה כונסה בשביעית כל"ז וכ"ס בח"כ ופי' שנה בשלה שליש בשלה לפני ר"ה נחשבה התבואה משנה העברה : (ט) והם חייבין ביעור כפירות שביעית כל"ז דבהר חנטה חזקין וחניטתן היתה בשביעית : (י) ושאר מלאכות של בית דין מותרים. חמוה וחולי. ז"ל של בית הכדדין מותרים והיינו למקן בית הכדדין בשביעית. וכמו שאומר כל שאינו צורך השדה והכרם מותרין שנלך דווקא שניהם ביחד לאסור : לנודדים

פסיקתא פרשת בהר זמרתא

קוצים אותם במקץ אבל קוצהו בחורבה: ואין דורכין אותן בנת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין זתים בבד אבל כותש כל שהוא ומכנים (יא) לבודדיה. שנת שבתון יהיה לארץ. (יב) להביא פירות שביעית שהן אכורין עד חמשה עשר בשבט שהוא ראש השנה לאילן בדברי בית הלל:

פס'. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. מן השבות בארץ אתה אוכל ולא מן השמור. לכם. ולא לאחרים. לאכלה. ולא לסחורה. לאכלה. (יג) ולא להביא ממנה מנחות ונסכין. לך ולעבדך ולאמתך. אפי' עשירים אוכלין פירותם כפיתחין. אם כן למה נאמר: ואכלו אביוני עמך. מלמד (יד) שאין העשירים אוכלין אחר הביעור אבל העניים אוכלין אפילו לאחר הביעור. ולשכירך ולתושבך. אלו שכירים ותושבים מן הכנענים. הנרים עמך. (טו) לרבות את האכסנים:

פס'. ולבהמתך. הראוי לאדם לאדם. לבהמה לבהמה. ולחיה אשר בארצך. ומה אם חיה שאינה ברשותך אוכלת. שהיא ברשותך לא כל שכן. אלא למה נאמר: ולחיה. שלא תכניס תבואה מן הספיחים ותהא בהמתך אוכלת והולכת לעולם (טז) שלא יהו מעוניין אלא פירות הראוין לאדם. אבל מאכל בהמה (תאמר כן) וכן מותרין לאצרים. ולהאכילם לבהמתך כל השנה כולה ת"ל ולבהמתך ולחיה. כל זמן שהחיה אוכלת מן השדה הבהמה אוכלת מן השדה כלה לחיה מן השדה כיון שירד השלג. כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית. הפירות הנותרות מעונות ביעור אשר בארצך. מה שבארצך אתה אוכל (יז) ולא שתוציא חוץ לארץ. תהיה כל תבואתה לאכול. להביא הדלקת הנר. תבואתה. ולא שחת. מלמד שאינו אוכל אלא עד שיהו תבואתה. לאכול. (יח) ולא לעשות ממנה זילוף ומלונמא (יט) ומשרה וכביסה:

פס'. וספרת לך. (כ) בבית דין הדבר תלוי. שבע שבתות שנים (כא) יכול השבתות של שבע שנים יספור. ת"ל שבע שנים. שבע פעמים. אלו שבעה שמיטין. מלמד שצריך לומר יש לנו היום שבע שנים שהוא שבוע אחד. וכן כל שבע שבתות השנים. והיו לך ימי. אלו השנים. (כב) וכן הוא אומר (בראשית ה) ויהיו [כל] ימי אדם אשר חי (כג) מלמד שסופר שני היובל:

פס'. והעברת שופר. שמא תאמר שיעביר השופר בידו (כד) ת"ל תרועה שיתקע בשופר תרועה (שמא תאמר שיעביר השופר) תרועה יבבא. בחדש השביעי בעשור לחדש. למדנו מזה שתרועה שיתקע בשופר. התרועה הנאמרה בחדש השביעי באחד לחדש שהיא בשופר מגזירה שוה כתיב הכא בחדש השביעי ולהלן בחדש השביעי למדנו לכל תרועה של חדש השביעי לא יהו אלא בשופר. והעברת. זו תקיעה לפניך. תעבירו. זו תקיעה לאחריה למדנו שכל מקום שנאמר תרועה יש תקיעה לפניך ולאחריה. ומנין שלשון והעברת ותעבירו הם לשון הכרזה שנאמר

באור הרא"ם

(יא) לבודדיה. בית הכד קטן כמו עריבה: (יב) להביא פירות שביעית וכו'. אבל להאילן בעצמו מותר לעשות עבודה משילחה שביעית וזה שנת שבתון יהיה לארץ דווקא. עיין בת"כ: (יג) ולא להביא ממנה מנחות ונסכין. שמצינו משל לשהקד. אבל העומר ושתי הלחם מביא משל שביעית עיין (מנחות פ"ד). ובחוס' שם ד"ה רהמנא וכן (בכורות י"ג): ע"ש: (יד) שאין העשירים אוכלים וכו'. והוא בדברי ר' יהודה. עיין בת"כ: (טו) לרבות את האכסנים. היינו חיל המלך המוטל על העיר לפרנסה: (טז) שלא יהיו מעוניין. הסר בכאן וכנ"ל שלא תאמר שלא יהיו מעוניין ביעור חלא פירות הראוין לאדם אבל מאכל בהמה מותר לאכסר וכו' כנ"ל: (יז) ולא שתוציא לח"ל. היינו חס' יש לך עבדים בח"ל לא תוציא פירות שמה להאכילם: (יח) ולא לעשות ממנה זילוף וכי' כי אכור להפסיד פירות שביעית: (יט) ומשרה וכביסה. כן הוא ג"כ בת"כ. ועיין (סוכה מ'). דר' יוסי פליג ע"ז ע"ש: (כ) בב"ד הדבר תלוי. היינו הסופרים הם ב"ד הגדול שנירשאים בהם יספרו בכל שנה ושנה. ולא כל יחיד ויחיד: (כא) יכול השבתות וכו'. סי' מדכתיב שבע שבתות שנים שה"ל שקאי על כל שבת ושנה. שיספור עכ' שנים (כמו שהן) ליובל: (כב) ויהיו כל ימי האדם אשר חי וכו'. הרי ימיכם שנים: (כג) מלמד שסופר שני היובל. וקאי על הקדא חשע וארבעים שנה. וזה שאומר שסופר שני היובל: (כד) ת"ל תרועה שיתקע בשופר תרועה יבבא כנ"ל ומה שנכתב מיומר ע"כ הסגרתו צמוכנר:

פסיקתא פרשת בהר - זמרתא עא

(שמות לו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה. וזו היתה הכרזה. כי התקיעה נמשכת בקולה כקול ההכרזה. ביום. ולא בלילה. הכפורים. שהוא דוחה את השבת (כד) שנא' בעשור לחדש ואפילו בשבת:

פס'. וקדשתם את שנת החמשים. זה יובל (כז) מה ת"ל שנה הואיל ואמר שנת החמשים אלא מלמד שמתקדשת והולכת מתחלת השנה מאחד בתשרי מכאן א"ר יוחנן בן ברוקה מראש השנה עד יום הכפורים היו עבדים יושבין וממתינין מתי יגיע יום הכפורים. תקעו בית דין בשופר מיד נפטרין לבתיהן. וקראתם דרור. דרור לשון חירות שרשותו בכל מקום שירצה ומוביל כחורה בכל הדירות. בארץ. בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג גם בחוצה לארץ. לכל יושביה. בזמן שיושביה עליה למדנו שכיון שנלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות. (כו) יובל היא. מכל מקום אע"פ שלא תקעו. אע"פ שלא שלחו עבדים. (כז) פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה וחכמים אומרים שלשתן מעכבות בו תקיעת שופר ושלוש עבדים והשמטת קרקעות. לפי שמקרא נדרש לפניו לפני פניו ולאחריו. פירוש לפניו דכתיב וקראתם דרור בארץ יובל היא. לפני פניו למעלה מזה הפסוק כתוב והעברת שופר תרועה. ולאחריו כתוב לא תזרעו ולא תקצרו. מכלל שלשתן מעכבות. ושבתם איש אל אחוזתו. זה שנרצע לפני היובל שהיובל מוציאו. איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו. למה שהחזקה משפחתו (כח) הוא שב לשררה שהיה בה:

פס'. יובל היא. על שם השופר שיוביל הקול. נקרא יובל. וחשבון אותיות יובל עולין מ"ט*) שנת החמשים שנה (כט) לא שתהא נמשכת והולכת עד יום הכפורים הבא אלא מראש השנה ועד ראש השנה. לא תזרעו ולא תקצרו את פסחיה ולא תבצרו את נזיריה. כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל:

פס'. כי יובל היא קדש תהיה לכם. מה קדש חופש את דמיו אף שביעית חופשת את דמיה. כיצד לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית בבשר דגים נתפשו דגים בדגים שמן יצאו דגים ונתפש השמן האחרון אחרון נתפש בשביעית והפירות עצמן אסורות. תהיה לכם. להימנות [א] ממנה. מן השדה תאכלו את תבואתה. כל זמן שאתה מוציא בשדה אתה אוכל ממנה שאצרת בבית מן השביעית. כלה מן השדה אין אתה אוכל ממנה שהכנסת בבית. מכאן אמר רבי אלעזר הכובש שלשה כבשים בחבית אחת כנון כרוב וקשואין גדולים וקשואין קטנים (ל) אע"פ שכלה מן השדה (אין) אחד מהן אוכל והולך עד שיכלה מין האחרון שבחבית אבל הלכה כרבן גמליאל שאמר שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית:

פס'. בשנת היובל הזאת. זאת מוציאה עבדים (לא) ואין שביעית מוציאה הנרצעים שנאמר בשנת היובל הזאת. תשובו איש אל אחוזתו. לרבות את המוכר שדהו ועמד בנו ונאלה (לב) שתחזור לאביו ביובל:

(*) סי' עט הכלל. [א] אולי צ"ל ליהנות וע' כ"ק ק"א.

באור הרא"ם

(כד) שנא' בעשור לחדש ואפילו בשבת. עיין רש"י בחומש שנאמר ביום"כ איני יודע ששאר בעשור לחודש אלא שדוחה את השבת: (כז) מה ת"ל שנה וכו'. בכלל השלשון משום ועיין בח"כ וכל"ל וקדשתם את שנת החמשים שנה מה ה"ל לפי שנאמר בעשור לחודש וגו' שיכול אין שנה מתקדשת אלא ביו"ד לחודש וכשהוא אומר וקדשתם את שנת החמשים שנה מלמד שהיא מתקדשת במחלה. וע"ז קאי מכאן אמר ר"י בן ברוקה מ"ה עד יום הכפורים היו עבדים יושבין וכו': (כו) יובל היא מ"מ. היא מעוטא הוא: (כז) פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה ורבנן. ע"ז בח"כ ועיין (כ"ה ע') הובא דברי רבנן: (כח) הוא שב לשררה שהיה בה. עיין בח"כ וכן (מכות י"ג). שזה דברי ר"מ ור"י פליגי ע"ז וכן הוא שם פלוגתאם גבי דוחה השב במיתה כה"ג מן הגולה. ועיין לקמן בפ' מסעי דברי המחבר: (כט) לא שתהא נמשכת וכו'. עיין בח"כ שיכול בכניסתה הה' מקדשת מ"ה וביציאתה הה' מושכת והולכת עד יו"כ שכן מוסיפין מחול על הקודש (ומה גם בכניסתה עבדים יוצאים רק ביו"כ) ח"ל יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם (ולכס מעוטא הוא) אין קדושתם רק עד ר"ה. ועי' באדרת אליהו: (ל) אע"פ שכלה מן השדה מין ח' מהם וכו' כל"ל. ועי' בח"כ פלוגתא דר"א ור"י ור"ג בזה: (לא) ואין שביעית מוציאה הנרצעים. דה"ל ללמוד מק"ו עיין ח"כ: (לב) שתחזור לאביו ביובל. דה"ל דאלל בנו נקראת אחוזתו אחרי שהוא יורש

פסיקתא פרשת בהר וזוהר

פס' . וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך . למדה תורה דרך ארץ שלא תהא מוכר אלא לעמיתך ולא תהיה קונה אלא מיד עמיתך . מפני שהכנענים אנשים הם ומתעללים עלילות ברשע . (לג) אל תונו איש את אחיו (מכאן אמרו אין אונאה לקרקעות . שנאמר) מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד . מכאן אמרו אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות והעבדים והשטרות . קרקעות שנאמר מיד עמיתך הנקנה מיד ליד . עבדים שהרי הוקשו לקרקעות . שנאמר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה . השטרות דכתיב ממכר דבר שנופו ממכר יצאו שטרות שאין גופן ממכר אלא הראיות לפיכך המוכר שטרותיו (לד) לבשם יש למו אונאה שהרי גופן ממכר לכסות על פי צלוחיותיו . אל תונו איש את אחיו . באונאת ממון הכתוב מדבר . וכמה היא אונאה ארבעה כסף מארבעה ועשרים כסף לסלע שתות למקח . עד אימתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו . אחד הלוקח ואחד המוכר יש להם אונאה . כשם שאונאה להדיוט (לס) כך אונאה לתגר . איש את אחיו . מכל מקום בין אשה בין איש :

פס' . במספר שנים אחר היוכל תקנה מאת עמיתך . מלמד שאין לו רשות לנאול פחות משתי שנים אחר היוכל . במספר שני תבואות ימכר לך (לו) לא שנת שדפון ולא שנת ירקון ולא שביעית עולה לו מן המנין לפי שאין ראויות לתבואה :

פס' . לפי רוב השנים וגו' . מלמד שבין כמוך ליוכל בין מופלג הוא מן היוכל הוא גואל אלא הכל לפי חשבון השנים . כי מספר תבואות הוא מוכר לך . (לו) להודיע מה גרם :

פס' . (לח) ולא תונו איש את עמיתו . כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מה היו מעשיך הראשונים . אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מה היו מעשה אבותיך . היו חלאים באין עליו יסורין באין עליו לא יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו של איוב (יוז ד) הלא יראתך כסלתך וגו' זכר נא מי הוא נקי אבר וגו' ר' יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח ויאמר לו בכמה חפץ זה ואינו רוצה ליקח . ויראת מאלהיך וגו' אני ה' אלהיכם . להודיעך כח אונאת דברים . מכאן אמרו גדול אונאת דברים מאונאת ממון יש בו בחזירה ואונאת דברים אינן בחזירה :

פס' . ושמרתם את חקותי ואת משפטי תשמרו . ליתן שמירה על החקים ושמירה על המשפטים . (לט) וישבתם על הארץ (עליה) לבטח . ולא מופחדים :

פס' . ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע . שיהא אדם אוכל קימעה ושובע . וישבתם לבטח עליה . ולא מופחדים . עליה ולא גולים :

פס' . וכי תאמרו מה נאכל . (מ) עתידים אתם לומר מה נאכל אם אין לנו זורעין מה לנו אוספין שנאמר הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו :

פס' (מא) וצויתני את ברכתילכם בשנה (השביעית) [הששית] לשביעי' וליוכל ולמוצאי יובל :

פס' . וזרעתם את השנה השמינית . זו שמינית של אחר השמיטה וכשהוא אומר שנה . (מב) זו תשיעית של אחר היובל . ואכלתם מן התבואה ישן . זו שנה

באור הרא"ם

את לביו : (לג) אל תונו איש את אחיו או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד מכאן אמרו אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות וכו' כ"ל . ומה שכתבתי מיוחד ע"כ הסגרי במוסגר : (לד) לבשם . היינו לזר בהם בשמים שגופו של יידי קנה לו : (לה) כך אונאה לתגר . עיין (כ"מ נ"א) בהגר ספסר קאי שקונה ומוכר המיד שאין אללו אונאה וע"כ כי ר"י פליג וסובר שאין אונאה לתגר : (לו) לא שנת שדפון . דכתיב במספר שני תבואות שנים שיש בהם תבואה : (לז) להודיע מה גרם . פי' כי כל המכירה רק במספר שני תבואות . ולשון להודיע מה גרם תמלא הכנה בדברי המחזר ולפעמים קשה לפרשו : (לח) ולא תונו וכו' אם היה בעל תשובה וכו' . פי' כי זה הקרא ולא חנו קאי על אונאת דברים כי אונאת ממון כתיב לעיל אל חנו איש את אחיו . עיין כ"כ : (לט) וישבתם על הארץ ולא גולים לבטח ולא מופחדים כ"ל וכ"כ צ"ל ומלך עליה פ"ס מפסוק שלחמיו לכאן : (מ) עתידים אתם לומר . עיין כ"כ מכאן סמכו חכמים שיהיו הספחים חסורים בשביעית מד"ה ע"כ : (מא) וצויתני את ברכתילכם בשנה הששית לשביעית ויובל ולמוצאי יובל כסיפא דקרא ועשה התבואה לשלש השנים : (מב) זו תשיעית של אחר היובל

פסיקתא פרשת בהר זמרתא עב

תשיעית של אחר שמינית. עד בוא תבואתה תאכלו ישן. שתי פעמים ישן זה ישן נושן בן ג' שנים:

פס' . והארץ לא תמכר לצמיתות. לחלוטין. כי לי הארץ. ואל תרע עיניך בה. כי גרים ותושבים אתם. אל תעשו עצמכם עיקר. וכן הוא אומר (דה"א כט) כי גרים אנחנו [לפניך] ותושבים ככל אבותינו. וכן דוד אומר (תהלים לט) כי גר אנכי עמך תושב ככל וגו'. כל זמן שאתם בה שכינתי בתוכה נסתלקתם מתוכה שכינתי מסתלקת: **פס'** . ובכל ארץ אחוזתכם. לרבות (מג) בתים ועבד עברי. וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. (מד) זהו שאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה על שום שנשא ונטל בפירות שביעית מוכר מטלטלין. לא הרגיש מכר מאחוזתו אלו שדותיו. מכאן למדנו שאין אדם רשאי למכור את שדהו אלא אם כן העני. מאחוזתו. (מה) ולא כל אחוזתו. ובא גואלו הקרוב אליו. מלמד שהקרוב קודם. וגאל את ממכר אחיו. (מו) לרבות את הנותן מתנה:

פס' . ואיש כי לא יהיה לו גואל. וכי יש אדם בישראל שאין לו גואל. (מז) אלא אין לו קרוב (כשהוא) גואל. והשיגה ידו. יד עצמו. ומצא כדי גאולתו. שלא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברע ויגאל ביפה ולא ילוח ויגאל. כדי גאולתו. ולא יגאל לחציים:

פס' . וחשב את שני ממכרו. מנין אתה למד מכרה לראשון במנה (מח) ומכר הראשון לשני במאתים (לשני במנה) מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון ת"ל לאיש אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה (מט) מנין שאין מחשב אלא עם האחרון כלומר לאיש שהוא בתוכה (נ) (דכתיב) ושב לאחוזתו לא דברתי במוכר. למוכר אלא על אחוזה:

פס' . ואם לא מצאה ידו די השיב לו. אינו גואל לחציים. (נא) והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל א"ר שמעון מה טעם לפי שבהדיוט אם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת היא השדה לבעליה ובהקדש אם הגיע יובל ולא נגאלה חלוטה היא

באור הרא"ם

היובל. היינו שנת השמיטה ואל"כ ואל"כ חזרנו בחשיעית של אחר היובל. וזמן האסיף הוא בסוכות של אחר חשיעית תאכלו הכל מן שנה ששית וזה שמסיים בסופו שתי פעמים ישן זה ישן נושן בן ג' שנים: (מג) לרבות בתים וע"ע. והיינו שיהיו נגאלין בקרובים עיין (קדושין כ"א:) בלחוכה: (מד) זהו שאמרו וחוטא וכו'. ע"כ סמך פרשה זו למעלה: (מה) ולא כל אחוזתו. מאחוזתו מיעוסה הוא למדס חורה ד"ל שלא ימכור בתמלה כל שדהו אלא מקצתו: (מו) לרבות את הנותן מתנה. א"ח ממכר אחיו א"ח רבויא הוא והיינו שנפדה בקרובים והיינו שנלךך לשום דמי שויה של השדה כמו שהיה שוה למכירה ולפי השנים שהיה ביד המקבל מהנה יגרע לו מן הדמים עד יובל: (מז) אלא אין לו קרוב שיכול לגאל כ"ל. והיינו שאין לו קרוב עשיר: (מח) ומכר הראשון לשני במאתים מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון וכו' כ"ל והשאר נמחק: (מט) מנין שאינו מחשב אלא עם האחרון. ה"ל לאיש כלומר לאיש שהוא בתוכה דהיינו האחרון כ"ל ובכאן חסר: (נ) דכתיב ושב לאחוזתו לא דברתי וכו' כל המאמר מבוסס ועיין בה"כ. וכ"ל מכרה לו במנה והשכיתם וכו' היא יפה מאתים מנין שאינו מחשב אלא מנה ח"ל א"ח העודף העודף שנידון (פי') מה שלקח בשבילה ולא מה ששם עכשיו) ובערכין ל' מוסיף עוד מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה מנין שאינו מחשב אלא מנה ח"ל והשיב העודף. העודף הנשאר בקרקע (פי') מתחלה מדייק מלח העודף דמשמע העודף הידוע. דהיינו במה שלקח. והשפא מדייק מהעודף בלא חיבת א"ח דמשמע מהעודף מה ששם מהיום עד היובל) כן הוא בה"כ ולפי מה שפירש ב"א דברי הח"כ. וע"ז מסיים ושב. לאחוזתו יכול אף מוכר ראשון יגאל משני (היינו כסדר הזה) (היינו שיהיה תמיד ידו על העליונה) ע"ז מסיים ח"ל ושב לאחוזתו בבעל אחוזה הכחוב מדבר ולא במוכר למוכר כ"ל עיין הסוף בה"כ. ובכאן משוכם ונלקה בחסר ויחיר: (נא) והיה ממכרו וכו' בכאן חסר וכ"ל והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל לא בהקדש עד שנת היובל. אלא מוכר ברחוק וגואל בקרוב ברע וגואל ביפה ולזה וגואל לחלואין ופ"י קא"י חמר ר"ש מה טעם. פי' דתמיד מלאנו שיפה כח הקדש מכה הדיוט ובכאן הורע כח הקדש בזה. ע"ז מתקן לפי שבהדיוט אם הגיע וכו' פי' אחרי כי בהדיוט אם הגיע יובל חוזרת השדה לבעלים אף אם לא פדה אותה ע"כ מהמריקן על הבעלים קודם הפדיה שאינו יכול לגאל עד שיהיה כל הבעלים הללו שלא ימכור ברחוק וכו'. משא"כ גבי הקדש. אם הגיע יובל ולא פדה אזי השדה חלוטה לאקדש ע"כ מקילין נגד זה לבעלים שיכול לפדות אף בלא חנאים הללו. וכו' בה"כ:

פסיקתא פרשת בהר זמרתא

השנה להקדש. עד שנת היובל. (נב) שלא יכניס בה כלום. (נג) ויצא ביובל. אף מן ההקדש. (נד) ושב לאחוזתו. לרבות את האשה :

פס'. ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון לא שהקיפוה מכאן ולהבא אלו הן בית חומה שלשה חצרות וכו' (נה) במסכת ערכין. אמר רבי ישמעאל למה מנו חכמים את אלו. בסוף מסכת ערכין. והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו. ולא שנה למנין עולם :

פס'. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה. לראשון ולא לשני (נו) שאם מכרה לראשון ועמד ומכרה לשני (יעמד) ואינו יודע אם שנה לראשון ואם שנה לאחרון לכך נאמר עד מלאת לו שנה (נז) תמימה שלש מאות נששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה דברי רבי. וחכמים אומרים שנים עשר חדש ואם נתעברה שנה (נח) נתעברה לו. (נט) הבית (ולא) הראוין לדירה יצאו שדות שאינן בני דירה. אשר בעיר אשר לו חומה. פרט לבית הבנוי לחומה דברי רבי יהודה ר' שמעון אומר כותל החיצון היא חומתו ר' אלעזר ברבי יוסי אומר (ס) אשר לו חומה. הא לא חומה כתיב כלומר אע"פ שאין עכשיו והיה לו קודם לכאן. לצמיתות. לחלוטין. דומה לו (איכה ג) צמתו בבור חיי כלומר גמרו חיותי וכן (תהלים קיט) צמתתני קנאתי כלומר נמרתני ואין בי עוד כח כך לצמיתות לגמרי. לקונה אותו לדורותיו. לו ולדורותיו :

פס'. ובתי החצרים. אלו הכפרים. אשר אין להם חומה. ולא שור אגר פירש שאם היו הבתים של חצרים נתפסים זה בזה בעיגול כל הכפר וכל הגנות של בתים. להם. כעין חומה ומגדלין כשאינן מוקפין. חשובין. דבעינן חומה ולא שור אגר. סביב. פרט לטבריא שימה חומה לה שאם יש להם שלש שורות מוקפות חומה ובצד אחרים או מצולה או אגם אין זה מוקף חומה סביב. על שדה הארץ. מה שדה הארץ (כא) יצא ביובל בגרעון כסף אף זה כן ת"ל גאולה תהיה לו סיד. וביובל יצא אלו שלשה כחות יפות יוצא בגרעון כסף וביובל ומותר לגאול פחות משתי שנים :

פס'. ואשר יגאל מן הלויים ואפילו לוי מן לוי. מן הלויים. לא כל הלויים (סב) כמו לנתין ולמסור. ויצא ממכר בית. (סד) ולא עבדים ולא מטלטלין. ועיר אחוזתו ביובל. ולא לוי שירש אבי אמו ישראלית. כי בתי ערי הלויים. עד שיהא לוי. היא אחוזתם בתוך בני ישראל. להגיד מה גרם. ד"א כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם (סה) שלא לשנות. מכאן אמרו אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ולא מגרש עיר

באור הרא"ם

(נב) שלא יכניס בה כלום. פי' בהחלת היובל חייב חז"ל שהיה לבעלים לא כמו גבי שמעיה שמעמט בסופה : (נג) ויצא ביובל אף מן ההקדש. פי' שיוצא ביובל מן ההקדש לכהנים שזכאחו משמר כדן שדה חרמים. וכ"כ בהדיא אולם הגר"א ז"ל באדלת אליהו הגיה ויצא ביובל אף מן הגאול ופי' אף אם גאלה אחד מן הקרובים כשהגיע יובל יוצא לבעלים ונכנסו יומד נכונה שבה מדויק סוף הפסוק ושב לאחוזתו שקאי על הבעלים : (נד) ושב לאחוזתו לרבות את האשה. שאם מכרה שדה אחוזתה חוזרת לה ביובל שדינה כדן האיש לענין זה : (נה) במס' ערכין דף ל"ב ע"א כנ"ל : (נו) שאם מכרה לראשון ועמד ומכרה לשני. ואינו יודע אם שנה לראשון או שנה לאחרון (פי' דלא ידוע לנו כוונת הקרא שג"ה אם לחשוב לראשון או לאחרון) כשהוא אומר עד מלאת לו שנה הוי שנה לראשון ולא לאחרון כנ"ל וכ"כ בח"כ : (נז) תמימה שם"ה ימים : מלת תמימה דריש : (נח) נתעברה לו. היינו למכר ולא נחלק הבית חומה לקונה עד שיעבור שנה ועיבורו : (נט) הבית הראויה לדירה יצא שדה כנ"ל והוא כדברי ר' יהודה : (ס) אשר לו חומה. (ערכין ל"ב). ועיין מה שכתב ע"ז הרצ בגל מעמט סי' : (סא) יוצא ביובל ובגרעון כסף כנ"ל. ופי' כי יש לו שלש מעלות כשהוא אחוזת שיוצא ביובל ובגרעון כסף ויש להם ג"כ מעלה של בתי ערי חומה שגפדה לפני ב' שנים עיין ח"כ גס (ערכין ל"ג). ע"ש : (סב) ולא גאולת שנים. שאינם כמו בתי ערי חומה שנחלק אחר ב' שנים. אבל הלויים גואלים לעולם : (סג) כמו לנתין ולמסור. היינו אם בן לוי הוא נתין או ממזר אין דינו כדן הלויים : (סד) ולא עבדים ומטלטלין. כי בזה אין דינם כמו לוי רק בקרקעות גאולת עולם ללויים : (סה) שלא לשנות. היינו שדה מגרש ומגרש שדה כמו

פסיקתא פרשת בהר זוטרותא עג

לא עיר מגרש. א"ר אלעזר במה דברים אמורים בערי הלויים אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש למה שלא להחריב את ערי ישראל :
פס'. ושדה מגרש עריהם (סו) לא ימכר ממכר עולם :

פס'. וכי ימוך אחיך. א"ר יוסי ברכי חגיגא בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר מטלטלין לא הרגיש לסוף מוכר שדותיו שנאמר ומכר מאחוזתו. לא באת לידו בסוף שהוא נוטל ברבית. לא באת לידו סופו מוכר את עצמו שנאמר כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך עד שהוא נמכר לעקר משפחת גר וכו' הלכתא במסכת ערכין. וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך. אל תניחהו שיפול למה זה דומה למשוי על גבי חמור עוזרהו במקומו אחד תופש בו והוא מעמידו. (סז) נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו. נאמר והחזקת בו. גר. זה גר צדק. ותושב. זה אוכל נבלות. וחי עמך. חייך קודמין לחייו :

פס'. אל תקח מאתו נשך. ממנו אין אתה לוקח אבל אתה נעשה לו ערב. ובלבד שיעמידנו אצל הכנעני. נשך ותרבית איזהו נשך ואיזה הוא רבית. נשך. המלוה סלע בחמשה דינרין וסאתים חטין בשלש מפני שהוא נושך. תרבית. המרבה בפירות כיצד לקח ממנו חטין מדינר אחד לכור וכך השער עמדו חטים בשלשים דינר אמר לו תן לי חטאי שאני מוכרן ולוקח לי בהן יין. אמר לו הרי חטריך עלי עשויות בשלשים דינר והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו ואם יש לו חייב ליתן שאין זה רבית אלא סחורה היא אבל אם אין לו שכר המתנה היא ואסור. וחי אחיך עמך. דרש בן פטורי שנים שהיו מהלכים בדרך או במדבר ואין ביד האחד אלא כוס מים אם שותהו לבדו מגיע לישוב והוא חי ואם שותין אותו שניהן מתים. מוטב שישתו שניהן וימותו שנאמר וחי אחיך עמך. אבל רבי עקיבא דרש וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך :

פס'. את כספך לא תתן לו בנשך. תנן התם בבבא מציעא. ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב (סח) והעדים (והכתוב) אומר אף הסופר. עוברים על כל תתן לו ועל כל תקח מאתו ועל לא תהיה לו כנשה ועל לא תשימון עליו נשך ועל ולפני עור לא תתן מכשול. (סח) את כספך לא תתן לו בנשך בלוח הכתוב מדבר שלא יתן לו כספו בשביל רבית ובשביל מרבית הפירות לא יתן לו פירותיו. (ט) תאנא ר' ישמעאל בן אלעזר אומר מלוי רביות יותר ממה שסרויחין הם מפסידין ולא עוד אלא ששמיטין משה רבינו חכם ותורתו אמת ואומרים אלו היה משה יודע ריוח בדבר לא היה כותבו. אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחבירו מנה ויודע בו שאין לו שאסור לעבור לפניו כדי שלא לביישו ת"ל לא תהיה לו כנשה. בוא וראה עד כמה אבק רבית שאע"פ שאמר הדר בחצר חבירו שלא ברשות אין צריך להעלות לו שכר ואם הלוחו צריך להעלות לו שכר. אמר ר' שמעון בן יוחאי מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום ת"ל נשך כל דבר אשר ישך אפילו דבור אסור. רבית קצוצה יוצאה בדיינין אבק רבית אינו יוצא בדיינין. (עא) תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל שיש לו מעות ומלוה אותם בלא רבית עליו הכתוב אומר (מהלל סו) כספו לא נתן בנשך. הא למדת כל מלוה ברבית (עב) הללו מתמוטטין ועולין והללו שוב אין עולין. והלכתא מעות של יתומים אסור להלוותן ברבית אבל קרוב לשכר ורחוק להפסד מותר. וכן אמר רב יוסף בר חמא אמר רב

באור הרא"ם

ממס' : (סו) לא ימכר ממכר עולם. חסר הדגש. ועיין במ"כ וברש"י בחומש. שאם הקדים בן לוי שדה ומכרה גזר חנה יוצאה לכהנים. ביוזל כמו גבי ישראל חבל בן לוי גואל לעולם : (סז) נפל לארץ אין מעמידין אותו לכך נאמר והחזקת בו כ"ל : (סח) והעדים וחכ"א אף הסופר כ"ל : (סח) את כספך וכו'. (ב"מ ס' וס"א.) : (ט) תני ר' ישמעאל בן אלעזר וכו'. (ב"מ ע"ה) ופס' הגי' ר' שמעון : (עא) תניא רשב"א אומר וכו'. (ב"מ ע"א.) : (עב) הללו מתמוטטין ועולין. חסר כאן וס"ש ב"מ דקא מקמי והא חזין דלא תוזפי ברבית וקא מתמוטטין ומשני הללו מתמוטטין ועולין והללו כיון שנתמוטטו (פסיקתא) ירד

פסיקתא פרשת בהר זוהרתא

ששת בב"מ והלכתא מרבין על השכר ואין מרבין על הסכר (עג) בשכר אגר נמר לי : פס' . אני ה' אלהיכם . מכאן אמרו (עד) כל המקבל עליו עול רבית מקבל עליו עול מלכות שמים וכל הפורק מעליו עול רבית פורק ממנו עול מלכות שמים . אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי . על תנאי כן הוצאתי אתכם כדי שתקבלו עליכם כל המצות . למדנו שכל הכופר בעול רבית כופר ביציאת מצרים . לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים . מכאן אמרו כל היושב בארץ ישראל מקבל עליו עול מלכות שמים : פס' . וכי ימוך אחיך . אינו נמכר אלא א"כ העני . (עפ) ונמכר לך . (הא) לך (והא) נמכר בתחלה ולא לעובדי כוכבים וכה"א (דגריס פו) כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה . ד"א וכי ימוך אחיך . (עו) אע"פ שנתמכר תנהוג בו מנהג אחוה . עמך . שלא תתגאה עליו . ונמכר לך . עונותיו גורמין לו לימכר ואע"כ לא תעבוד בו עבודת עבד שלא ימול לפניך כלים למרחץ . ד"א לא תעבוד בו עבודת עבד . בו אין אתה עובד עבודת עבד (עו) אבל בבן חורין אתה עובד עבודת עבד . מכאן אמרו כל עבודה שהעבד עובד תלמיד עושה לרבו חוץ מהנעלת סנדל ורחיצת פניו ידיו ורגליו . ודברים הללו במקום שאין מכירין התלמיד שהוא בן חורין . אבל במקום שהתלמיד ידוע לרבים והכל יודעין מחמת כבוד רבו הוא עושה מותר . ולכן אמרו לא ירחץ תלמיד עם רבו במרחץ אלא כצריך לו : פס' . כשכיר כתושב . מה שכיר ביומו תתן שכרו (עח) אף זה ביומו תתן שכרו . מה תושב בטוב לו לא תוננו אף זה בטוב לו לא תוננו . יהיה עמך . עמך במאכל עמך במשתה עמך בכסות נקיה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על כרים והוא ישן על התבן . עד שנת היובל יעבוד עמך . (עט) שלא [א] תמסור אומנתו לאחר . מכאן אמר רבי אסור לאדם לירד לאומנת חבירו :

פס' . ויצא מעמך . שלא תהא אתה בכרך והוא בכפר . הוא בכרך ואתה בכפר . הוא ובניו עמו . מה הוא רבו חייב במזונותיו (פ) אף אשתו ובניו רבו חייב במזונותיהם . ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב . (פא) זה שנמכר שנה או שתיים לפני היובל שהיובל מוציאו . (פב) ישוב . לרבות את האשה :

פס' . כי עבדי הם . שמרי קודם עליהן ראשון ואין רשות לשום אדם עליהן לשעבדם . אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים . על מנת כן ועל תנאי שלא ימכרו ממכרת

[א] הפסוק הפסוק מן שלא תמסור אומנתו לאחר הוא כמו שארז"ל מסר סינתה לשמעיה (פירושין ס"ה) ושור . ופי' שלא ימסר לאחר להשגיח על אומנתו אבל עמך לבד יעבוד . והאחר הוא היורד לתוך אומנת חבירו להשתכר במשכר ידיו בעבד וזה אסור . וזה הוא ג"כ הכונה בת"כ בלן לרבים וכו' שלא יעשה כי רבים משגיחים על אומנתו שיפסד בלי מנות . ויש להאריך עוד בזה .

ב אור הר א"ם

מז חינוס עולים וכו"ל הכא : (עג) בשכר אגר נמר . עיין כ"ז (ב"מ ס"ה) : (עד) כל המקבל עליו עול רבית . היינו שלא להלוות בריבית : (עפ) ונמכר לך לך . הוא נמכר במחלס כנ"ל ועיין ח"כ : (עו) אע"פ שנתמכר . פי' שהעני : (עו) אבל בבן חורין וכו' . היינו שנמכר לך למלכה יכול לכהן לשכרו לכל מלכה שתרצה : (עח) אף זה ביומו תתן שכרו . קשה גבי עבד האקנה מאי שייך גביה ביומו תתן שכרו הרי בעת שנמכר כבר קיבל דמיו . ועפרש"י על החורס שפי' עבודה קרקע ומלחכה אומנת כשאר שכירים התנהג בו . והכוונה שאף שנמכר לו לעבד . אבל מלחכת עבודה קרקע ושאר אומנות אינו נכרך לעשות לו . ואם עושה אלו מלחכות חייב ליתן לו שכרו ע"ז . וע"ז קאי ביומו תתן שכרו . ועיין בק"א שהביא בשם רבינו הלל שקאי על שעת שלוחו דכתיב הענק תעניק לו . מה שכיר ביומו תתן שכרו אף זה ביום השילוח הענק תעניק לו : (עט) שלא תמסור אומנתו לאחר . פי' שאם היה האדון בלן או ספר לרבים לא תמסור אומנתו לו שיכול לומר לך לך נמכרתי ולא לאחרים (הגר"א ב"א ח"א) ועיין בת"כ . והנה הק"א מביא פי' מרביתו הלל . שפי' לא תמסור אומנתו לאחרים שאם היה מלומד באיזה אומנות כל חכמיהו שילמד אומנתו לאחרים והק"א דחה דבריו אבל לי נראה דבריו נכונים ופי' המחבר הזה ג"כ כך והראיה שפייס ע"ז מכאן אמר רבי אסור לירד לאומנת חבירו : (פ) אף אשתו ובניו . היינו שהיה לו חשה וזנים מכבר . או שנשא חשה מדעת רבו : (פא) זה שנמכר שנה וכו' . עיין בת"כ ארז"ל במי הוא מדבר (היינו קרא דהכא) אם בנרצע הרי אמור ואם במוכר עצמו הרי אמור . הא' אינו מדבר אלא במכרוהו ב"ד שנה או שנהיים לפני היובל שהיובל מוציאו . וכן הכוונה הכא אלא שחשך : (פב) ישוב לרבות את האשה : בת"כ ליתא . כי מכרוהו ב"ד לא שייך באשה כי אינה נמכרת בגניבתה . ולפי גירסא דהכא נ"ל - כשמכרה אביה בעודה קטנה . ובהגיע יובל חלל מרשוח האדון . ובאדרת אליהו גורם ישוב לרבות הדומה והוא לענין שאינו שב לאותו

פסיקתא פרשת בהר זוטרותא עד

עבד. ד"א לא ימכרו ממכרת עבד. שלא יעמידנו על אבן הלכה כמשפט העבדים שנלקחין מן האומות :

פס'. לא תרדה בו בפרך. שלא תאמר לו החם לי חמים הזה ואין אתה צריך. ויראת מאלהיך. דברים שבלב הם שאם תאמר לו עדור לי תחת הגפן עד שאבא ואין אתה צריך. לכך נאמר ויראת מאלהיך :

פס'. ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. (פג) מניד לך הכתוב שתזכה ויעבדוך עבדים ושפחות. מאת הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו. להביא ישראל שבא על שפחתו וילדה ממנו בן שאתה מותר להשתעבד בו. עבד ואמה. (פד) מה אמה אין לה קידושים (פה) אף עבד אין לו קידושים :

פס'. וגם מבני התושבים הגרים עמכם. אלו בניהם ובנותיהם. הם עצמם מניין ת"ל מהם תקנו. וממשפחתם אשר עמכם. להביא אחד מן האומות שבא על הכנענית וילדה ממנו בן שמותר. אתה לקנותו עבד שהוא ממשפחת האומות שהמשפחה אחר הזכר. אשר הולידו בארצכם. (פו) להביא אחד מן הכנענים שבא על אחת מכל האומות וילדה ממנו בן שאתה מותר לקנותו בעבד. שהרי האשה ילדה אותו והיא משאר האומות. שלא נאמר אלא שבע אומות בלבד. אבל שאר האומות הותרו. והיו לכם לאחוזת. מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה (פי) אף עבדים נקנים בכסף ובשטר ובחזקה :

פס'. והתנחלתם אותם. אותם אתם מנחילין לבניכם ואין אתם מנחילין בנותיכם לבניכם. מכאן אמרו אין אדם מוריש זכות בתו לבנו. לבניכם אחריכם. שכנו של אדם אחרינו בחזקת בנו. לרשת אחוזה. מה אחוזה אין לה אונאה אף עבדים אין להם אונאה. (פז) והיא עצמו מניין ת"ל או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות. לעולם בהם תעבודו. אין לך בהם אלא העבודה בלבד. ובאחיכם בני ישראל איש. להביא את האשה. לא תרדה בו בפרך. בו אין אתה רודה (פח) אבל אתה רודה בבן חורין כענין של מעלה :

פס'. וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לזה שיעשיר ותשיג ידו דבוקו עמך. ומך אחיך עמך. מי גרם לזה שיעני דבוקו לכנעני. ונמכר לגר תושב. [גר] זה גר צדק. תושב. זה גר אוכל נבלות. או לעקר משפחת גר. להביא את הנמכר לעבודה זרה עצמה :

פס'. אחרי נמכר גאולה תהיה. שאם בא ואמר לך הריני נמכר לא תזקק לו. אלא אחרי נמכר שלא יהו כל אדם אומר כן. גאולה תהיה לו. מיד אל תניחיהו שימסא. אחד מאחיו יגאלנו. מלמד שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו :

פס'. או דודו או בן דודו. זה אחי אביו או בן דודו זה בן אחי אביו. או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו. מלמד שהקרוב קודם. או השינה ידו ונגאל. יד עצמו. ומה ת"ל יגאלנו יגאלנו ג' פעמים (פט) לרבות הגאולות שיהו כסדר זה :

פס'. (י) וחשב עם קונהו ודקדק עמו. עמו הוא מחשב (יא) ואינו מחשב עם (הראשון). משנת המכרו לו. עד שנת היובל. ואינו יוצא בשש. (יב) והיה כסף ממכרו. בכסף הוא נגאל ואינו נגאל בתבואה וכלים :

באור הבא"ם

לחוטו שררה. ולא ידעתי כוונתו כי גבי רוצה כתיב קרא אחריני בפרשת מסעי ושם אל משפחתו וז"ע :

(פג) מניד לך הכתוב שתזכה וכו'. בת"כ הני' שמה חלמך הוהיל ואסרת לנו כל חלה צמה נשחמם ח"ל ועבדך וחממך אשר יהיו לך מאת הגוים וגו' וכן כוונה דהכא : (פד) מה אמה אין לה קדושים. דכתיב האשה וילדיה שהיה לאדוניה ואינה זריכה גט מהעבד כשיוצא לחירות : (פה) אף עבד אין לו קדושים. היינו עבד כנעני : (פו) להביא א' מן הכנענים וכו'. שאתה מותר לקנותו וכו'. כגו' דהכא הוא ג"כ בת"כ חולס (יבמות ע"ח) (סוטה ג') (קדושין ס"ז) הגירסא חסור אחס לקנותו וז"ע : (פז) אף עבדים. היינו עבד כנעני : (פז) והיא עצמה מניין. היינו קרקעות : (פח) אבל אתה רודה בבן חורין. היינו שכיר מותר לעבדו בכל עבודה עבד : (פט) לרבות כל הגאולות כז"ל והיינו קרוב קרוב קודם : (י) וחשב עם קונהו ודקדק עמו כז"ל שיעשה עמו חשבון נדק : (יא) ואינו מחשב עם. היורשים : כי במיתת האדון כגוי יוצא לחירות : (יב) והיה כסף ממכרו. בכסף הוא נגאל ואינו נגאל בתבואה וכלים. כגו' דהכא כ"ה ג"כ בת"כ. וכ"ה דהכא ג"כ. ועיין (קדושין ח'). דורש מקרא דהכא מכסף מקנתו בכסף

פסיקתא פרשת בהר זוהרתא

פס' . אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאולתו . מלמד שהוא יוצא בגרעון כסף . ומנין שאינו מחשב אלא מנה ת"ל מכסף מקנתו שמכר לו במאתים ואינו יפת אלא מנה אינו מחשב עמו אלא מנה שנאמר כפי שניו ישיב את גאולתו : **פס'** . ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היובל וגו' . שעבד עמו כפי שניו כפי שהוא שוה שאם נפל מדמיו אינו נותן לו לכנעני אלא כפי שניו :

פס' : כשכיר שנה בשנה . נאמר כאן בנמכר לעובד כוכבים שכיר ונאמר בנמכר לישראל שכיר מה שכיר האמור לעובד כוכבים כשהוא נגאל ידו על העליונה לענין כפי שניו (ג) ולענין לפיהן ישיב את גאולתו מכסף מקנתו כדמפורש למעלה . לא ירדנו בפרך לענין . לענין אין אתה מצוה אלא [א] לענין :

פס' . ואם לא יגאל באלה . בקרובים לשחרור שאם גאלוהו קרובים משחררין אותו ובשאר כל אדם לשעבוד (ד) רבי עקיבא אומר חילוק הדברים במסכת קדושין מפורש (ה) אין זה מדבר בעובד גילולים שישנו תחת ידיך . אם כן החמירה תורה על גזילו של עובד גילולים ק"ו על גזילו של ישראל . ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו . מלמד שבעובד גילולים שישנו תחת ידיך הכתוב מדבר :

פס' . כי לי בני ישראל וגו' . על תנאי כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים שלא תשתעבדו . אני ה' אלהיכם . מלמד שהכל משתעבד בהן למטה מעלין עליו כאלו הוא משתעבד בהן למעלה :

פס' . לא תעשו לכם אלילים . זה אחד מעשרה שמות שנתגנית בהן עבודת כוכבים . ופסל ומצבה לא תקימו לכם . זה המרקולים שעל גבי הדרכים והחמנים שבראשי הגנות . ואבן משכית . זו רצפת אבנים . לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה . אבל אתה משתחוה על האבנים של בית המקדש . כי אני ה' אלהיכם :

פס' . את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו . למה נסמכו שני הפסוקין לענין של מעלה שלא יאמר זה הואיל ונמכר לעובד כוכבים ורבו מחללי שבתות אף הוא כן . לכך נאמר אלו שני הפסוקין . כלומר אע"פ שנמכר לעובד כוכבים לא תעשו לכם אלילים . את שבתותי תשמרו אני ה' . הזהירך הקב"ה על כל התורה שלא תחללה ושלא תשנה מכל המצות וגם יש לדמותה דוגמה שעל בני הגלות נאמרה פרשה זו . וכי תשיג יד גר ותושב עמך . אלו ערי יהודה וירושלים שנאמר (איכה א) היו צריה לראש . ומך אחיך עמו . מה גרם לאחיכם להשתעבד על שנתחברו עמו אע"פ אחרי נמכר גאולה תהיה לו . שנאמר (ירמיה לא) כי פדה ה' את יעקב וגאלו . או דודו או בן דודו (ס"ט) דודי לי ואני לו . או בן דודו זה מלך המשיח שנאמר בו (תהלים כ) אני היום ילדתיך . או השיגה ידו (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך . ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היובל . (ישעיה כו) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול . כי לי בני ישראל עבדים . לא בני ישראל עבדים לאומות העולם . (ישעיה נו) כי לא לעולם אריב . אני ה' אלהיכם . על כרחכם . וכן הוא אומר (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם וגו' . חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם . לא תעשו לכם אלילים את שבתותי תשמרו אע"פ שגליתם לבין האומות לא תעשו כמעשיהם [א] פי' שלא יכנס לביתו לירע מה הוא עושה וכ"ס כ"ס .

באור הרא"ם

כסף הוא נקנה ואינו נקנה בחבואה וכלים . ועיין בילקוט מביא גי' הח"כ והיה כסף ממכרו כסף הוא נמכר ואינו נמכר בחבואה וכלים . ועיין שם בקדושין שמקשה חילמא לא מקני כלל הא כתיב ישיב גאולתו אפילו שוה כסף . וע"ש שמסיק שקאי על קנין חליפין או על פחות משוה פרוסה . ועכ"פ על גירסא שלנו הדעה ל"ע יש . א' מה שמשי שמביא הקרא מכסף ממכרו ולא מכסף מקנתו כמו שהוא בקדושין . ועוד יותר כסף הוא נגאל ואינו נגאל בחבואה וכלים הא לא יסאר קושיית הגמ' ישיב לרבות אפילו שוה כסף אם לא שנאמר שט"ס נסל כח"כ וכן בדברי המחבר ונ"ל כסף הוא נמכר כמו שהוא בילקוט : (ג) ולענין לפיהן וכו' מכסף מקנתו אף שכיר האמור בישראל כשהוא גואל ידו על העליונה כדמפורש למעלה כנ"ל : (ד) ור"ע אומר חילוק הדברים . במסכת קדושין פ"ו ע"ב ע"ש : (ה) אין זה מדבר וכו' . בכלל חסר ועי' (קדושין פ"ו ס"ז) וכ"ה כח"כ ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו כנעני שחמס ידך הכחוש מדבר . (כי כיון שגלו בעלו היובלות) ח"כ החמירה התורה על גזילו של כנעני וכו' כנ"ל ובכאן חסר :

פסיקתא פרשת בהר זמרתא עה

שנאמר (סוף פ) אל תשמה ישראל אל גיל (בעמים) [כעמים] אע"פ שפנית אליהם אל תעשו כמעשיהם והשבתות תשמורו ובבתי כנסיות ובבתי מדרשות תקבצו. אני ה' נאמן לשלם שכר.

פרשת אם בחקתי תלכו

כמוז טוב ה' לקיוו לנפש תדרשנו: (איכה ג)

אמר ירמיהו הנביא טוב ה' לקיוו שהרי הבטיח הקב"ה את ישראל ואמר להם (דנ"ס ל) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו' והותירך ה' אלהיך וגו'. לנפש תדרשנו. וכן הוא אומר (ישע"ה ס) אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו שהרי כתב משה בתורה אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ונתתי גשמים לכם. לכך נאמר טוב הארץ תאכלו.

אם בחקתי תלכו. (ה) מלמד שהקב"ה מתאוה שיהו ישראל עמלים בתורה ובמצות וכן הוא אומר (תהלים פא) לו עמי שומע לי. ואומר (ישע"ה מח) לו הקשבת

למצותי ויהי כנהר שלוםך וגו'. ויהי כחול זרעך וגו'.

אם בחקתי תלכו. שתהיו עמלין בתורה וכן הוא אומר (משלי ס) לכו לחמו בלחמי.

ואת מצותי תשמרו שתהא ירא תורה על מנת שתשמור המצות.

בעתם. (ז) ברביעיות. ד"א ונתתי גשמיכם בעתם. בלילות. לפי שכל הלילה יורד הגשם

ובבקר הרוח מנשב ומתפזרין העבים והאדם יוצא לפעלו. ונתתי גשמיכם. ולא גשמי

כל הארצות. ומה אני מקיים (בראשית כו) והתברכו בזרעך כל גווי הארץ שבזכות

ישראל השמים נותנין מלם והארץ נותנה יבולה שנאמר (תהלים פה) גם ה' יתן הטוב.

וכשהן חוטאין השמים נעצרין. ד"א ונתתי גשמיכם. בלילי שבתות. ומעשה בימי

שמעון בן שטח ובימי שלמנצו המלכה שהיו גשמים יורדין בלילי שבתות עד שנעשו

חטין ככליות וערשנים כדגרי זהב. וצורו מהם חכמים והניחום לדורות הבאים.

להודיע כמה החטא גורם. ונתנה הארץ יבולה. כדרך שנתנה בברית עולם. ועץ

השדה יתן פריו. כדרך שנתן בתחלת העולם. לקיים מה שנאמר (תהלים קיא) זכר

עשה לנפלאותיו.

פס'. והשיג לכם דיש. שתהו עסוקים בדיש עד שמגיע הבציר. ובציר ישיג את

זרע. שתהו עסוקין בבציר עד שיגיע זמן הזרע. ואכלתם לחמכם לשובע. לא

שיאכל אדם הרבה וישבע אלא יאכל קימנא וישבע מפני שמתברך במיעיו. וישבתם

לבטח בארצכם. שתהו יושבים לבטח (ג) בארץ. ובחוצה לארץ.

פס'. ונתתי שלום בארץ. מלמד שהשלום כנגד הכל. ושכבתם ואין מחריד. אינכם

יראים מכל בריה. והשבת חיה רעה מן הארץ. רבי שמעון אומר משביתן

שלא יזיקו. כלומר בעולם יהו חיות אכל לא יזיקו. וכן הוא אומר (ישע"ה יא) וגר זאב

עם כבש ופרה ודוב תרעינה ושעשע יונק. מלמד שהתינוק מישראל משעשע

באצבעו לתוך גלגל עינו. וחרב לא תעבור בארצכם. אפילו חרב של שלום כגון

פרעה. שעבר בימי יאשיהו.

פס'. ורדפתם את אויביכם ונפלו. (ד) שיהו נופלין איש בחרב רעהו.

פס'. ורדפו מכם חמשה מאה. החלש שבכם. שהרי בגבורים כתיב (דנ"ס לג) איכה

ירדוף אחד אלף ומאה מכם רבבה ירדפו. היה צריך לומר מאה מכם שני

אלפים ירדפו. שהרי לחמשה מאה יבואו חמשים לאלף וחמשים לאלף אלא מה הוא

באור הרא"ם.

(ה) מלמד שהקב"ה מתאוה וכו'. דורש אם בחקותי כמו שהיה כמוז מי יתן אם בחקותי תלכו:

(ז) ברביעיות. היינו בלילי רביעית שאין בני אדם בדרכים עיין (פסחים ק"ב:) לא ינא

יחיד בלילה בליל רביעית ובלילי שבתות: (ג) בארץ ובח"ל. כח"כ הגי' בארצכם לחם יושבים לבטח וחי

לחם יושבים לבטח בח"ל: (ד) שיהיו נופלין איש בחרב רעהו. דורש ונפלו לפניכם למד היינו לפני

פסיקתא פרשת בחקותי זמרתא

ומאת מכם רבבה ירדפו הם הגבורים שהם אחד למאה שהרבבה מאה מאות. ד"א חמשה מאה ומאה רבבה. לפי רוב העם הגבורה. וכן לענין התורה לא דומין המרובין העוסקין בתורה למעוטין. וכן הוא אומר (משלי יד) ברב עם הדרת מלך. ואומר (לוינו לו) הן אל כביר ולא ימאס. ואומר (מחלים נה) כי ברבים היו עמדי. אינו דומה אחד שיושב ועוסק בתורה לשנים שיושבין ועוסקין בתורה:

פס' . ופניתי אליכם (ה) אפנה מכל האומות שאחר שאפנה מן העובדי כוכבים אשוב אליכם לשלם שכרכם הטוב לכך נאמר ופניתי אליכם. ד"א ופניתי אליכם. שלא יחא לי עסק באומה אחרת כי אם בכם. והפרתי אתכם. בפריה ורביה. והקימותי את בריתי אתכם. לא כברית הראשונה אשר הפרתם אותה שנאמר (ירמיה לא) אשר חמה הפרו [את] בריתי. ברית חדשה כי לא תופר. שנאמר (סס) (לכן) הנה ימים באים נאם ה' ובריתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה:

פס' . ואכלתם ישן נושן. (ו) מלמד שכל המתיישן נאה מחברו. וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן ואתם מקפידים היאך תוציאו ישן מפני חדש:

פס' . ונתתי משכני בתוכם. זה בית המקדש. ולא תגעל נפשי אתכם. ומשאני גואל אתכם שוב איני מואס אתכם:

פס' . והתהלכתי בתוכם. לעתיד לבא שנאמר (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה'. והייתי לכם לאלהים. שיהא מוראי עליכם:

פס' . אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי. אני הוא שעשיתי עמכם כל הנסים במצרים. מהיות להם עבדים. (ז) יכול שהיו עבדים לעבדים ת"ל להם עבדים היו למלכים ולא עבדים לעבדים. ואשבור מוטות עלכם. המשיל הכתוב את ישראל לפרה שחורשין בה יותר מדאי ובא בעל הפרה ושיבר את העול וקצץ את הסמלון. כך ישראל שלטון זה בא ומשעבד והולך לו ושלטון זה בא משעבד והולך לו והמענה ארוכה שנאמר (מחלים קכו) על נבי חרשו חורשים. עד שהקב"ה ישקיף משמי קדשו. ואולך אתכם קוממיות. רבי יהודה אומר בקומה זקופה ולא יראים מכל ברית:

פס' . ואם לא תשמעו לי. (ח) למדרש חכמים. ולא תעשו את כל המצות האלה. מה שכתוב בתורה. ואם לא תשמעו לי ולא תעשו. לא למדין ולא עושין:

פס' . ואם בחקותי תמאסו. לסוף שאתם מבזים את החכמים. לבלתי עשות את כל מצותי. (ט) לסוף שהוא מונע את האחרים מלעשות. להפרכם את בריתי. לסוף שהוא כופר בעיקר וכופר במצות שנאמרו בסיני:

פס' . אף אני אעשה זאת. כאף אני בא עליכם. אשר בניתי אני אחרים ואשר נטעתי אני אתוש. מידכם היתה זאת לכם. אין הרעה יוצאה מלפני לעולם שנאמר (ח'כ"ה ג) מפי עליון לא תצא וגו'. והפקדתי עליכם. עד שהראשונה פקודה אצליכם אביא אחרת ואסמכה לה. בהלה. המבהלת את הבריות זה סכת מותן. את השחפת ואת הקדחת. מלמד שהוא נשחף בצונן ונקדח באש. שלא יהא לו מנוח על משכבו. מכלות עינים. שלא יהא סבור בעצמו שיחיה. ומדבות נפש. שאפילו אחרין לא יהיו סבורין עליו שיחיה והם דואבים עליו. וזרעתם לריק וזרעתם ואכלוהו אויביכם. כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שתהא עמל בהן ומנדלן והחטא בא וכלין. וכן הוא אומר (ח'כ"ה ג) אשר טפחתי ורביתי. ד"א וזרעתם לריק וזרעתם שתזרעו ואינה צומחת. ואכלוהו. שאפילו תצמח אויביכם אוכלין אותה:

באור הרא"ם

קודם שחלמו יפלו ח'ס צהרצ רעיו: (ה) אפנה מכל האומות. היינו לשנס להם שכר מועט עבור מע"ט מועטים שעשו: (ו) מלמד שכל המתיישן. כח"כ מסייס עוד ח'ין לי חלל יין שדרכו ככך (שישן טוב מן המדש) מנין לרבות כל המתיישנים ח"ל ישן נושן: (ז) יכול שיהיו עבדים לעבדים. חסר ועיין כח"כ וכל"ל לפי שנאמר ויפקד מבית עבדים יכול שהיו עבדים לעבדים. ת"ל מהיוח להם עבדים עבדים היו למלכים ולא עבדים לעבדים: (ח) למדרש חכמים. היינו הורה שצ"פ שצ"ז שייך לשון שמיטה: (ט) וכוף שהוא מונע את האחרים וכו'. דורש לבלתי עשות שימנע אחרים מלעשות:

פסיקתא פרשת בחקותי זושרתא עו

פס' ונתתי פני בכם. לא זכיתם שאהיה פונה עליכם לטובה. ופניתי אליכם לרעה. משל למלך שאמר לעבדו פונה אני מעסקי ועוסק בך לרעה. ונגפתם לפני אויביכם. שיהא המות הורג אתכם מבפנים והאויב מקיף אתכם מבחוץ. וכן הוא אומר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה. ורדו בכם שונאיהם. כלומר מכם ובכם יהיו שונאיהם שיחפשו מטמונות שלכם. ונסתם. מפני אימה. ואין רודף אתכם. מבלי כח:

פס' ואם עד אלה לא תשמעו לי. רבי אליעזר אומר אין הקב"ה מביא פורענות לישראל עד שהוא מעיד בהם תחלה שנאמר ואם עד אלה. ד"א ואם עד אלה. שלא יאמרו כלל המכות. עוד יש לי אחרות מאלה וכאלה. ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם. אתם עברתם לפני שבע עבירות בואו וקבלו עליכם שבע פורעניות ד"א שבע לשון מרובה. כגון (משל כו) כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו. וכמו (סס כד) כי שבע יפול צדיק וקם. ד"א שבע כחטאתיכם: פירוש שבע עבירות מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים. וכנגד שבעה פעמים הכתובים בפרשה ואם. ואם לא. ואם בחקותי. ואם עד אלה. ואם לא. ואם באלה. ואם בזאת. אם בחקותי. שמכלל לאו אתה שומע. הן:

פס' ונשברתי את גאון עוזכם. זה בית המקדש שנאמר (יחזקאל כד) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם ומחמד עיניכם ומחמד נפשכם. ר' עקיבא אומר אלו הגבורים. ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה. זו קשה מן האחרונה שבאחרונה הוא אומר והיו שמיך וגו'. שיהיו השמים מזיעים כדרך שהנחושת מזיע והארץ לא תהא מזיעה כדרך שהברזל אינו מזיע. והיא משמרת פירותיה. אבל כאן הוא אומר ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה שלא יהיו השמים מזיעין והארץ תהא מזעת כנחושת שהוא מזיע והיא מאבדת פירותיה:

פס' ותם לדיק כחכם. זה יגיעו של אדם שמחסר את הכח שיהיו משיאין כלות קטנות והן מתות וקובר את בתו ומאבד את ממונו. ולא תתן ארצכם את יבולה. מה שאתה מוביל לה שאתה זורעה אינה נותנת. ועץ השדה לא יתן פריו. שלא יהיה העץ חונט את פירותיו ובשעה שהוא מפרה נושרין פירותיו:

פס' ואם תלכו עמי קרי. לשון קשוי. ד"א לשון מקרה כלומר עשיתם דיני עראי בעולם ולא עשיתם אותם קבע. אף אני אעשה אתכם עראי בעולם. ולא תאבו לשמוע לי. מודים לי ואע"פ שאתם מכירים אותי אתם חוטאים לי. ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם. כדרך שנאמר למעלה:

פס' והשלחתי בכם את חית השדה. שאפילו חיה שאין דרכה להזיק תהא מזקת. ושכלה אתכם. אלו הקטנים. והכריתה את בהמתכם. מבחוץ. והמעיטה אתכם. מבפנים. ונשמו דרכיכם. מבלי עובר:

פס' ואם באלה. שינה הכתוב בדבורו אלה לשון קשה. לא תוסרו לי. כענין שנאמר (ירמיה ס) הכיתה אותם ולא חלו כליתם מאנו קחת מוסר. והלכתי אף אני. כענין של מעלה בקרי. אתם עשיתם מצותי עראי אף אני אעשה אתכם. עראי בארץ:

פס' והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית. על שעברתם בריתי הכרתי אתכם. ונאספתם אל עריכם. מפני המצור. ושלחתי דבר בתוכם ונתתם ביד אויב. שיהא המות הורג אתכם מבפנים ושונאים מקיפין מבחוץ. (י) ואם מוציאין את המת לקברו הם ניתנים ביד אויב:

פס' בשברי לכם מטה לחם. להביא כל מסעד לחם כגון הפולין והעדשין וכל מיני קטניות שהם סעד ללחם. ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מבלי עצים.

(י) ואם מוציאין המת לקברו. עיין צד"י צחמס. כי בירושלים חגס מלינים המתים. וזה שממך ושלחתי דבר בתוכם (ונלך להם להוציא המת מן לירושלים לקברו) ועי"ז ונהתם ביד אויב: ומכאן

פסיקתא פרשת בחקותי זמרתא

והשיבו לחמכם במשקל. שתהא הפת פת ניפולין יהו יושבות ומשקלות אותו. ד"א והשיבו לחמכם במשקל. ר' יוסי בן דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר או פרוטה והוא יושב (יא) ומשקלו בדעתו מה אקח שאשבע אם אקח לחם אוכל ואשבע או אקח לי תמרים שמא אוכל ולא אשבע ואעפ"כ ואכלתם ולא תשבעו :

פס'. ואם בזאת שאין אחריה אזהרה אחרת :

פס'. והלכתי עמכם בחמת קרי. כל המאוחזר במכה קשה מחברתה כענין (ירמיה מו) והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב וגו' ואמר רבא כל המאוחזר בפסוק זה קשה מחבירו לכך נאמר כאן בחמת קרי :

פס'. ואכלתם בשר בניכם. כמעשה שנהיה בשומרון על אודות האשה אשר צעקת אל יהורם בן אחאב מלך ישראל לאמר הושיעה אדני המלך. והמעשה שהיה בדואג בן יוסף בבית שני. ובשר בנותיכם תאכלו. (יג) להביא בנים שאכלו את אבותם שנאמר (יחזקאל ה) לכן אבות יאכלו בנים וגו' :

פס'. והשמדתי את במותיכם. אלו בתי עבודת כוכבים. וזכרתי את חמניכם. אלו המנחשים והקוסמים שבישראל. ונתתי את פגריכם על פגרי גלולים. במסכת סנהדרין אמרו פעם אחת מצא אליהו תינוק מוטל באשפה א"ל מאיזו משפחה אתה אמר לו ממשפחת פלונית אמר לו כלום נשתייר ממשפחה הזאת אמר לו לאו אלא הוא אמר לו רצונך שאלמדך דבר אחד שאתה חייבו אמר לו הן. אמר לו אמור בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד מיד צעק ואמר לו הם כי לא להזכיר בשם ה' ומיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה עד שכריסו נבקעת ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. לכך נאמר ונתתי פגריכם על פגרי גלולים. וגעלה נפשי אתכם. זו הגולה ויש אומרים זה סילוק השכינה :

פס'. ונתתי את עריכם חרבה. (יד) לרבות דרכים (ומזוזות). (יד) וזשמותי את מקדשיכם ולא אריה בריח גיחוחכם. אלו הקרבנות :

פס'. והשמדתי אני את הארץ. שלא יהו ישראל גולין הימנה והיא בטובתה. ושממו עליה אויביכם. שלא ימצאו בה קורת ורוח :

פס'. ואתכם אזרה בגוים. לא תהיו רואין זה את זה ומתנחמין זה את זה אלא ואזרם במזרה לכל רוח. ויש אומרים (טו) לטובתן של ישראל גזורו בכל המקומות שאם היו מקובצים היו העובדי כוכבים עולין עליהן למלחמה ולפי שהן משועבדים תחת העובדי כוכבים ומפוזרין אינם כלין. והרקותי אתריכם חרב. שאינה חוזרת במהרה כמים הנשפכין במורד. והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. לפי שכל אדם שחוזר מהרה לביתו כאלו אין ביתו חרב. אלא מפני אורך הגלות נחשבו עריהן חרבה וארצם שממה :

פס'. אז תרצה הארץ את שבתותיה. אמר הקב"ה אני אמרתי שתהיו זורעין שש ושומטין אחת כדי שתדעו שהארץ שלי ואתם לא עשיתם כן אלא עבדתם וגליתם עתה תהא שומטת מאליה כל שמטים שהיא חייבת לי. אז תשבת הארץ. להביא שמטים ויובלות :

פס'. כל ימי השמה תשבות. (טז) כנגד ימים שעברתם על השממות תשבות בשוממותה :

פס'. והגשאים בכם והבאתי מורך בלבכם. זו אימה ופחד דאגה ויראה. ורדף אותם קול עלה נדף. שאפי' העלין נדפין כסבורין שהאויבים באין עליהן כמעשה

באור הרא"ם

(יא) ומשקלו בדעתו. דורש במשקל שמשקל בדעתו איזה דבר יכול לקנות ויהיה שבע : (יג) להביא בנים וכו'. מאלו דרש כי יסר הוא : (יד) לרבות דרכים ומחוזות כנ"ל : (יד) וזשמותי את מקדשיכם. כנ"ל לרבות כפי כנסיות וכו' מדרשות : (טו) לטובתן של ישראל. עיין (פ"ג י') : גבי מעשה דקסיעה דר' אלעזר : (טז) כנגד ימים שעברתם וכו'. כי ע' שנים גלות של ככל כנגד שנות השממה

פסיקתא פרשת בחקותי וזמרתא עז

פס' שהיה (י') בימי רבי יהושע בן יהודה, ונפלו ואין חודף מבלי כח: וכשלו איש באחיו, איש בעונות אחיו, מלמד שכל ישראל ערביין זה לזה, ולא תהיה לכם תקומה, זו שעה שנלכדה ירושלים:

פס' ואבדתם בנזים, אין אבדן אלא גולה, וכן הוא אומר (מל"ב ק"ט) תעיתי כשה אובד בקש עבדך, ואכלה אתכם ארץ אויביכם, בענין שנאמר (ירמיה נ"א) אכלני הממני נבוכדראצר, ואינה אכילה לגמרי אף כאן אינה אכילה לגמרי:

פס' והנשארים בכם ימקו בעונם, אלו רשעי ישראל שמוסיפין עונות בגלות, ואף בעונות אבותם, מלמד שבזמן שאוחזין מעשה אבותיהם בידיתן הן נידונין עליהן:

פס' והתודו את עונם ואת עון אבותם, לעת התשובה הן הדברים, כיון שהם מתודים על עונותיהם אני רחום ומרחם עליהם:

פס' אף אני אלך עמם בקרי, זו מדה טובה לישראל שלא יהו אומרינו גליונו בין האומות נעשה כמעשיהם, אבל איני מניחם אלא מעמיד אני נביאיי עליהן, ומחזירם אותם תחת כנפי השכינה שנאמר (יחזקאל כ') (י"ח) והעולה ועל רוחכם וגו', אף אז יכנע לבבם הערל, לצד התשובה, שכיון שמכניעין את לבם וחוזרין בתשובה מיד אני מרחם עליהם, ואז ירצו את עונם, מרצים הן את עונותיהן:

פס' וזכרתי את בריתי יעקב, כדאי הוא יעקב אבינו שיתלה זכותו להנן עלינו, ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר, ביצחק לא נאמר זכירה לפי שאפרו של יצחק נזכר לפני הקב"ה תדיר ואין צריך לומר בו זכירה שכבר זכור ועומד, ביעקב לא נאמר בו אף לפי שהיתה מטתו שלימה, ולמה פתח ביעקב לפי שהיה לו צער נידול בנים ולפי שישראל נקראו בשם יעקב הנקרא ישראל, ומנין לרבות זכות האמהות שנאמר את את וכן הוא אומר (בראשית מט') שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו וגו', ומנין שהברית ברורה לארץ שנאמר והארץ אזכור:

פס' והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה, בוא וראה כמה קשה אבק של שביעית שהרי אומר ענין פסוק זה למעלה אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה, ועוד חזר ואמר ותרץ את שבתותיה וכל כך למה לפי שהוא כופר במי שאמר והיה העולם שהרי אמר הקב"ה (ויקרא לב') כי לי הארץ זרעו שש והשמיטו שביעית כדי שתדעו שהארץ שלי היא, ועוד שהוא אומר (ס"ט) וכי תאמרו מה נאכל וצוית את ברכתי לכם, יען וביען, מדה כנגד מדה, יען על מה שעשו כל אלה, וביען על אשר עזבו את ברית ה' וגו', במשפטי מאסו, אלו הדינין, ואת חקותי געלה נפשם, אלו המדרשות, בפרשת אם בחקותי, ברכם הקב"ה מאל"ף ועד תי"ו (י"ט) שנאמר אם בחקותי ועד קוממיות, שהם כ"ב אותיות, (כ') והאלות הם ח' מן וי"ו ועד מ"ס, ואם לא תשמעו לי ועד געלה נפשם, ושל משנה התורה הברכות בח' מן והיה עד לעבדם, מן וי"ו עד מ"ס הם ח' אותיות, (כ"א) והאלות הם כ"ב מן וי"ו עד ה"א שנאמר והיה אם לא תשמעו עד, ואין קונה:

פס' ואף גם זאת, עון המדבר, אף לרבות עון בעל פעור, גם לרבות עון האמורי, בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא געלתי לכולתם, וכי מה נשתייר להם וחלא נמאסו ונגעלו וכל המתנות הטובות שנתנו להם ניטלו מהם אילולי ספר תורה נשתייר להם לא היו משונים מהכנענים, אלא לא מאסתי בימי כשדים ולא געלתי

באור הרא"ם

סממיה והיוכלו שכלו ישראל, עיין בא"ח להגר"א ז"ל מאריך בזה החשבון: (י"ז) בימי ר' יהושע בן יהודה, כמ"כ הגי' כ"י בן קרח, פס"ח היינו יושבין בין האילנות, וגשבה הרוח ועמדנו, וזכנו והמרנו חיי לנו שמה ידבקו הפסדים לאחר זמן נפנינו לאחריו ראינו שאין ברירה לחרינו וכו', וזכינו והמרנו שנתקיים לנו הקדש ורדף אחכס קול עלה נדף: (י"ח) והעולה על רוחכם, וסיפא דקרא חס לא ביד חזקה חמלוק עליכם: (י"ט) שנאמר אם בחקותי, מחמיל בא"ף, ומסיים קוממיות בתי"ו: (כ') והאלות הם ח' אותיות, מן ו' ואם לא תשמעו, וסוף והס ירצו את עונם ב"ס: (כ"א) והאלות הם כ"ב, היינו כל האל"ף

פסיקתא פרשת בחקותי וזוהרתא

בימי יונים. לכלותם בימי רומיין. להפר בריתי אתם. במלחמת גוג ומגוג. כי אני ה' אלהיהם. לעתיד לבא שנאמר (דנריס לב) כי חלק ה' עמו וגו' :

פס'. וזכרתי להם ברית ראשונים. מלמד שהברית כרותה לשבטים. אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים. וכן הוא אומר (ימיה כ) הלוך וקראת באוני ירושלים וגו'. להיות לכם לאלהים אני ה'. ברית הוא לישראל שלא יכפרו בשם הנכבד. וכן דוד אומר (תהלים מד) כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך :

פס'. אלה החקים והמשפטים והתורות. חוקים אלו המדרשות. המשפטים. אלו הדינין. והתורות. אלו התורות הנאמרות בתורת כהנים. תורת העולה. תורת החטאת. תורת המנחה. תורת השלמים. תורת האשם. תורת המצורע. תורת הזב. תורת היולדת. תורת לזכר ולנקבה. אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל. זכה משה רבינו להעשות שליח בין בני ישראל לאביהן שבשמים. בהר סיני ביד משה. מלמד שניתנה התורה הלכות ודקדוקין ופירושיין על ידי משה רבינו מסיני :

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל. (כג) בני ישראל מעריכין ולא עובדי כוכבים. כיצד הערך אמר ערכי עלי כערך האמור בתורה או ערך פלוני עלי כערך האמור בתורה שאם אמר דמי עלי שמיין אותו כעבר הנמכר בשוק. חרש שומה וקטן נערך אבל לא מעריך. ר' יהודה אומר בני ישראל נערכין ואין הכנענים נערכין. ואמרת אליהם. לרבות הגרים ואת העבדים. איש. פרט לקטן. כי יפליא. ביודע להפליא. נדר. בערך. הקיש נדרין לערכים. מה נדרין בלא תאחר לשלמו. אף ערכין בלא תאחר לשלמו. בערך. ערך כולו הוא נותן (כג) ואינו נותן ערך אבריו. נפשות. יכול אם העריך דבר שהנשמה תלויה בו כגון שהעריך ראשו או כבדו או אחד מאבריו שהנשמה תלויה בו לא יהא ערך ת"ל נפשות. ד"א נפשות. להוציא את המת. ד"א נפשות (כד) שאם העריך אפילו מאה נפשות צריך ליתן דמי ערכם. (כה) ד"א נפשות להביא את האשה (מעריכין אותה) שהיא בכלל נפש. ד"א נפשות שאינן בכלל דמים כגון מוכה שחין. יכול לא יהיו בכלל ערכים ת"ל נפשות מכל מקום ישנן בכלל הערכה :

פס'. והיה ערכך הזכר. לא טומטום ואנדרוגינוס. מכאן אמרו (כו) במסכת ערכין טומטום ואנדרוגינוס נידרין ונודרין ומעריכין. אבל לא נערכין. מכן עשרים שנה ועד בן ששים שנה. שנת עשרים כשנת ששים (כו) מה שנת ששים כלמטה הימנה אף שנת עשרים כלמטה הימנה. והיה ערך. אין הטומטום בכלל ערכים. אבל ישנו בכלל דמים. חמשים שקל כסף. פתח הכתוב בגדול שבערכים. (כח) חנן התם אין בערכים פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלעים. כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום. פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלעים. ואמרינן בתלמוד מנא לן דכתיב וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ולא יתיר מחמשים דכתיב חמשים שקל כסף :

פס'. ואם נקבה. הרי נקבה ודאית. היא פרט לטומטום ואנדרוגינוס. ואם מכן חמש שנים ועד בן עשרים שנה. נאמר כאן שנה ונאמר בששים שנה. לגזרה שזה מה להלן שנת ששים כלמטה אף בעשרים שנת עשרים עצמה כלמטה. ואע"פ שהוא לקולא :

פס'. ואם מכן חדש. למדנו לערכין שאינו בפחות מכן חדש. מכאן אמרו כל שלא

באור הרא"ם

האל"פ צית"א וי"ו עד ה"א לחשוב למפרע הא"ל : (כג) בני ישראל מעריכין ולא הכנענים מעריכין יכול לא יהו נערכין ח"ל איש לרבות דברי ר"מ כג"ל. ופי' אס הכנעני חמר ערך ישראל עלי לא חל עליו תורת ערכין ואם ישראל חמר ערך פלוני כנעני עלי חל עליו תורת ערכין : (כג) ואינו נותן ערך אבריו. היינו באמר שאין הנשמה תלויה בו : (כד) שאם העריך מאה נפשות. היינו אפי' בדבור אחד וזה נפשות לשון רבים : (כה) ד"א נפשות להביא את האשה שיכולה להעריך כמו איש כג"ל : (כו) במס' ערכין. (דף כ') : (כז) מה שנת ששים כלמטה הימנה. דכתיב נהדיח בקרא ואם מכן ששים ומעלה : (כח) חנן התם

פסיקתא פרשת בחקותי זמרתא עז

שהח שלשים יום באדם הרי זה נפל. תנו רבנן והמערך פחות מכן חדש (כס) נותן ערך דמים :

פס' . ואם מכן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך חמשה עשר שקל ולנקבת ערכך עשרה שקלים. כל זמן שהאיש והאשה בבחרותם ערך האיש קרוב להיות כפול מערך האשה אבל משהזקינו אין ערך האיש כפול לערך האשה ואף לא קרוב שהאשה בזקנותה עבודתה קרובה לאיש :

פס' . ואם מן הוא מערכך והעמידו. מלמד שצריכין העמדה והערכה (ל) פרט למת שאינו עומד. על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן. (לא) המטלטלין בשלשה רבי יהודה אומר ואחד מהן כהן והלכה זו בפרק ראשון בסנהדרין. איש כי יפליא. תינוק ותינוקת שנדרו על עצמן או שהקדישו אם באה התינוקת יום אחד ב"ב שנה והתינוק בא יום אחד ב"ג שנה בודקין אותם אם אומרים יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן נדר והקדשם הקדש. קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדריהן נדר ואין הקדשם הקדש. לאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן נדר והקדשם הקדש. וכן לענין שום עונש אינו קרוי איש עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד ומעת לעת. והוא שהביא שתי שערות (לג) ואם הביא שתי שערות קודם הזמן הזה. ושתי שערות צריכות שיהא נוסות בעיקרן וזו הלכה לענין כל העונשין ולענין גטין ומיאונין ונדרים :

פס' . ואם בהמה אשר יקריב ממנה קרבן לה. (לג) אם אמר רגלה של בהמה זו עולה יכול תהא כולה עולה ת"ל אשר יתן ממנה לה יהיה קדש אין כולה קדש. כיצד יעשה ימכור לחיובי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותה הרגל דברי רבי מאיר ר' יהודה ורבי יוסי ור' שמעון אומר כולה קדש שנאמר כל אשר יתן ממנה לה כלומר אפילו כל שהוא אם הקדיש יהיה קדש לה הכל :

פס' . לא יחליפנו. בשל אחרים. ולא ימיר אותו. בשלו. (לד) היכי דמי אי הקדיש מאחרים ותמורה שלו לא מצי למימר דאין אדם עושה תמורה בדבר שאינו שלו. ואי הקדיש שלו ותמורה של אחרים אין הקדשה תמורה דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל דבר שברשותו אמר אביו לעולם הקדש של אחרים ותמורה שלו (לה) ובאמר אותו אחר כל הרוצה להמירו יבא וימיר. (לו) ומאי משמע דלא יחליפנו בשל אחרים חליפין משמע תצא זו ותכנס זו הינו דקא נפיק של אחרים מן לא יחליפנו דקא נפיק הקדש דאחרים לדידהו. תמורה ממיר לדילית. טוב ברע או רע בטוב. אי זהו טוב. שקדם הקדשו את מומו. ולא שקדם מום קבוע להקדשו. אמר אביו ויכתוב קרא טוב ברע. או רע בטוב אמאי כתיב. הכי קאמר טוב מעיקרו עושה תמורה. רע מעיקרו אין עושה תמורה. וכן אמר טוב קדמאה וטוב בתראה (לי) תרוייהו (מותרין) שכתב קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב קדמאה ובטוב בתראה תרוייהו למאי כתובין חד בטוב דלא ימיר וחד בטוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה. (לח) ואביו אמר משיב ק"ו רע בטוב דקא מפיק רע ומייתי טוב לא ימיר. טוב בטוב דתרוייהו בהדדי ניגהו לא כל שכן. ורבא אמר לך אין עונשין מן הדין. ואביו סבר גלויי מילתא בעלמא הוא. ואם המיר

באור הרא"ם

אין בערכין. (ערכין ז') ואע"פ שהוא לקולא שערנו פחות : (כס) נותן ערך דמיו. היינו כענד האמכר צדוק (ערכין ה'). ואין שם פלוגמא בזה : (ל) פרט למת. בה"כ ממעט ג"כ הנוסס שאינו בכלל העמדה והערכה : (לא) המטלטלין בשלשה. היינו הערכין המטלטלין. (ערכין ט"ו) : (לג) ואם הביא ב' שערות קודם הזמן הזה הוי שומא בעלמא ואינו סימן גדלות כנ"ל : (לג) אם אמר רגלה וכו'. (תמורה י"ח) : (לד) היד אי הקדיש וכו'. עיין כ"ז (תמורה ט') : (לה) ובאמר אותו אחר. היינו מי שהקדיש שלו : (לו) ומאי משמע דלא יחליפנו וכו'. עיין ברכ"י שם בתמורה : (לז) תרוייהו מיוחדין כנ"ל : (לח) ואביו אמר משיב ק"ו וכו'. חסר ככלן דברי רבא. וע"ש בתמורה כי רבא פוטר בין טוב ברע וצין רע בטוב עושה תמורה גם דברי חב"י אינם מכוונים ככלן ע"ש בתמורה וככלן אינו מדוקדק : אלף

פסיקתא . פרשת בחקתי . זוהרתא

ימיר בהמה בבהמה . מכאן שממירין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר ומן הכשבים על העזים ומן העזים על הכשבים . ומן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים ומן תמימים על בעלי מומין ומבעלי מומין על התמימים ובלבד שלא יקדים מום קבוע להקדישו שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו . רבי שמעון אומר אין ממירין (לס) אלא אחד באחד . יהיה קדש . מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחדת . תנן התם הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים לא שאדם רשאי להמיר (מ) אלא שאם המיר (מותר) וסופג את הארבעים וכו' הלכתא במסכת תמורה :

פס' . ואם כל בהמה . יכול בבהמה טמאה הכתוב מדבר כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך הרי בבהמה טמאה אמור הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשים שיפדו . יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' . יצא מום עובר שהוא כשר לקרב למחר . טמאה . (מא) לרבות את המתה יכול אפילו אמר הרי זה הקדש ומתה תפדה ת"ל והעמיה והעריך . את שיש לו העמדה יש לו הערכה . ואת שאין לו עמידה (מב) אין לו עריכה . והעמיד את הבהמה לפני הכהן . הבהמה גפרית ואין העוף והעצים והלבונה וכלי שרת נפדין :

פס' . והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע . אין פודין את הקדשים אכסרה . פירוש דבר שאינו מדוד ולא שקול ויש אומרים בערכך הכהן כן יהיה אחד אומר הרי הוא עלי בעשר סלעים ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים ואחד אומר בארבעים ואחד אומר בחמשים ואח"כ חזר בו . של חמשים ממשכנין מנכסיו עד עשר חזר בו ארבעים ממשכנין מנכסיו עד עשר חזר בו של שלשים ממשכנין מנכסיו עד עשר . חזר בו של עשרים ממשכנין מנכסיו עד עשר . חזר בו של עשר מוכרין אותה בשוה ונפרעין משל עשרים המותר :

פס' . ואם גאול יגאלנה . (מג) לרבות את האשה . ואם גאול יגאלנה . לרבות את היורש . ויסק חמשיתו עליו . (מד) מה מצאנו בגאולות האמורות (למנין) הבעלים מוסיפין חומש אף גאולות האמורות כאן הבעלים מוסיפין חומש ואין כל אדם מוסיף חומש :

פס' . (מה) ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה' . כשהוא אומר יגאל את ביתו הרי ביתו אמור הא מה אני מקיים יקדיש את ביתו מקדיש הוא מנכסיו . יקדיש לה' . (מו) מלמד שסתם הקדשות לבדק הבית . והעריכו הכהן בין טוב ובין רע . אין פודין את ההקדשו אכסרה . כאשר יעריך אותו הכהן בן יקום . הבעלים אומר בעשרים וכל אדם בעשרים . הבעלים קודמין מפני שהן מוסיפין חומש . אמר אחד הרי היא עלי בעשרים ואחד סלע . (מי) הבעלים נותנין עשרים ושש ואין הבעלים מוסיפין חומש על עילוי של זה וכו' הלכתא :

פס' . ואם המקדיש . לרבות את האשה . יגאל את ביתו . לרבות את היורש . ויסק חמשית כסף ערכך עליו וקם לו . מלמד שאם נתן את הכסף הרי הוא שלו (מח) ואם לאו אינו שלו :

באור הרא"ם

(לס) אלא אחד באחד שנא' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחדת כנ"ל : (מ) אלא שאם הימר מומר וסופג את הארבעים כנ"ל : (מא) לרבות את המתה . פי' שהקדים אותה לאחר מיתתה כדי היא קדושה לדמיה והפדה כשאר מעלמלין : (מב) אין לו עריכה . שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אבל גבי קדשי צ"ה סובר ר"ש חס מחו יפדו עיין (ערכין ל"ב) : (מג) לרבות האשה בו' לרבות היורש . פי' שגם אם מוסיפין חומש : (מד) מה מצאנו בגאולות האמורות למטה כנ"ל היינו גבי מקדיש ביתו הבעלים מוסיפין חומש : (מה) ואיש כי יקדיש את ביתו קודש יכול דווקא בבית דירה הכתוב מדבר אבל לא שאר נכסיו כשהוא אומר לקמן ואם המקדיש יגאל את ביתו הרי ביתו אמור הא מה אני מקיים כנ"ל : (מו) מלמד שסתם הקדשות לבדק הבית . פי' מדכתיב קודש לה' הוא הקדש צ"ה שכולו לה' לא כן קדשי מזבח שיש מהם שנאכל לכהנים : (מי) הבעלים נותנים בו' . היינו כ"א שאמר האחר וה' שמוסיף חומש על מה נתן בעצמו עשרים . והיה ביאור הכתוב כאשר יעריך אותו הכהן היינו איש אחד לפני הכהן כן יקום על הבעלים (הגר"א ז"ל בא"ח) ועיין (ערכין כ"ז ע"ב) : (מח) ואם לאו אינו שלו . פי'

פסיקתא פרשת בחקותי : זמרתא עט

פס' . ואם משדה אחוזתו יקדיש איש וגו' בחמשים שקל כסף. הרי היא נזרת מלך אחד המקדיש פסולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיכות סיוכנוי כלומר בין בקרקע עושה הרבה בין בקרקע שאינו עושה אלא מעט נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף ופונדיון לכל שנה שהן מ"ט שקל ומ"ט פונדיון. טוביהו ברבי אלעזר ז"ל אמר קולבון הינו פונדיון דתניא במסכת שקלים וכמה הוא קולבון מעה כסף דברי רבי מאיר וחכמים אומרים חציו קולבון לפרוטרוט בא לפרש לנו דברי רבותינו (מח) שהוא חצי מעה. ומה טיבו של פונדיון הזה קולבון לפרוטרוט שהרי סלע לסלע של הקדש מ"ח פונדיון שהסלע ארבעה דינרין שש מעה כסף דינר. מעה שני פונדיונין : **פס' .** אם משנת היובל יקדיש שדהו. כלומר זה האמור שיהא ארכו חמשים שקלים בזמן שמשנת היובל יקדיש שדהו שאם הקדישו מופלג מן היובל. בערכך יקום. לפי חשבון של זרע חומר שעורים :

פס' . ואם אחר היובל יקדיש שדהו. (מח) שאם הקדישו מופלג מן היובל. שדהו. שאם היו שם נקעים פחות מעשרה טפחים או סלעים נמוכין מעשרה טפחים הרי הן נמדדין עם השדה אבל יותר מכן אין נמדדין עמו (י) (וכו') לענין מקח וממכר. וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים. מלמד שאין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים. ולא גואלין לאחר היובל פחות משתי שנים. ד"א על פי השנים. מלמד (נא) שאין מחשבין חדשים להקדש. (נב) ונגרע מערכך. שאם אכלה ההקדש שנה או שתיים לפני היובל שאתה נותן סלע ופונדיון בכל שנה ושנה :

פס' . ואם גאל יגאל איש. לרבות את האשה. ואם גאל יגאלנו. לרבות את היורש. את השדה. מה ת"ל לפי שנאמר זרע חומר. (נג) בא לרבות בית לתך בית סאת ואפילו בית קב. ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו. (נד) אם נתן את הכסף הרי הוא שלו ואם לאו אינו שלו :

פס' . ואם לא יגאל את השדה. בבעלים הכתוב מדבר. ואם מכר את השדה. הנזכר. לאיש אחר. ולא לבן. פירוש האח נקרא אחר אבל הבן לא נקרא אחר. ומה ראית לרבות את הבן. מרבה אני את הבן שהוא קם תחת אביו. (נה) ליעידה ולעבד עברי והלכתא זו במסכת קדושין ובמסכת ערכין. (נו) וקשיא התם אדרבה מרבה אני את האח שכן הוא קם תחת אביו ליבום. כלום יש יבום אלא במקום שאין בן האיש בן אין יבום (נז) מכלל דבן עדיף. ולא יגאל עוד. (נח) לכמות שהיה אינה נגאלת אבל לוקחה מיד הנזכר שתהא לפניו כשדה מקנה :

באור הרא"ם :

פי' דהקדש נקנה דוקא בכסף ולא בחמשים : (מח) שהוא חצי מעה. היינו פונדיון א' ומשקלה ששה שעורים כסף עיין שקלים פ"א וזרע"ב שם : (מח) שאם הקדישו מופלג מן היובל. פי' נקרא כחצי אחר היובל משמע סמוך ליובל וכשכתב ואם אחר היובל הוי"ו בא לרבות מופלג מן היובל : (נ) וכן לענין מקח וממכר כ"ל. עיין (ב"ב ק"ב) גבי בית כור עפר חצי מוכר לך ג"כ דינא הכי דנקעים י' טפחים נמדדין עמה : (נא) שאין מחשבין חדשים להקדש. עיין בת"כ וכן (ערכין כ"ה) שחם בא לגואלה חמש שנים וחצי לפני היובל אין מחשבין החדשים לחצי שנה אלא משלם עבור ששה שנים שלמים ו' סלעים וגם ו' פונדיות ט"ס ברש"י אבל הקדש מחשב חדשים. דהיינו אם היה עד היובל רק שנה וששה חדשים אינו נחשב כמו ב' שנים שיפדה בשני סלעים ושני פונדיונות אלא דינו כמו פחות משתי שנים שאינו יולא בגרוע ונצרך לו לשלם הכל כל זרע בית חומר בחמשים שקל : (נב) ונגרע מערכך חף מן ההקדש שחם אכלה ההקדש שנה או שתיים לפני היובל או לא אכלה מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה כ"ל וכ"ה בת"כ והכוונה דלא תאמר מה שמגרע לפי ערך. היינו מה שהיה השדה צידו אבל השנים שהיה ציד ההקדש אינו מגרע ובפרט אם הוצירה הנזכר ת"ל ונגרע מערכך חף השנים שהיה ציד ההקדש ינכה סלע ופונדיון לכל שנה : (נג) בא לרבות בית לתך. דורש שדה מ"מ חף שדה קטנה : (נד) אם נתן הכסף. כדלעיל דגבי הקדש דוקא כסף קונה ולא משיכה : (נה) ליעידה ועבד עברי. פי' האמה יכול ליעדה לבנו ואינו צריך כסף קדושין אלא באותו כסף שנתן אינו בשעה שקנאה. ועבד עברי עובד רק את הבן ולא את האב והאח ושאר יורשין : (נו) וקשה אדרבה : זו קושיית הגמ' בערכין שם : (נז) מכלל דבן עדיף. ע"ש בהוס' ד"ה כלום יש יבום : (נח) לכמות שהיתה אינה נגאלת. היינו כמו שדה אחוזה. וזה דריש מלא יגאל עוד שהיה לפניו כשדה אחוזה שאינה יולא צינל אבל יכול ללוקחה מיד הנזכר שהיה כשדה מקנה ותלא צינל

פסיקתא פרשת בחקותי זוהרתא

פס'. והיה השדה בצאתו ביוכל. מלמד שהשדה קרוי לשון זכר. קדש לה' בשדה החרם. מלמד שהכהנים נכנסין לתוכו ונותנין דמיו דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר נכנסין לתוכו אבל לא נותנין דמיו רבי אליעזר אומר לא נכנסין ולא נותנים (נה) והוא נקרא שדה רמושין. לכהן תהיה אחוזתו. מלמד שהשדה שהוא יוצא לכהנים ביוכל. וגאלו. אחד מן הכהנים שלא יאמר הואיל והוא יוצא לכהנים ביוכל הרי הוא שלי ת"ל בשדה החרם לכהן תהיה. אחוזתו של כהן שלו ואין זה שלו אלא יוצא לכל אחיו הכהנים. תהיה. לשון נקבה. ושב אל האחוזה שהשדה נקרא לשון זכר:

פס'. ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו. להוציא את הלוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה שאינה שדה מקנה לפי שהיא שדה אחוזתו דברי ר' מאיר. ר' יהודה ורבי שמעון אומר הלוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו יכול תהא לפניו בשדה מקנה ת"ל ואם משדה מקנתו ולא משדה אחוזתו יצא זה שהוא ראוי להיות שדה אחוזה. ושדה מקנה אינו יוצא לכהנים ביוכל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו:

פס'. וחשב לו הבהן את מכסת. אלו הדמים. מלמד שהוא נותן את שויו (נע) וכמה שויו כענין האמור למעלה זרע חומר שעורים בחסשים שקל כסף. ונתן את הערכך ביום ההוא. (ס) מלמד שלא ישהה שאפילו מרגלית בדמים קלים אין לה אלא מקומה ושעתה:

פס'. בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו וגו'. יכול לגזור הקונה ממנו ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ. יכול אם יצא שדה לכהנים ביוכל ומכרו. הבהן והקדישו הלוקח כשיגיע היובל השני יכול יחזור לבעלים הראשונים ת"ל (סא) לאשר קנהו מאתו:

פס'. וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. מכאן אמרו (סב) אין בערכין פחות מסלע. ד"א בשקל הקדש פרט לעבדים ולשטרות ולקרקעות שאין פודין בהם. עשרים גרה יהיה השקל. (סג) למדך כמה הוא הסלע:

פס'. אך בכור. אך מעוט לפי שאמר למעלה ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. הוצרך לומר אך בכור שאין תמורת בכור קריבה. אשר יבכר לה'. מלמד שהבכור קדוש מעצמו ואינו צריך להקדישו. (סד) בבהמה לא יקדיש איש אותו. לא הבעלים ולא אחרים. אם שור אם שה לה' הוא. להביא שאר הקדשים (סה) שאין משנין אותם מקדושה לקדושה. לה' היא קריבה ואין תמורתו קריבה. ומה אני מקיים (דברים עו) כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאן הזכר תקדיש לה' אלהיך. מצוה לקדשו לשום בכור ואם לא הקדישו מרחם הוא קדוש מעצמו. אבל לשנותן לקדושה אחרת (סו) כגון הקדש מזבח לא לכך נאמר לא יקדיש איש אותו.

באור הרא"ם

ביוכל: (נה) והוא נקראת שדה רמושין עד היובל השני הגיע היובל השני ולא נגאלה נקראת רמושי רמושין עד היובל השלישי לעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלה אחר כנ"ל וכ"ה צ"כ ופעם פלוגמחם עי' (ערכין כ"ה:) דבר שאינו שלו שיוצא ציוכל לבעלים הראשונים: (נפ) וכמה שויו כענין האמור למעלה. עיין צ"כ שזה דברי ר"א חזל חכמים פליגי וסוברים שוויה ממש: (ס) מלמד שלא ישהה. ביום שהוא דריש שימכור חיקף עי' (ערכין כ"ד:): (סא) לאשר קנהו מאתו. והיינו הכהנים שהם כעת הבעלים: (סב) אין בערבין פרות מסלע. פי' שאם לא נתן סלע שלם לא יצא ידי נדרו ואם העשיר חייב לשלם הכל (ערכין ז':): (סג) למדך כמה הוא סלע. היינו שלא יהיה פחות מכ' גרה. ועיין צ"כ אם הגדיל הסלע יותר מכ' גרה נותן כפי שהוא: (סד) בבהמה וכו'. לא הבעלים ולא אחרים. עיין צ"כ וכן (תמורה כ"ה.) אילו נאמר בכור לא יקדיש הייתי אומר בכור לא יקדיש הקדשות ח"ל לא יקדיש איש אותו אותו אי חסה מקדיש אבל מקדיש חזק בכור הקדשות (פי' דאך בכור קאי על הבהמה ולא על חזק בכור) ועדיין אני אומר הוא לא יקדיש אבל יקדשו אחרים (פי' דה"ל דווקא בכור חזק אינו יכול להקדיש בכור בהמה אבל אחרים שאינם בכורים יכולים להקדיש בכור בהמה) ח"ל בבהמה וכו' ע"ש וכן יהיה כוונת המחבר הכא שאמר לא הבעלים ולא אחרים: (סה) שאין משנין כו'. כגון מן חסמה עולה ולהיפך: (סו) כגון הקדש מזבח. חסם הקדש מזבח דווקא אינו חל עליו אבל הקדש עילוי היינו הקדש צדק הבית חל עליו והוא

פסיקתא פרשת בחקותי זמרתא פ

אלא לענין (סז) שנאמר (נחמדני יח) את דם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר והבשר נאכל לכהנים. (סח) (דברים טו) וכי יהיה בו מום וגו' לא תזבחנו לה'. אלא נאכל בסומו לכהנים שנאמר (סס) בשעריך תאכלנו וסותר גם לבעלים. ד"א לפי שנאמר ואם בהמה אשר יקריבו סמנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש. הוצרך לומר אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו. ר' ישמעאל ורבי עקיבא אומר בתורת כהנים שאינו מקדיש הקדש מזבח לפי שאין משנים בקדשים :

פס'. ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך. מה בא ללמדנו והלא כבר נאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריב וגו'. אלא בא ללמדנו לרבות המטלטלין שפודין בתן שנאמר ופדה בערכך בכל דבר חוץ מן העבדים ומן השטרות ומן הקרקעות ובלבד שהוא צריך לשום בכסף שנאמר וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. ויסף חמשייתו עליו. שיהא הוא וחומשו חמשה. ואם לא ינאל לבעלים. ונמכר (סס) בערכך. לכל אדם :

פס'. אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו. ולא כל אשר לו וכן אמרו המבזבז מנכסיו לא יבזבז יותר מחומש. מאדם. ולא כל אדם. מלמד שהאיש

מקדיש עבדו ושפחתו הכנענים ולא עבדו ושפחתו העברים. לפי שאין גופן קנוי. (ע) ומבהמה. ולא כל בהמה. (עא) ומשדה. ולא כל שדה יכול אם החרים אדם את כלם יהיו מותרים לכך נאמר אך למעט דברי ר' אליעזר. א"ר אליעזר בן עזריה ומה אם להקדש אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו. ק"ו שיהא אדם חס על נכסיו. (עב) לא ימכר. לגזבר. ולא ינאל. לבעלים. כל חרם קדש קדשים הוא לה'. (עג) אמר רבי יהודה בן בתירה מכאן שסתם חרמים לבדק הבית אבל אם פירש לכהן הרי הוא של כהן. רבי שמעון אומר הכהנים אין מחריםין לפי שהחרמים שלהם. הלויים מחריםין שאין החרמים שלהם. תנן התם במסכת נדרים כל כנוי חרמים כחרמים חרק חרף חרף כנויים לחרם :

פס'. כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה. מלמד על מחוייבי מיתות לאחר שאמר ערכי עלי שהוא בלא יפדה. כי מות יומת. כשנגמר דינו למיתת חכתוב מדבר. (עד) רבי חנניה בן עקיבא אומר נערך מפני שדמיו קצובים אבל אין נידר לפי שאין דמיו קצובין :

פס'. וכל מעשר הארץ. (עז) לרבות זרע השום והשחלים והגרגר. מורע. ולא כל זרע להוציא זרעונים שאינן נאכלין כגון זרע לפת וזרע צנונות. מפרי העץ. (עו) לרבות כל פירות האילן ומנין לרבות את הירקות למעשר דכתיב וכל מעשר :

פס'. ואם גאל ינאל. (עו) לרבות את האשה ואת היורש. איש. פרט לקטן : ממעשרו. (עח) ולא מעשר חבירו. ד"א ממעשרו. ולא כל מעשרו. פרט למעשר (עט) שנכנס לירושלים ויצא. חמשייתו יוסף עליו. שיהא הוא וחומשו חמשה : פס'. וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט. מכאן שאין מעשרין מן הבקר על הצאן ולא מן הצאן על הבקר. אבל כבשים מתעשרין על העזים שחן בכלל צאן ומנין שאין מעשרין מן החדש על הישן. שנאמר (דברים יד) היוצא

באור הרא"ם

והוא כדברי ר"י (ערכין כ"ט). : (סז) שנאמר את דם תזרוק. גני נכור כתיב : (סח) וכי יהיה בו מום. דריש ג"כ הרי קרא מדברים גני נכור הכל : (סס) ונמכר בערכך לכל אדם. היינו לאחרים חס חין הנעלים פודין : (ע) ומבהמה ולא כל בהמה. עיין בערכין סס דנהמה מגלה לנו הקרא כמו בהמה שיש לו רשות למוכרה חמיד כי גוסה קנוי לו : כך אדם דווקא עבד כנעני שגופו קנוי לו : (עא) ומשדה ולא כל שדה. היינו שדה מקנה חינו יכול להחרים שאינו שלו שיוצאם לבעלים כיוכל : (עב) לא ימכר לגזבר ולא ינאל לבעלים. אלא הכל לכהן שסובר שסתם חרמים לכהן : (עג) אמר ריב"ב מכאן וכו'. מליג אלמעלה וסובר שסתם חרמים לבדק הבית (ערכין כ"ח) : (עד) ר' חנניה בן עקיבא אומר כ"ל : (עה) לרבות זרע השום וכו'. שמייצין במעשר פני : (עו) לרבות כל פירות האילן. דס"א כי לא נמחייב במעשר רק דגן חירוש ויפדה כדכתיב נס' ראה : (עז) לרבות האשה והיורש. שגם הם מוסיפין חומש : (עח) ולא מעשר חבירו. הפודה מע"ס של חבירו חינו מוסיף חומש : (עט) שנכנס לירושלים ויצא

פסיקתא פרשת בהקותי זמרתא

השדה שנה שנה דברי ר' עקיבא. כל אשר יעבור תחת השבט. (עט) [א] פרט למרפה שאינה עוברת. העשירי יהיה קדש. בין שנאן בשבט בין שנאן רבוצים או עומדין אע"פ שלא עברו. ד"א העשירי יהיה קדש ואפילו מעוברת אין מונים את העובר למנין הצאן אלא הוא ירך אמו ועולה בחשבון עשירי עם אמו מכאן יבינו ההדיוטים כי אין העובר נחשב בחשבון אותו ואת בנו. ד"א העשירי יהיה קדש לה. אע"פ שלא קרא שמו עשירי. ואם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי וי"א עשירי שלשתן מקודשין שנאמר העשירי יהיה קדש. כיצד יעשה. התשיעי נאכל במומיו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה דברי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה. (פ) אמר ר' מאיר (פא) אלו היה תמורה לא היה קרב. אמר רבא אפילו ר' דענוותנה הוא אמר משום ר' מאיר אמר רבי מאיר לא אמר בסוף מסכת הוריות:

פס'. לא יבקר בין טוב לרע. שאע"פ שמצוה להביא מן המוכחר שנאמר (דברים יב) וכל מבחר גודריכם אשר תדרו לה' (פג) יכול יהא מחפש ומוציא היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע שהרי בבעלים מצוה זו תלויה להביא מן המוכחר אבל לא בכהן שיכנס לעדרו של בקר הטוב שבצאן והמוכחר ויטלנו שנאמר לא יבקר בין טוב לרע (פג) למדנו שאם המיר סופג את הארבעים מפני שהוא בלאו. ואם המיר ימיר. לרבות את האשה ואת הזורש. והיה הוא ותמורתו. (פד) בבכור הוא אומר לא יפדה והוא נמכר ובמעשר הוא אומר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא בעל מום. פירוש לפי שמצאנו גאולה נקראת קניה בענין שנאמר (רות ג) אם יגאלך טוב יגאל. ממשמע שאינו נמכר:

פס'. אלה המצות. שאין נביא רשאי לחדש דבר עוד מעתה רבי אומר (פס) מכאן שמעשר בהמה בעמוד ועשר. כאשר צוה ה' את משה אל בני ישראל. כדאי הוא השליח לשלוחו וכדי השליח למי שנשתלח אצלם אל בני ישראל. ד"א אל בני ישראל. זכות ישראל גרמה להם שהרי הוא התחיל לידור במעשרות שנא' (נחמיה כח) וידר יעקב נדר לאמר. וכתוב (שס) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. בהר סיני. מלמד שכלם מסיני נאמרו. סיני כנגד שני חיי משה ועשרת הדברים:

[א] עי' בבבא מציעא פ"א הל' כ"ג. וזה הכלל לדבריו יקשה למה הוצרכו נכנס לדור להחמיר (בכורות כ"ז) הלא הכרעתי נעקרת וכדאי' (בב"ב כ"ג ע"ב) פונד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר וגם מאי מקשה שם בבכורות כללים מנה ליה הלא גס כללים אינו מוליד וכמ"ס במכ"ן (ויקרא י"ט י"ט) כי ה"ס לא יולידו וכו' נחמתי הטעם. וגם לפי דבריו קאי פיקר כמיעוט על נקבות ולא על זכרים. ועיקר המלה הוא על הזכרים ועי'. ויש לי עוד להאריך בזה אך אין כאן מקומו:

באור הרא"ם

ויצא. דעוב אין לו פדיון. הלא מכניסן עוד הפעם ואוכלן שם: (עט) פרט למריפה שאינה עוברת. עיין (בכורות כ"ז) פרט"ל דבהמה שנחטכו רגליה מן הארבעה ולמעלה וזו אחת מ"ח טרפות ואינה עוברת ברגליה. וכו' פרט"ל (חולין קל"ז) ובמנחות ו'. פירט"ל שאינה עוברת שאינה חיה. ול"כ פרט למרפה שאינה עוברת הכוונה שאינה נעשה מעוברת כי טרפה לא ילדה עיין (חולין כ"ז) ודריש כל אשר יעבור כמו עובר: (פ) אמרו משום ר' מאיר כנ"ל. פי' רבי שסידר המסנה כחב אמרו משום ר' מאיר וע"ז שיך המחמיר אפילו רבי דענוותן הוה וכו': (פא) אילו היה תמורה לא היה קרב. דהמורה מעשר לא קרבה עיין (בכורות ס') (פג) יכול יהיה מחפש ומוציא היפה. פי' דה"ל שימצא שהעשירי של מעשר יהיה היפה ח"ל לא יבקר בין טוב לרע שאינו נלכך לבקר: (פג) למדנו שאם המיר. מסר וכנ"ל ולא ימירנו למדנו שאם המיר סופג מ' ולא הוי לאו היתק לעשה עיין תמורה ד' ע"ז: (פד) בבכור הוא אומר לא חסדס כנ"ל בפ' קרח אך בכור שור וגו' לא הפדה אכל נמכר פי' הכהן יכול למכרו לאחר וכו' ואכלנו בקדושת בכור כשיזמם או בזמן שהבית קיים יקריבנו אכל במעשר אסור חף למכור כדמסיים: (פה) מכאן שמעשר בהמה וכו'. פי' ללא מלאנו בהדיא בקרא בחיוב שיעשר הבהמות אלא אמר וכל מעשר בקר וגאן וכו'. וע"ז קאי דברי רבי אלה המצות וכו' מכאן שמעשר בהמה בעמוד ועשר קאי. ועי' בח"כ עוד דרשות בזה ולומד ג"כ ממלת עשר מעשר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר חבולה. וה' יתן שיקוים בנו עשר מעשר עשר בשביל שחמשה:

וכנ"ל ה' לסיים הביאור על ויקרא על פסיקתא זמרתא. והגני מחנן ומבקש כהשי"ת שיוכני ג"כ לגמור על סדרים הבאים ולא אכשל בדבר הלכה. ויקויים בי מקרא ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפיד. ומפי זרעך וגו' מעתה ועד עולם.

יום ד' כ"ד מנחם אב שנת כה תברכ"ו את בני ישראל, פה ברוס דלימא.